Довідник № 45

З «НОВОГО КРАЮ»

Листи українських еміґрантів з Канади

Зібрав і упорядкував,
написав передмову О.І. Сич

Видавництво Канадського інституту українських студій
Альбертський університет

Едмонтон 1991

Canadian Institute of Ukrainians Studies Press
University of Alberta

Occasional Research Reports

The Institute publishes research reports, including theses, periodically. Copies may be ordered from the Canadian Institute of Ukrainian Studies, 352 Athabasca Hall, University of Alberta, Edmonton, Alberta, Canada, T6G 2E8.

Publication of this work is made possible in part by a grant from the Stasiuk Family Endowment Fund.

Частину фондів на це видання завдячуємо дотації з фонду ім. родини Стасюків.

PRINTED IN CANADA

Occasional Research Reports

FROM THE "NEW LAND"

Letters of Ukrainian Emigrants from Canada

Compiled and with an introduction by O.I. Sych

Research Report No. 45 — 1991

Canadian Institute of Ukrainian Studies Press
University of Alberta
Edmonton, Alberta

Серія Довідників

З «НОВОГО КРАЮ»

Листи українських еміґрантів з Канади

Зібрав і упорядкував,
написав передмову О.І. Сич

Довідник № 45 – 1991

Видавництво Канадського інституту українських студій
Альбертський університет
Едмонтон, Альберта

ЗМІСТ

Автор висловлює щиру подяку дирекції і співробітникам відділу рідкісної книги наукової бібліотеки Чернівецького держуніверситету та співробітникам Державного архіву Чернівецької области за допомогу у зборі матеріалів для цієї книги.

Фотографії зробив О.С. Віклюк.

ПЕРЕДМОВА

100 років тому почалася еміграція українців до Канади.

...Їх чекала довга і важка подорож у незнаний світ. Якими були їх останні хвилини біля рідної домівки? Може такими...

Надворі буяла весна, а душу обійняли тривога й смуток. Він зітхнув – час вирушати в дорогу. Вкинув у тайстрини окраєць хліба, декілька цибулин, поклав чисту сорочку і постоли, заховав на грудях вузлик із жменькою рідної землі, який одночасно був і пам'яттю, і оберегом. Ще раз оглянув убогу кімнату, потім перехристився на потемнілу від часу ікону. З великим зусиллям відірвав від себе плачучу дружину, квапливо поцілував її та дітей, намагаючись уникнути їх поглядів, які роздирали душу. Бо знав, що в їх очах побачить і страх, і відчай, і нерозуміння, і ще якусь надію. Швидко вийшов, через декілька кроків обернувся, низько вклонився отчому дому і, вже не оглядаючись, пішов. А мозок невідступно свердлили думки. Що чекає по той бік океану? Чи буде щастя на чужині? Чи не обернеться «вільна земля» камінним хрестом? Хто зна?...

А могло бути інакше. Він виїжджав разом із родиною – дружиною і дітьми, захопивши небагатий скарб. Дома лишалися старі батько й мати, які одиноко стояли на порозі хати і мовчки, із сумом дивилися їм услід. І йому назавжди запам'яталися сльозина, яка застигла на вусах батька, і зморщена, порепана від багатолітньої праці материнська долоня, якою вона затулила собі рота, щоб не голосити. І тоді він зрозумів, що лишає тут частину душі і серця...

А можливо, це відбувалося зовсім не так. І попрощатися з родичем, що покидав рідне село й батьківщину, зійшлася уся рідня. А її було чимало. І проводжали далеко за село, співали веселі й сумні прощальні пісні, і бажали кращої долі тим, хто відважився торувати шлях у невідому країну, яка звалася Канадою...

Зрозуміло, що прощання окремого емігранта з рідними, з отчим краєм не належить до категорії «історичних подій», до яких традиційно відносять, наприклад, підписання якихось важливих угод, міжнародні конференції, революції, повстання, зміну династій і т. ін. Але, з другого боку, такі чи подібні події особистого життя людини часто-густо набувають для неї справді «історичного значення», нерідко визначаючи наперед її подальший життєвий шлях, або долю її дітей і нащадків. До речі, для останніх знання саме про ці події бувають набагато важливішими, ніж відомості, скажімо, про обставини подорожі Колумба до Америки чи битву під Ватерльоо, де згасла зірка Наполеона.

Виникає питання: чи можна взагалі відтворити обставини життя конкретної людини чи сім'ї, які мали місце багато років тому? І наскільки це актуально для наукового дослідження?

Історик, вивчаючи минувшину, користується різними джерелами. Щоб відтворити її всебічно, глибоко, у всьому розмаїтті та багатобарвності, щоби вона набула, так би мовити, «об'ємних контурів», необхідне ознайомлення з найрізноманітнішими за своїм характером джерелами. Їх ретельний аналіз, перевірка,

співставлення з іншими документами дають можливість не тільки усвідомити суть історичних процесів, встановити їх характерні риси та закономірності, дати їм належну оцінку, але, при бажанні, пізнати те, що відомий французький вчений Ф. Бродель назвав «структурами повсякденності», іншими словами – скласти уявлення про повсякденне життя людей, їх побут, поведінку, культурний рівень, світогляд, ідеали та забобони тощо.

Одним з таких джерел є листи. Дуже добре їх пізнавальну цінність визначив видатний представник революційного руху в Росії XIX ст. О.І. Герцен: «Листи – більше, ніж спомини, на них запіклася кров подій, це – саме минуле, як воно було, затримане і нетлінне».

Листи – це специфічне джерело, яке слід відрізняти від мемуарів. Як правило, людина пише спомини про ті події, які вона пережила багато років тому чи свідком яких була. Природно, що під плином часу вона може щось забути, упустити чи згадати неточно, крім того, у споминах події минулих часів відтворюються, як відомо, «з висоти прожитих років», і тому не завжди адекватно відображають ті почуття, які викликали ці події в автора споминів саме в той час, коли вони відбувалися. Та й їх оцінки людиною з роками можуть змінюватись. До того ж людська пам'ять вибіркова.

На відміну від споминів, листи дозволяють нам зрозуміти ставлення конкретної людини до її оточення й світу і сучасних їй подій саме тоді, коли вона про них писала. А це має неабияку цінність для дослідника. Листи, як вид історичного документу, тим і важливі, що дають певне уявлення не тільки про об'єкт історичного процесу, тобто про те, що описується, але й про їх авторів, які постають в них не абстрактними, знеособленими суб'єктами цього процесу, а живими людьми з їх достоїнствами і вадами, переконаннями і настроями, мріями і турботами. Все це допомагає у вирішенні тих завдань, на які спрямована така наука, як історична антропологія, а саме – повернути нам наших предків такими, як вони і були. Проте, листи містять в собі чимало цікавого і для вчених інших галузей науки. Вони, наприклад, дають по-своєму унікальний матеріал для дослідження соціальної психології людей тієї чи іншої епохи, вивчення особливостей їх мови тощо.

Увазі читача пропонуються листи українських емігрантів з Канади, куди на протязі півввіку біда і злидні гнали наших людей у пошуках ліпшої долі.

Що ж спонукало тисячі і тисячі краян їхати до невідомої, далекої країни? Як вона їх зустрічала? І чи знайшли вони там те, чого шукали? Щоб відповісти на ці питання – а це потрібно, щоб мати уявлення про суть того явища, яке й породило згадувані листи – слід хоча б стисло висвітлити причини й перебіг еміґрації українського населення до Канади.

В 1896 році до влади в Канаді прийшов ліберальний уряд на чолі з Вілфредом Лор'є. Він почав проводити дуже енерґійну та великомаштабну іміґраційну політику, необхідність активізації якої обумовлювалась цілим комплексом економічних, політичних, соціяльних, демографічних чинників. З метою залучення іміґрантів до Канади на аґітаційну кампанію не шкодували коштів і зусиль. Саме в цей час був взятий курс на масову колонізацію неосяжних просторів канадського Заходу, де уряд міг запропонувати переселенцям практично за безцінь гомстеди /ділянки землі площею 160 акрів[1]/. Тому рекламне гасло «Західна Канада запрошує світ!» стало одним з головних козирів канадської іміґраційної політики. Неабиякою несподіванкою для уряду Лор'є був особливий успіх його пропаґандистської кампанії в країнах

[1] Акр – міра площі, дорівнює приблизно 0,4 га.

Центральної та Східної Європи, де значні маси сільського населення терпіли від земельного голоду й так званого аграрного перенаселення.

Сказане повністю стосується мешканців українських земель, зокрема тих, що входили тоді до складу Австро-Угорщини. Наприкінці XIX ст. малоземелля та безземелля було справжнім прокляттям українських селян. Наприклад, у Східній Галичині 80% селянських господарств за своїми розмірами не перевищували 2 чи 5 га. На Північній Буковині таких господарств було ще більше – 87%. Ріст населення призводив до подрібнення земельної власности, що, в свою чергу, не дозволяло застосувати правильну сівозміну, використати навіть найбільш примітивні машини і т. ін., а це обумовлювало вкрай низький рівень агротехніки, який не міг забезпечити хоча б мінімального прожиткового рівня. Не дивно, що в Галичині, землі якої вважалися кращими в Австро-Угорщині за своєю якістю, була найнижча в імперії врожайність. Природно, що переважна більшість селян не могла прогодуватися на таких мізерних клаптиках землі. Цим, до речі, в чималій мірі пояснюється піддатливість сільського населяння західньоукраїнських земель на агітацію агентів, які обіцяли багато вільної землі на канадському Заході, – адже про неї мріяли тисячі сільських нуждарів.

Матеріяльне становище селянства погіршувалось в наслідок численних податків, для виплати котрих вони змушені були на кабальних умовах орендувати додаткові площі землі, звертатися за позичкою до лихварів, йти в найми до поміщиків, шукати заробітків на стороні. Так, власники 72% господарств на Північній Буковині мали вдаватися до продажу своєї робочої сили, бо не могли прожити на доходи від свого клаптика землі. На жаль, все це рідко допомагало, тому масове розорення та примусовий розпродаж селянського майна й землі стали звичайним явищем. Зрозуміло, що в цих умовах наслідки неврожаїв або стихійного лиха виявлялися для селянства просто катастрофічними.

Отже, десятки тисяч людей опинялися фактично на грані голодної смерти. Тільки в Галичині, як свідчить статистика, щорічно помирало від голоду 50 тис. чол. Газета «Нова Буковина» дала своїй редакційній статті, присвяченій еміґрації до Канади, характерну назву – «За кавалком хліба»[2]. Болісний процес занепаду селянського господарства, проґресуюче зубожіння і безпросвітня нужда основної маси українського населення – все це набувало характеру страшного соціяльного лиха і створювало загрозу фізичного вимирання цілих районів.

Не було порятунку для знедолених селян і у містах, бо промисловість тут була розвинута дуже слабо через цілеспрямовану політику австро-угорських властей, яка штучно затримувала економічний розвиток слов'янських земель, перетворюючи їх в аграрно-сировинні придатки імперії. Дрібні, технічно відсталі підприємства не могли поглинути зростаючу кількість зубожілих селян. У містах панувало безробіття. Один з сучасників так визначив причини еміґрації з Буковини: «Незаможних селян спонукає до еміґрації матеріальна нужда. Великі податки, брак землі, а найбільше – безробіття. Нема фабрик, і тому нема роботи»[3].

Важке економічне становище українського населення посилювалось соціяльно-політичним і національним гнобленням, сваволею австро-угорської адміністрації.

Всі ці перераховані умови життя підготували сприятливий грунт для успішного проведення іміґраційної політики канадського уряду. Декілька тисяч його аґентів аґітували задавлених злиднями українських селян шукати щастя за океаном, переселятися в Канаду. Ще більшим, мабуть, було число таємних аґентів, що вербувалися серед місцевого населення. До них належали ґмінні писарі, поштові й митні чиновники, крамарі, корчмарі та ін. Іноді як аґенти виступали селяни, що повернулися з Канади.

---

[2] Нова Буковина, 1912, 23 лютого.
[3] Нова Буковина, 1913, 13 липня.

Еміграційна лихоманка активно підігрівалась різними транспортними компаніями, які пропонували свої послуги для бажаючих виїхати до Канади чи, як тоді казали, до «гамерицької землі». Вони мали з того великий зиск. За даними Державної ради Австрії, лише на перевезенні емігрантів з Галичини пароплавні компанії заробляли до 7 млн. марок щорічно[4]. Тому в газетах того часу можна було постійно бачити реклямні об'яви німецьких, австрійських, канадських, голляндських, італійських та інших фірм і компаній. Частина з них наводиться в цій книжці.

Вербування і перевезення емігрантів супроводжувались зловживаннями, шахрайством, обманом з боку агентів канадського уряду та корабельних компаній. Безсоромно спекулюючи на темноті й забитості місцевого населення, вони обіцяли «казкові можливості» на канадському Заході, гарантували допомогу уряду, зручні умови переїзду через океан і т. ін.

Реклямно–агітаційна кампанія досягла таких розмірів, що навіть маленькі діти чули про Канаду, а підлітки мріяли поїхати туди. В уяві людей ця країна поставала як заморський рай, «земля обітована», де на них чекає успіх і процвітання. Проте, змучених нуждою й горем українських селян не треба було довго намовляти на виїзд – злиденне життя змушувало їх до цього, будучи найкращим, найбільш переконливим «агітатором». Один з читачів уже згадуваної газети «Нова Буковина» писав: «Одинока його /мужика – О.С./ розрада: Канада, одинока його надія – заморський край, там ратунок і спасенє, а тут злидні, нужда і певна загибель. Еміграція – се втеча перед могутним ворогом»[5].

Дійсність зрадила ці сподівання. Тисячі знедолених людей замість щастя й заможного життя знайшли на чужині страждання, поневіряння, тяжку працю, безжалісну експлуатацію. Але було це потім, там, за океаном... Спочатку ж, десь на рубежі XIX-XX ст. еміграційний процес набрав масового характеру.

За своїм характером перша хвиля української еміграції до Канади була переважно заробітчанською, хоча треба відмітити, що досить значною її частиною були також переселенці, тобто люди, які одразу їхали за море на постійне замешкання. Вона охопила широкі верстви малоземельних і збіднілих селян, які ставали першою жертвою лихварських тенетів і податкового гніту і яким загрожувало остаточне розорення. Чимало в її складі було й середнього селянства, представників якого занепокоювала будучність їх господарств в умовах загального економічного занепаду українських земель в складі Австро-Угорщини. І, нарешті, зовсім невеликий відсоток припадав на ремісників, робітників, інтелігенцію.

Конкретні мотиви виїзду наших співвітчизників були різноманітними, але найбільш типовими, на думку автора, слід уважати слідуючі. По-перше, люди їхали в пошуках заробітків, вбачаючи в тимчасовій еміграції за океан єдину можливість заробити хоча б трохи грошей, щоб, повернувшись до рідного краю, вчасно сплатити податки, віддати борги та поліпшити стан свого господарства. По-друге, виїжджали з надією стати власником достатньої для заможного життя землі /нагадаймо, що саме в цей час почалася масова колонізація західніх теренів Канади, тому такі розрахунки мали підстави/. По-третє, багато виемігровувало, щоб уникнути військової служби в умовах зростаючої агресивности зовнішньої політики Австро-Угорщини. Так, у буковинському селі Топорівці з 150 військовозобов'язаних у 1913 р. до цісарської армії пішли тільки 70, решта перебувала на заробках у Канаді, при чому частина з них там і залишилася, не бажаючи служити[6]. Військове міністерство в тому ж році з тривогою повідомляло, що тільки в одній Галичині з 181 476 військовозобов'язаних не з'явилися на призовні пункти 80 852 через еміграцію[7].

---

[4] Jankowska T. Emygracja z Galicyi. - Kraków, 1913. - s. 72.
[5] Нова Буковина, 1913, 17 серпня.
[6] Там же, 23 серпня.
[7] Громадський голос, 1913, 11 вересня.

Сама подорож до Канади виявилася довгою і важкою, позначеною численними труднощами. Вартість квитка, наприклад, від Львова до Монреаля складала 191 доляр, а до Вінніпеґу – 275 долярів[8]. На той час то були великі гроші, і багатьом еміґрантам доводилося продавати чи закладати своє поле і навіть майно або позичати в борг, у рахунок майбутніх заробітків. Ми наводимо декілька листів, в яких еміґранти розповідають про свої мучення в дорозі, про те, як їх визискували і ошукували недобросовісні аґенти, про зморне очікування в портах тощо. Але це був лише початок «мандрівки за щастям».

І незабаром в Гамбурзі і Бремені, Роттердамі і Антверпені, Гаврі і Ліверпулі, Фіуме та інших портах можна було почути українську мову, побачити людей у незвичайному для цих міст одязі – кожухах і киптарях. Більше всього виїжджали через німецькі порти, насамперед Гамбурґ і Бремен /майже 70% еміґруючих з Австро-Угорщини/, значно менше – через бельгійські і данські, ще менше – через французькі, італійські та угорські. З кожним роком потік еміґрантів зростав, і 90% так званої «австрійської еміґрації» припадало на вихідців з Галичини та Буковини, переважно українців, яких в Габсбурзькій імперії називали рутенами /русинами/. Непрямим підтвердженням масового виїзду в Канаду українських еміґрантів є той факт, що канадська компанія «Кенедіан Пасіфік Рейлвей» назвала навіть один із своїх кораблів «Рутенія» /був ще пароплав «Карпатія» тощо/. За 1896–1914 рр. в Канаду прибуло, на нашу думку, більше 200 тис. українців.

Канадський уряд виявився по суті не готовим до такого масового припливу вихідців з України, яких до того ж відносив до категорії «небажаних» іміґрантів. Фактично, не маючи чіткого плану розселення такої великої кількости людей, він удався до дій, які у майбутніх істориків отримали назву «м'якого виштовхування», тобто його політика стосовно українських переселенців практично обмежувалась лише наданням гомстедів і, в кращому випадку, доставкою їх у район поселення. Дуже часто їх просто висаджували з потягів, кидаючи напризволяще посеред прерій. Як правило, наших еміґрантів направляли у найбільш віддалені й важкодоступні місяця, виділяючи найгірші за якістю землі у багнистих, лісистих чи кам'янистих місцевостях, забракованих уже британськими чи канадськими фермерами. Гомстед, за який іміґрант заплатив 10 дол., часто-густо являв собою підмоклий ліс, горби, мочари або закидані камінням пустирі. Вичищення таких ділянок вимагало великої праці і грошових видатків. Часопис українських переселенців, який виходив в Едмонтоні, писав, що «порозміщувано наших еміґрантів там, де уряд добачав інтерес – власний, а не добро еміґранта»[9].

Кращі землі, особливо біля залізниць, належали тоді залізничним компаніям або були в руках лихварів; і ті, і другі постійно підвищували на них ціни, вдавалися до спекуляції тощо. Канадський історик Н. Макдональд визнає, що серед найгірших спекулянтів були, як не дивно, земельні аґенти, яких держава спеціяльно призначила для допомоги поселенцям[10]. Бувало, коли довірливим переселенцям продавали неіснуючі гомстеди, наприклад, біля Вінніпеґу, де вже давно не лишилося вільної землі. Багато українських еміґрантів опинилося в скрутному становищі: скаржитися було нікому у тих хащах і степах, куди закинула їх доля, грошей на зворотний проїзд також не було, та й як було повертатися, якщо стратив на цю подорож, заради цієї «землі обітованої» майже останнє, що мав. Виходу не було, і люди бралися за розробку цілинних земель, яких ще ніколи не торкалася людська рука. І нерідко траплялось, що по викорчуванні лісу чи осушенні багон відкривали: вибрана земля цілком непридатна для рільництва чи плідність її була мінімальною.

---

8 1 доляр дорівнював 5 австрійським коронам.

9 Новини, 1913, 29 січня.

10 Macdonald, N. Canada: Immigration and Colonization 1841-1903. - Toronto, 1966. - p.15.

Стає зрозумілим, чому в багатьох листах еміґранти так гірко жаліються на погану землю: адже чимало з них їхало саме заради неї – споконвічної мрії селянина. Ілюзії про «казкову землю» досить швидко розвіялись.

Нове життя на канадській землі доводилося починати на голому місці і практично з голими руками. Ні доріг, ні лікарень, ні крамниць не було на багато миль навкруги. Хто зумів привезти чи придбати на місці воза чи плуг з чепігами чи борону, вважався багатим хазяєм. Основна маса переселенців не мала відповідного рільничого знаряддя, крім сокири, коси, серпа і вил, що привезли з собою. Спершу хатами були «ліплянки» або й просто ями, викопані в землі й покриті соломою, щоби мати де сховатися від холоду та дощу. Зимою ці «хати» перетворювалися у справжні холодильники.

Для започаткування свого господарства на земельному наділі більшість еміґрантів не мала необхідних грошей, реманенту, худоби. Тому змушені були піти на зарібки, щоб не померти з голоду вже на новій землі, яка здавалася такою привабливою в старому краю. Деякі йшли батракувати у заможних канадських або американських фермерів, інші наймалися працювати на будівництві залізниць чи на лісорозробках. Погоджувались на будь-яку, найважчу, брудну й низькооплачувану роботу. Проте, іншої й не давали. Газета українських фермерів «Новий край» з гіркотою відмічала: «До тяжких робіт, повних невигоди і витривалости, понад українського робітника, нема лучшего»[11]. Колишній еміґрант І. Ковальчук пригадував свою роботу на будівництві залізничної колії: «Від прокладання шпал десята шкура злазила з рук. Плата була мізерна: за 10 годин діставав одного доляра і харчі. Треба було цим задовольнятися, бо іншого виходу не було, як для мене, так і для всіх новоприбулих іміґрантів...»[12]. Адміністрація доріг, які будувалися, не гребувала використовувати навіть працю жінок, зокрема з Галичини, які переносили важенні кошілі з землею[13]. Тяжким був той доляр, тяжким був той хліб на чужій землі...

Чимало робіт мало тимчасовий характер, і зарібки іміґранта за цілий сезон такої виснажнувальної, часом каторжної праці рідко перевищували 60–80 дол., що не давало можливості швидко накопичити необхідні кошти для ведення власного господарства, бо ціни були для них зависокі. Корова, наприклад, коштувала 25–30 дол., упряжка биків – 70, мішок борошна – 1,25, плуг – 14–25, серп чи коса – 1 дол[14].

Але знайти роботу, навіть таку важку, як йшлося вище, було нелегко, і на всіх її не вистачало, а часто не було зовсім. І тоді починалося справжнісіньке ходіння по муках, про що яскраво свідчать наведені у збірці листи еміґрантів. В газеті «Буковина» читаємо: «Між австрийскими еміґрантами, що пішли шукати зарібку в Канаді, панує тепер страшна нужда. Сотки людий – як довідуємося з найкомпетентнійшого жерела, бо із австрийского конзуляту в Канаді – остає без занятя, не маючи ані помешкання, ані поживи. Було вже навіть кілька таких случаїв, що наші еміґранти з нужди й розпуки відбирали собі самі житє!»[15].

Нашим краянам, які приїхали до Канади на початку цього століття, доводилося переборювати не тільки величезні труднощі економічного характеру /а також воювати з суворою природою у преріях/, але й в соціяльній і духовній сфері. В психологічному плані їм було дуже не просто пристосуватись до канадських умов, не знаючи мови, законів, традицій, особливостей побуту нової країни. До того ж і

---

[11] Новий край, 1912, 20 листопада.

[12] Життя і Слово, 1978, 27 листопада.

[13] Regehr T.D. The Canadian Northern Railway: Pioneer Road of the Northern Prairies 1895-1914. - Toronto, 1976. - p. 57.

[14] Greater Than Kings: Ukrainian Pioneer Settlements in Canada. Text by Zonia Keywan. Montreal, 1977. - pp. 60, 80.

[15] Буковина, 1900, 18 червня, 15 жовтня.

соціяльно-економічні відносини, які панували в Канаді /розвинуте ринкове господарство, індивідуалістичний спосіб життя тощо/, були для наших еміґрантів незвичними. І, нарешті, вони зіткнулися, як і представники деяких інших іміґрантських груп, з відверто ворожим ставленням до себе з боку шовіністичних верств канадського суспільства. Едмонтонський часопис українських іміґрантів відмічав, що «іміґрація наша стрічалася весь час з дуже неприхильним принятєм» і додав, що на наших людей дивилися, як на дикунів[16]. Дискримінація у різних сферах життя і расові забобони частини місцевого населення відчутно ускладнювали життя українських іміґрантів, створювали навколо них несприятливу соціяльно-психологічну атмосферу, посилювали почуття самотности й відчужености. В таких умовах, мабуть, головними чиниками, які об'єднували наших співвітчизників на канадській землі, були мова і релігія. Характерно, як свідчать декілька зібраних нами листів, що після влаштування у новій країні та забезпечення собі мінімального прожиткового рівня наші еміґранти починали турбуватися про задоволення своїх духовних потреб, тобто про збереження мови, відправлення релігійних обрядів, просили прислати священиків тощо.

Зміст багатьох листів, які подаються нижче, показує, що у значної частини наших людей після перебування в Канаді запанували настрої розчарування і відчаю, безнадії й обурення оманою, в яку їх увели безсовісні аґенти, сум і туга за Батьківщиною. Читаючи листи, складається враження, що вони нібито заплямлені слізьми їх авторів. «Земля обітована» виявилася землею страждань, принижень і тяжкої, за словами самих еміґрантів, мозольної праці, зовсім не схожою на своє зображення на ґлянцевих картинах рекламних листівок і проспектів. Реальна дійсність розбила на друзки рожеві уявлення про канадську землю, яка здавалася людям, що їхали сюди, «божими засіками».

Чимало еміґрантів повернулося додому. Були й такі, хто хотів повернутися, але не мав грошей на дорогу і змушений був залишитися, а потім поступово звик до канадських порядків, втягнувся в місцеве життя. Однак більшість залишалася свідомо. На перший погляд, це видається дивним, якщо зважити на те, про що йшла мова на попередніх сторінках, де Канада постала злою мачухою до українських еміґрантів. Чому ж, незважаючи на це, люди пов'язували свою долю з новою країною – своєю прибраною батьківщиною? Причину ми вбачаємо в тому, що Канада при всіх своїх неприбавливих сторонах, з якими зіткнулися еміґранти, все ж таки надавала шанс, який відкривав шлях до заможного життя, до обладання досить широкими демократичними правами і свободами. Знайти такий шанс у «старім краю» вони не сподівались. Зрозуміло, на цьому нелегкому, тернистому шляху треба було здолати великі труднощі, щоби зайняти належне місце в канадському суспільстві і стати повноцінним громадянином.

І багато еміґрантів вирішило скористатися цим шансом, розраховуючи забезпечити – якщо не собі, так дітям – той достаток і гідне людини життя, про яке стільки мріяли в ріднім краю. І викликає подив і повагу та обставина, що при цьому вони не загубили свою національну самосвідомість, мову, культуру, традиції, хоча така небезпека постійно існувала.

Еміґрація з західньоукраїнських земель була важлива для канадського уряду не тільки в силу її масового характеру, а й тому, що вихідці звідти являли собою необхідний для колонізації Західної Канади «людський матеріял». Як уже відмічалося, здебільшого це були селяни та сільськогосподарські робітники, за плечима яких був багатовіковий досвід їх предків – досвід праці на землі, при чому в подібних кліматичних умовах. З цієї точки зору, вони мали безперечну перевагу перед представниками інших етнічних груп, наприклад, англійцями чи італійцями. Саме еміґрацію сотен тисяч селян і некваліфікованих робітників слід уважати

---

[16] Новини, 1914, 31 січня.

важливим фактором у подоланні Канадою труднощів, викликаних нестачею робочої сили, яка породжувала для молодої держави серйозні економічні, політичні, демографічні проблеми. Взагалі, масовий приплив переселенців, серед яких українська група була однією з найчисленніших, створив можливості для колосального зростання хліборобського виробництва і забезпечив розв'язання найважливішого соціяльно-економічного завдання, що стояло в той час перед країною, – заселення західніх територій.

Еміґрацію українців до Канади перервала перша світова війна. У 20–ті роки, особливо з 1926 р. вона відновилася з новою силою /і майже припинилася під час світової економічної кризи 1929-1933 рр./. В цей період вона продовжувала зберігати свій заробковий, трудовий характер і відповідну соціяльно-демографічну структуру, хоча деякі зміни і відбувалися. Перш за все, треба вказати на урізноманітнення мотивів виїзду. Переважна більшість людей, як і раніше, вдавалася до тимчасової еміґрації, прямуючи в Канаду на заробітки, як правило, на два роки. Проте, чимало їхало з метою возз'єднання сімей /жінка їхала до чоловіка, брат до брата тощо, які прибули до Канади раніше/, а також тікаючи від національних і політичних переслідувань, від тюрми і каторги, що загрожували їм за участь у селянському, робітничому, революційному рухах, визвольній боротьбі. Дещо змінився і соціяльно-професійний склад української еміґрації. Основна маса, як і до того, була селянською, але збільшився відсоток робітників, заможних селян, інтеліґенції. Серед еміґруючих з'явилися також політичні діячі, колишні січові стрільці, службовці. Зросла частка жінок. Але загальна кількість еміґрантів у порівнянні з першою хвилею зменшилась: у 1918-1939 рр. у Канаді оселилося 68 тис. українців[17].

У листах еміґрантів цього періоду зустрічаємо вже знайомі сюжети – розповіді про постійні пошуки роботи, нарікання на жорстоку експлуатацію і безробіття, туга за рідним домом і т. ін. Водночас у листах є і нові моменти: деякі еміґранти починають більш уважніше придивлятися до канадських порядків, об'єктивно порівнювати, помічати позитивні риси, більш критично оцінюють своє середовище, тобто виникає, поряд з описовим, і, так би мовити, «аналітичний елемент».

Обсяг даної передмови не дозволяє дати узагальнюючу оцінку такому явищу, як еміґрація українців до Канади. Тому торкнемося лише одного аспекту цієї проблеми, а саме її наслідків для розвитку західньоукраїнських земель. Треба сказати, що у вітчизняній історичній науці довгий час вони розглядалися, як безумовно неґативні. Серед них – помітне скорочення осіб найбільш працездатного віку /20–40 років/, переважно чоловіків, що сповільнювало природний приріст населення; фемінізація; обезлюднення багатьох сіл і місцевостей; занепад тут господарства та інші. Але, якщо оцінюючи таке явище, як еміґрація, враховувати тільки ці, дійсно неґативні, її наслідки, можна прийти до занадто категоричних, а тому, в певній мірі, спрощених висновків. Нам здається, що реальна картина цього явища була не такою однозначною. Ми повинні не забувати, що для тисяч наших краян еміґрація за океан нерідко була єдиним порятунком від загрози остаточного розорення чи навіть голодної смерти. З іншого боку, як свідчать документи[18], певна кількість людей, що поверталась додому, мала можливість покращити свій добробут за рахунок грошей, зароблених у Канаді чи США. Неабияке значення перебування за кордоном мало для розширення кругозору, збагачення досвідом суспільно-політичного життя тощо. Все це визначає необхідність всебічного вивчення еміґрації українського населення до країн Америки із залученням всього комплексу документів /в тому числі листів еміґрантів/, які наявні з даної теми.

---

[17] Balan Jars. Salt and Braided Bread. Ukrainian Life in Canada. - Toronto, 1984.- p.10.

[18] Державний архів Чернівецької області, ф. 15, оп. 1, од. збер. 9771; ф. 59, оп. 1, од. збер. 119.

Для нашої книжки ми відібрали найбільш типові за своїм змістом листи українських еміґрантів з Буковини та Галичини, які написані з Канади в 1897-1932 рр. Листи подаються майже без усякої редакторської правки, скорочень, змін стилю, крім мінімальних виправлень, головним чином, синтаксичного характеру. Зберігається й правопис ориґіналу. Робимо це навмисно, щоби читач відчув за рядками листа конкретну особистість її автора.

На закінчення слід сказати, що серед різних документів, якими дослідник може користуватися, вивчаючи таке явище, як еміґрація, листи еміґрантів є, мабуть, одним з найбільш достовірних, надійних і багатих за змістом першоджерел. Зрозуміло, що вони не позбавлені помилок, суб'єктивних суджень і оцінок, неточностей, тому їх значення, як історичного джерела, не треба переоцінювати. І все ж таки саме листи еміґрантів додому своїм рідним, друзям, знайомим у «старім краю» дають нерідко найбільш правдиву і реалістичну картину процесу еміґрації. Порівняння та аналіз їх змісту дозволяють встановити типові, характерні риси цього процесу, краще зрозуміти причини і мотиви виїзду людей на чужину, умови їх життя на «новій землі» тощо. Вони вносять, так би мовити, «людський вимір» у наше розуміння багатьох сторінок історії еміґрації українців до Канади. Листи дають рідкісну можливість подивитися на цей процес, який втягнув у себе десятки тисяч людей, як би «зсередини», очима самого еміґранта. І ще одне, можливо, головне: читаючи їх, розумієш, що еміґрація – то майже завжди велика людська драма. Погодьмося, цього не відчуєш за сухими рядками офіційних документів або цифрами іміґраційної статистики.

І останнє. Листи допомагають нам як би наповнити плоттю і кров'ю «тіні забутих предків». І, таким чином, повернути їм «життя в історії», оновити їх у нашій пам'яті, щоб вони не лишилися забутими, а були нібито з нами, посідаючи своє місце у нескінченій подорожі людства в просторі й часі.

О.І. Сич

ПІОНЕРСЬКА ДОБА: ВАЖКІ ПОЧАТКИ

Жаль ми Руси-Буковини,
Що вона так марно гине,
Що її діти покидають
І в чужі краї втікають.

Сумно, хмарно по долині,
Тяжко жити на чужині,
Бо чужина не родина,
Плаче серце, як дитина.

Жінко моя молоденька,
Що будем робити?
Хочу йти до Канади,
А тебе лишити.

Тебе лишу в старім краю,
Сам піду в Канаду,
Тай зароблю трохи грошей,
Альбо сам пропаду.

Канада – добрий край, як не маєш грошей, то здихай.
Народне прислів'я

№ 1
Лист Миколи Рошки, господаря з Брідка – 20 травня 1897 р., Вінніпег, провінція Манітоба

Пишу до Вас, милий мій куме, та до неня, до братей, до сестри і до бадика Петраша. Ви просили мене, щоби я написав Вам по правдє, тож напишу Вам тут верну правду. Ми приїхали в Виннипег на самого Юрія і тут сидимо до сьогодня. Оглянули ми від тогда досить землі, но не найшли нічого доброго. Злой землі не хочемо брати, а добру дають лише за гроші, і сидимо, як на грані. Я об'єздив железною дорогою всю ту землю, що дарують, но скрізь біда. Тепер хочемо, щоби нас відвезли додому, бо грошей вже нема. Наш народ сліпий і дурний, бо сего язика не розуміє і не потрафить розгаздоватися на сей пустій землі. Тут нема ніякої роботи, а ті люди, що приняли даровану землю, подіставали 18 міль[19] від Виннипега лише самих мочар і каміння. Де межи ними є трохи рівного та сухого, там кладуть вони хатки з тоненьких тополей і накривають їх кичками з трави. Керниці тут на локоть глубокі.

Бодай були ті люди погоріли, що нас туда послали; самі наші христіане збавили нас, бо вони писали до нас фальшиві листи. Дали підплатитися наші лайдаки та Сеньківські бездушники, що поприходили сюда вперед із Буковини і Галичини, а тепер марно пропадають тисячі а тисячі всілякого народа. Збавили нас вороги милого життя і молодого віку; нас підбурили до Канади, а самі служать тепер жидам і англічанам. Та ще і ті винні, що зі мною прійшли разом, бо я не мав охоти щастя шукати, я був собі добрий газда, а вони лише пити і мене підмовляти! У мене не запиралися двері через них, бо казали, що я письменний, то дам раду собі і їм. Не даром мав я перед сим дома такі страшні сни, Бог давав мені знак, но, видно, що я грішник, бо не догадався.

Тут лише плачуть і ридають за своїм краєм, бо хотя тут все тане, то нема зато грошей і не чути звука звонів, не видно святого хреста, церковці ні панотця, котрий міг би поховати грішне тіло; мусять люди самі ховати умерця. Тут не знають вихваляти Бога, а як Русин перехреститься, то висміваюсь його. Тут святкують лише неділю, новий рік і німецький великдень. Просимо Бога, щоби помог нам узріти хотя за кілька років тамошні квіти, красну садовину і нашу урожайну землю, бо тут велика студень. Худоба тут мала і слаба, бо є лише сіно. Якби я вернув колись до вас, то не хотів би так газдовати як газдовав, лише служити і Богу молитися. Мої діти, Богу дяковати, здорові, но я і жінка плачемо над ними.

Моліться, отже, в старом краю Богу, Ісусу Христу, Матері Божої і всім святим, щоби вони Вас боронили від сей сумной Канади. Не гадайте собі, що я отраджую Вам канадійське добро; кажу Вам ще раз, що тут нема відки жити нашим людям. Прошу Вас, подайте ту історію до газет руських і німецьких, най читають люди, що я Вам пишу; отверну може неодного від нещастя і буду мати вдячність. Подайте се до батьків духовних, до старости і до президента; вони напишуть до міністерства, і так запрут Канаду. Розповідайте, щоби чули всі люди, най шанують свою отчизну, бо сліпий народ загине тут. Кажіть їм, що нема тут ніякого принца[20], а порядкує цариця англійська; но вона сидить в Англії і тут роблять, що хотять. Не вірте тим людям, що кажуть: «ми тому не вертаємо, бо нам тут добре», вони тому не вертають, бо не

---

[19] Миля – міра довжини, англійська миля дорівнює 1,609 км.

[20] Мається на увазі популярна серед західньоукраїнських селян легенда про покійного цісаревича Рудольфа, який нібито не помер, а живий і закликає їх з-за моря їхати до Канади, обіцяючи щасливе життя.

мають грошей на дорогу. Не вірте і тому пану, що їхав сюди із Львова[21], бо він описав лише кілька фармерів, як «старого Милера». Я був у того Милера, бо йшов до проклятого Василя Загари /перший емігрант із Брідка/, котрого годували разом з його товаришами цілу зиму задурно в Виннипезі, а вони за то писали до нас неправду. Буду Вам звідси далі писати і про других людей, котрим також пахла Канада, а тепер голодують.

Отпишить мені, чи неню дали вже контракт на мою хату, і чи маю надію, колись там притулитися. Богато Бродських людей просили мене Вам сей лист написати, щоби їх свояки не теряли поле за пів дармо, а потім сотки за далеку подорож платили, а на місці принимали стоячі води з дурними бурянами або камінь.

Кланяюся Вам і всій родині і всім знайомим, будьте здорові!

№ 2

Лист Олександра Матейчука з Шировців – липень 1897 р.

Пишу я до тебе, мила жено, се письмо, що тут дуже велика біда. Я лише на дорогу мав гроші. Із 200 злр[22] не лишилось мені нічого. До роботи став я сейчас від Петрового пущенья. Прошу свого і твого неня, нехай мені вернуть то поле, що я стратив, то я верну скоро додому, а як не повернут, то мушу яких 5 літ тут бідовати, щоби сложити гроши на поворот. Дякуй, жено, Господу Богу, що я тебе не брав тут у сей край, бо тут дуже велика біда. Василю Фрунчаку, що пишет до села, не вірте, бо він пишет брехню. Я пишу вам святу правду: нехай-же ніхто не рушається в Канаду. Із наших людей, що пішли в Канаду всі бідують. Феодор Федусяк не есть на фермі /не має господарства, не єсть господарем/, но служить, бідует і проплакует дні свої. Єслі хто їде в Канаду, то мусить мати великі гроші, найменше 15 соток без коштів подорожі. То правда, що дають тут 64 фальч[23] землі, но земля то пусте поле і ліси, треба много грошей на обробленьє, а кто пускається сількома сотками, із котрих мусить і дорогу оплатити, той їде на певну біду. Несправлені поля тут такі пусті, що віл перед Петром не мает що в писок хватити. Моїх неней я поздоровляю файно, а если не вернут мені поля, то мушу тут бавити п'ять літ.

№ 3

Лист Дмитра Самборського кицманському старості

26 грудня 1897 р., Вінніпег

Високоповажний Пане Старосто!

Посеред моїх злиднів пригадав я собі, що пан староста поручили мені, написати де-що про обставини канадийські. Перед всім отже, пишучи до Вас, прошу щоби пан староста нікому не видавали пашпортів для подорожи, бо згаданий край то – Сибір, а не Канада. Кожний, хто лиш туда приїде, оплакує свою гірку долю. Ті поля, що вже

---

[21] Можливо, мова тут іде про О. Олесківа /Олескова/, викладача агрономії в учительській семінарії у Львові, одного з відомих діячів товариства «Просвіта», на замовлення якого він написав у 1895 році брошуру «Про вільні землі», в якій радив бажаючим еміґрувати з Галичини й Буковини їхати саме до Канади, де сам, до речі, побував; чимало зробив для заохочення виїзду українського населення в цю країну.

[22] Злр. – золотий ренський, австрійська грошова одиниця /ґульден/.

[23] Фальч – міра площі, дорівнює 1,358 – 1,421 га.

тепер роздають, до нічого, бо або пісковаті або каменисті, – ліпші вже розібрали. В містах не можна удержатися, бо там много народа і для того за тісно. Одним словом, біда без міри і без кінця. В осени вертаю назад до Галичини і буду старав ся моє майно відзискати. Присягаю на Бога, що правду пишу. Всегда Ваш щирий слуга Дмитро Самборский.

№ 4
Лист отця Дмитріва[24] до редакції газети «Буковина», надрукований 11 /28/ березня 1898 р.

Вже кілька разів доводилось мені читати в «Буковині» голоси про еміґрацию до Канади, і про житє наших поселенців тамже. Понеже ті звістки походять таки від наших людей в формі листів, чи то до своїх рідних, чи навіть до політичних властей в Буковині, понеже мені знакомі лично ті всі автори тих писем, понеже я знаю може найліпше з усіх Русинів відносини в Канаді, бо переїхав я єї вздовж і поперек – позволю собі зробити кілька заміток взагалі щодо еміґрациї наших людей до Канади, а відтак зроблю кілька уваг до листів друкованих в «Буковині».

Кожному трохи осьвіченому чоловікови мусить бути звістно, що еміґрация даного народа не єсть конечним лихом для того народа, – розумієсь, – єсли она відбуваєсь людским ладом. Скажу більше: – еміґрация єсть навіть добродійством для краю, єсли она з природних причин відбуває ся. Я знаю, що наша масова еміґрация, чи то до Бразилії, чи до Канади єсть наслідком хоробливих політично-економічно-суспільних відносин Галичини і Буковини. Єсли-ж та еміґрация мусить відбувати ся, – єсли наш нарід мусить покидати рідну землю, – а я на підставі моїх теоретичних і практичних студий о Канаді скажу з чистою совістю, – що єсли наш нарід мусить еміґровати, – дорога для него лиш до Канади. Не буду повторяти того, що я про Канаду написав в амер. «Свободі» і заслав богато материялу до «Дъла», – однак редакция не благоволила видрукувати і не зволила до нині мені манускриптів відослати, я повторяю коротко, що земля, клімат, політичні і суспільні відносини в Канаді, для людий наших, що приходять з певним капіталом, суть абсолютно пригідні.

Наш нарід, – особливо з Буковини – страшно темний, в дома і по дорозі наслухав ся байок несумлінних агентів, прийшов ту і річ ясна, розчарував ся. – Він знайшов ту дійсність. Він знайшов ту 113 моргів[25] поля без тих всіх благодатий, які єму в дома і по дорозі агенти обіцяли. Хто був проворнійший, вибрав собі добру землю, хто темний, – а ще без засобів – осів на пустарах, бо-ж годі знайти на світі край, в котрім би повсюди земля була найліпша. Бідний наш мужик, вигодований бульбою, не може стати робітником американським, для того то наші людє не могли стати до роботи при зелізници в Crow's Nest рядом з робітниками других наций. Наш чоловік затужив за церквою, за священиком, за своїми рідними порядками тай з того нарікання, плачі тай листи до старого краю, до своєї рідні, а навіть до тих властий, котрі єго – власне вигнали за море. Хто знає, яку притягаючу силу для нашого мужика має рідна земля – той не подивує, яка велика туга проймає серце простолюдина за тою батьківскою землею. Ту певно він не знайде тої веселости, того всего свого рідного, що він на батьківщині покинув. У иньших народів того всего нема. Англієць, Француз або Німець – чоловік не сентиментальний, – він знає, що як доля тебе перекинула за море, як поставила тебе ту, – то ти маєш ту стояти і затиснувши

[24] Нестор Дмитрів – священик, який здійснив подорож по українських оселях у Канаді, став перекладачем на канадській іміґраційній службі.
[25] Морг – міра площі, дорівнює 0,57 га.

Präs. 1/x 001. 1961
N. 124 präs.

Ваше Преосвященьство!

Низче подписанні гр. ор. (Православні) прихожани Буковинскі въ Американской Канаді 115 Нумеровыхъ родинъ, на однімъ положенномъ закутку, (окрімъ до 30 родинъ зъ Галичина котрі хотятъ на Православіє пристати): просятъ о ласкави надосланя, имъ якъ найскорши з малоруссковъ і Буковинсковъ мововъ Священника, — понеже мы тутъ сами похорони відправляемъ — а гдекотрі діти — по кольку Місяцівъ нехрищені сидятъ; бо хотяй колись приведутъ Священникъ зъ великорусковъ (Российсковъ) мововъ, то его люди наші нерозуміютъ добри — а найбольше при св. Сповіди. —

Лист православних буковинських емігрантів з Бівер–Крік до митрополита Буковини від 21 вересня 1898 р.

Ваши Приосвященство, просим[о]
мы всѣ тутъ пôдписанні, намъ
такого Священника дати, якъ
-Отецъ Цопа- Котрый то бувъ
въ Раранчу, а теперь въ Вити-
лівцѣ на парохіѣ, дай Имъ Божа
здоровля, такыхъ дай Вамъ Гос[по]
ди Бозе въ кождôмъ селѣ Буко[-]
винскôмъ. –
Тутъ списанні зъ котрого Села
кôлько родинъ въ Канадѣ, намъ
знаiомыхъ, і недалеко оденъ-дру
гого мешкаютъ, – тіє суть:
Unter-Scherowitz
есть всѣхъ 8 родинъ
+ Георгій Клапатюкъ + Теодоръ Кушнірюкъ
Kysyliw
есть всѣхъ 20 родинъ
+ Николай Виренька

Лист православних буковинських емігрантів з Бівер–Крік до митрополита Буковини від 21 вересня 1898 р.

Воч[illegible]

есть всѣхъ 10 родинъ.

Відъ Сошествія Св. Духа еще не бувъ въ насъ Священникъ, — а вже много похоронено безъ Свящ. а много чикаютъ Св. Крищеня, — а може бы Ваши Присвященьство взяли насъ въ свою опѣку. — Церьковъ вже робится, а станцію для Священника вишукаемъ тимчасово. — Просимъ до вѣдомости принятии і Жилаемо Вашому Присвященству „Много Лѣтъ"... прожити. —

За всѣхъ підписую — і низко поклоняюся — Ст. Гудзоватый

Лист православних буковинських емігрантів з Бівер–Крік до митрополита Буковини від 21 вересня 1898 р.

Адрис:

Amerika Canada Alberta
Dmytro Balan farmer
in Bibyr-Krik
Post. Edna-Alta

Bibyr-Krik 21. лат. Вересня 1898

Лист православних буковинських емігрантів з Бівер–Крік до митрополита Буковини від 21 вересня 1898 р.

зуби, кувати свою долю. Я знаю одного інжинера Англіка, котрий 18 літ в Канаді працює на фармі, віддалений 60 миль від міста – нині він вже богатий чоловік, але що він той цілий час пережив, якої страшенної сили волі і витревалости треба було, щоб те все пережити, то ніякий наш інтелігент був би ся на то не здобув, а не наш мужик, прикутий до своєї рідної землі, до своєї ріки, до своєї церкви та до своєї корчми. Я лиш то одно на конець запримічу, що наших людей з Буковини, таких, які они суть, годі ще в сьвіт висилати. Яких 50 літ праці над ними, а тогди они будуть спосібні на американьских фармерів. А єсли они вже в Канаді суть, то православний ординарият повинен вислати за ними бодай одного сьвященика, щоб агенти російского православія не сіяли бодаків поміж бідних людей. А єсли люди вже, конечно, мусять емігрувати, – най-же ж опікуни народа добре заопікуть ся народом, щоб ні в дома, ні по дорозі ніхто з него шкіри не дер, щоб ніхто байок про обіцяний рай єму не розповідав, а як він, знаючи правду, прийде до Канади з відповідним капіталом і з розумом, – ніколи того жалувати не буде, як не жалують люде з Галичини і зі Спол. Держав, котрі принесли ту і капітали, і розум.

№ 5
Лист православних буковинських емігрантів до митрополіта Буковини – 21 вересня 1898 р., Бівер-Крік, дістрікт Альберта

Ваше Приосвященство!

Низче підписанне гр. ор. /Православни/ прихожани Буковинскі в Амеріканскій Канаде 115 Нумерових родин, на однім положенім закутку, /окрім до 30 родин з Галичини, котре хотят на Православеє пристати/: просят о ласкави надісланя, им як найскорши з малорусcков і Буковинсков мовов Священника, – понежи ми тут сами похорони відправляєм – гдекотри дети – по кілька місяців нехрищени сидят; бо хотяй колись приедит Священник з великорусcков /Россєйсков/ мовов, то єго люди наше нерозумеют добри – а найбільше при св. Споведи. – Ваши Приосвященство, просим ми все тут подписанни, нам такого Священника дати, як – отец Цопа – котрий то був в Раранчу, а тепер в Витилівце на парохіе, дай Им Божи здоровля, таких дай Вам Господи Божи в кождім селе Буковинском.

Тут списани з котрого села кілька родин в Канаде, нам знаіомих, і не далеко оден-другого мешкають, – тіг сут:

Unter-Scheroutz

єсть всех 8 родин + Георгій Клапатюк + Теодор Кушнірюк

Kysyliw

єсть всех 20 родин + Николай Виренька

Czornowka

єсть всех 10 родин + Іван Шкраба + Георгій Мартинюк

Rarancze

єсть всех 12 родин + Георгій і Василь Лупул + Дмитро Балан
Стефан Гудзоватий

Mahala

єсть всех 2 родин

Bojan

єсть всех 2 родин

Molodiea

єсть всех 12 родин + Георгій Кішпан + Іван /прізвище нерозбірливе/ + Дмитро Сиридяк

Koful-Bainsky

єсть всех 3 родин

Lukowitz

єсть всех 3 родин

Toporoutz

єсть всех 3 родин

Rohozna

єсть всех 7 родин + Дмитро і Іля Миленка + Іван Катан +Дмитро Гакман

Ober-Scheroutz

єсть всех 8 родин + Василь Єдзрунчак + Василь Олійник + Іван Павлюк

Czahor

єсть всех 6 родин

Zadubrowka

єсть всех 3 родин

Boriwtziw

єсть всех 10 родин.

Від Сошествія Св. Духа еще був в нас Священник, а вже много похоронено без Свящ., а много чикають Св. Крищеня, а може би Ваши Приосвященство взяли нас в свою опеку. Церков вже робится, а станцію для Священника вишукаєм тимчасово. Просим до ведомости приняти. Жилаємо Вашому Приосвященству «Много лет»... прожити.

За всех підписую і низко поклоняюся

Ст. Гудзоватий.

№ 6
Петро Гелич з Топорівців про своє перебування в Канаді – 1900 р.

Пішов я весною, дня 20-го квітня, до Канади, зо мною пішла моя жінка і шестеро малих дітий. Мене бачите тут, а жінка і діти лишилися там, бо не було гроший для них на дорогу. А мусіів я вертати, бо біда і нужда гнали мене відтам назад.

Як ми ішли до Канади, то було у нас 1300 зр. гроший, і гроші ті пішли на дорогу. Разом з нами їхало ще 27 осіб з Буковини до Канади. В Канадії не дали нам обіцяної землі, а казали чекати аж до весни 1900 р., бо нібито тоді мав прийти инжинір, тай

вділити нам землі. Той оден рік випадало жити немов духом сьвятим. Коби хоть обіцювана земля була добра, а то пішли ми тай дивимо ся: сама пустиня, дикий степ, мочарі, горби тай зарінки каменисті. Далеко навкруги ані села ані міста; аби що купити, треба було аж 8 днів їхати до найблизшого місця, через то страшна дорожня на все.

Поглянув я сюди-туди, дивлю ся, ані гадки, щоб можна нам тут всім вижити, приходило ся просто загибати. За послідніх 150 зр. повернув я назад сюди, тай прошу староство, аби яким чином постарало ся, щоб вислати сюди назад мою жінку і діти. Отак, як я, так вернулися-б всі канадники назад, коби їм хто дав гроші на дорогу. Правда, що відтам пишуть люди до родини, що там дуже добре тай заохочують туди іти, але це пишуть так люди до своїх богатих свояків в тій надії, що як вони туда прийдуть з грішми, то заратують і їх в біді і нужді. Бо зарібку там нема жадного, лиш десь-недесь будують желізницю, то там можна тілько заробити, щоб самому вижити, а для другої челяди, що не годна робити, нічо не стає. А те, що агенти говорять, ну, то се їх заробок, бо від кождої особи, що сі туда виведуть, мають зиск, а нарід легковірний самохіть лізе в руки агентів. В Гамбургу обпали мене, як я повертав назад, тьма агентів, казали мені, аби я оповідав тут людям, що в Канадії людям дуже добре тай обіцяли менії за кождого нового канадника, якого я їм приставлю, 20 левів[26]. Але нема у мене того сумліня, щоб я з чужої біди тягнув ще зарібок і я прошу дати в краю знати, аби всі знали, що нема тепер чого іти до Канади, бо в Канадії нема землі, лиш на далекій півночи земля для рільництва зовсім непридатна. Нехай це буде для людий острога.

№ 7
Лист Кирила Геника[27] – липень 1900 р.

Дорогі братя Селяни!

Багато з Вас і в Галичині, і на Буковині чуєте про Канаду, а вісти доходять Вас з двох жерел: одно – се Ваші кревні та знакомі, що осіли ся в Канаді, а друге – се надморські агенти. Може Вам і довелося чути та узнати з листів Ваших людий, що в Канаді є свій чоловік за товмача, котрий справляє на фарми та всяке діло залагоджує, що потрібно ново прибувшим. Отже, се той самий, котрий се письмо пише і котрий чотири роки є при сій роботі і хотів би Вам, дорогі братя селяни, з щирого серця розповісти усе, як тут веде ся, а Ви, щоби прочитавши се письмо, добре розважили, чи Вам їхати чи не їхати до Канади.

Чотири роки – се довгий час, богато може змінити ся та переиначити ся, а ще тим більше там, де майже що дня приїжджають сьвіжі люди. Се Ви мусите добре зважити і порозуміти, хотіївши знати докладно то, за що кажу. Еміграция се щось нового для Вас, бо там у старім краю у Вас сего нема, аби якбисьте собі представили, що у кожде Ваше село хоть по 10 родин що року приходить тай шукає житя, то потрохи моглибисьте порозуміти, що то таке та еміграция. Скажу тепер пару слів про Канаду. Канада се край дуже великий, але є тут дуже богато пустої землі, котра ніколи не буде придатна для житя людського. Великі пустарі є особливо в одній провінції – Онтаріо, через котру два дни їдеся до середної Канади, де є землі на поселенє. Лише в сій середній Канаді жиють наші люди.

---

26 Місцева назва австрійської грошової одиниці.

27 Вважається першим українцем на канадській цивільній службі, сім років працював в іміграційній управі Вінніпега. Виходець з Березова /Покуття/, вчителював на Галичині, був знайомий з І. Франком.

Середна Канада, де є землі, призначені для поселенців, складає ся з чотирох провінций, а то: I/ Манітоба, 2/ Ассинібоя /Assiniboia/, 3/ Саскатчеван, 4/ Альберта. Краї се усі чотири, правда, великі, земля-ж є тут ріжна: є дуже добра, а є й дуже зла: є такі місця, що добрі до управи хліба, а є й такі, що лише на випас худоби. До першої провінциї, т.є. до Манітоби, від моря є 2000 анг. миль або Галицьких коло 500. Земля ся зістала отворена від 20 літ, від коли желізниця пішла через пущі до Манітоби. Не буду додавати, що ліпші місця займили тоті люди, котрі перші тут зайшли, бо се само собов розуміє ся. Наші люди стали приходити гуртом від 1896 року. В сім році приїхало з повіту Заліщицького кільканацять родин, з Ярославского то Коломийського пару. Прибувши до Канади, часть осіла в Манітобі, а часть поїхала до Едмонтону, котрий є в Альбертії 1100 миль анг. від Вінніпегу, головного міста Манітоби. Сих перших поселенців Канадський уряд приймав дуже чемно, і Товариства від желізниці везли їх за дармо по усіх чотирьох краях. Се спонукало наший людий дуже прихильні листи писати до кревних та знакомих і заохочувати до виїзду з старого краю. На великих просторах можна було тогди і добру землю найти і недалеко желізниці. Але не тілько свої люди заохочували до виїзду, а й приморські агенти зараз зміркували, що велика сила людий може йти до Канади з Галичини та Буковини, як розвідали ся про стосунки в тих краях. Зараз вони позабирали адреси від тих, що їхали далі, сказали їм листи до краю посилати через їх руки з Канади, а скоро перечитали, що пишуть до краянів дуже добре про Канаду, то велику силу листів порозсилали вони по Галичині та Буковині. Чогож вони се робили? чи може задля того, аби людем в їх біді помочи? Ні, вони мали свою ціль, а то: заробок і то дуже добрий. Отже, слухайте. Уряд Канадський аби придбати поселенців на свої землі, платить надморським агентам по 5 долярів за мужчину від 18 рік, за женщину 2 доляри, а за дітий по 1 долярови. Далі, кожде Товариство корабельне платить агентам также за придбанє людий на корабель. Зрозумієте, думаю, тепер, чому то агенти так сильно заохочують до виїзду. Тай вони не омилили ся в своїй рахубі. В році 1897 прибуло на весну коло 6.000 народу нашого, тілько саме в 1898, а в 1899 прибуло 8.000, отже, за три роки прибуло 20.000 наших. Уряд сего не сподівав ся, тому затревожений такою сильною еміґрацією, думав єї спинити тим, що з 1-им червнем 1899 зніс плату агентам за поселенців Галицких та Буковинских. Чому-ж спитаєте ся, уряд затревожив ся, коли хоче поселенців до краю? Я розповім Вам, а Ви добре уважайте. Кождий наш чоловік, що виходить до Канади, не годен себе добре обрахувати. Він лише більше-меньше обраховує ся, і не знає сам, що єго в дорозі чекає.

Перше велике лихо є то, що гроші наші мало варті. За 100 злр. дістає 40 дол., а доляр тут так само, як у Австрії 1 злр. Друге: дорога пожирає велику суму, на кождім місці кождий хоче удрати, ошахрувати, так що і не стямиш ся, а гроший уже нема. Гамбург страшні суми пожирає від наших за нічляги, підводи, окрім плати за перевіз, в чім агенти, котрі людий провадять, помагають ще ліпше дерти. Так наш чоловік, переціджений, приходить до Вінніпегу без крейцара[28]. Отже, зрозумійте тепер, чого уряд страшить ся наших людий. Се і не диво, бож зважте: якби тілько половина без гроший приходила, що тогди почати? Отже, скажу, що половина приїжджає з сяким-таким капіталом, а друга половина майже без крейцара. Що-ж почати? В перших роках уряд помагав тим, що вишукував роботу для людий, і сим була велика поміч – але зважте самі: як що року стане така велика маса приїздити бідних, де-ж та робота для усіх найде ся? У сім році до тепер приїхало 5.000 наших, з котрих кождий хоче робити. Додам ще, що сего року приїхало Німців коло 1000 з Росиї знад Волги, дуже бідних. Далі додам, що тамтого року приїхало коло 10.000 Духоборців майже без крейцаря, котрі пищать роботи! Вам би треба добре розважити, що то значить сідати на фарму, на котру треба усе купити, від

[28] Крейцар – австрійська грошова одиниця.

найменьшого до найбільшого; в краю чужім, де усе нове, чуже, а язик нерозумілий, а «сьвіт не батько, а доля не ненька», як ся каже в пісні, кождий лише чатує, аби послідне видерти. До сего ще рік з гроша треба жити. Отже, коли Ви, братя селяни, добре розважили мої слова, то мусите потвердити за мнов, що дуже сильно змінило ся за 4 роки в Канаді. Подумайте собі: кілько то землі забрали люди за 4 роки, а земля-ж прецінь не вода: сів один-другий, то там уже не сядете. А де наші сіли, розкажу Вам: в Манітобі 1/Stuartburn, де нині пару тисяч жиє, нема уже ані одної фарми вільної, 2/Pleasant Home, де поверх тисяча народа, нема также фармів, 3/Dauphin-Sifton, осада, на котрій більше як 5.000 живе, также як помістить сегорічних 100 – 200 родин, то цілком заповнить ся, 4/Shoal Lake, де коло 2.000 поселило ся, не має уже ані одної фарми вільної. Отже, Манітоба, яко найстарша провінція в поселеню, нині уже цілком занята, і ніхто не може надіяти ся, що тут дістане землю за 10 долярів. А мусите знати, що се провінция, яко найстарша, найбільше заробку дає і має найбільше желізниць, де нарід также заробляє. Але тут наш чоловік фарми не найде.

Правда, що купити можна землю, але я кажу, що як хто йде сюда на куповане, то сто раз ліпше зробить, як не буде ся рушати з свого гнізда, бо купувати землю нікому не можу радити. Наших тут осіло в Манітобі поверх 12.000 тисяч.

Возьмім другу провінцию Assiniboia. Ся провінция лише місцями придатна до господарования, по більшій части се сухі пустарі без води, а ті місця, де люди поселяють ся, далеко від желізної дороги тай від заробку, так що бідному дуже гірко приходить ся зачинати нове житє. Тут живе наших понад 4.000, найбільше в околици, Iorkton (Yorkton) званій. Поверх 300 миль з сих осель до Вінніпегу, звідси люди ходять на зарібки. Додам ще, що недалеко наших поселилися тут Духоборці більшою половиною. В сій провінциї то не богато місця є на поселенє для наших людий.

Третя провінция Saskatchewan, в котрій живе наших коло 2.000 душ на Fish Creek Colony, а місце се від Вінніпегу на 600 миль віддалене. Тут найшло ся би місце, але се дуже на північ положене, то часто морози убивають, а по-друге, далеко від заробку, так, що бідний чоловік ніяк жити не може. Отже, ніхто не повинен іти в се місце, хиба як розгосподарують ся тоті, що тут осіли.

Лишає ся четверта провінция, Alberta, з головним містом Едмонтоном. Альберта, се найліпша провінция з цілої Канади, і тут наших поселило ся над 7000. Наші люди позабирали тут добрі землі тай добре розживають ся. Але тут дуже скоро землю порозбирають, а від желізниці далеко, бо коло 100 миль англ. або 40 австрийских треба за фармов іти.

Тепер же зберіть до купи усе сказане за усі провінциї та увидите, чи Вам іти чи не іти до Канади? Додати мушу, аби-сте знали, що начинє господарске тут далеко дорожше, як у старім краю, а худоба і коні в двоє підскочили в ціні за 4 роки. Корова коштувала 20, а тепер за добру платять і 50 долярів, коні коштували 100 дол., тепер 200–300 дол. Мусите і се розважити, що тут ніхто доріг не робить, самі поселенці мусять робити, як їм треба їх, а на таких великих просторах майже неможливе таке діло. Правда, що желізниці будують, де люди осідають, але се не так скоро, бо богачі усюди дбають не про бідних поселенців, а про свої кишені, отже, як уважають, що буде користь велика, то будують, а як ні, то йди здоров на фарму і 100 миль, як не маєш чим поїхати. Желізниці тут усі не державні, але Товариства, то є шпекулян-тів, котрі добру ціну кажуть собі платити: за одну милю англ. 4 крейцарі. Перед 4-ма роками сідали наші люди від желізниці на 10-30 миль, нині треба йти і понад 100 миль, як се діє ся в Едмонтоні.

Чи ж Ви годні представити собі трудности, які Вас в такім разі чекають? Певно, що ні, бо якбисте се знали, то за ні защо в сьвіті не рушилибисте ся з місця. Треба Вам ще і се одно добре розважити і затямити, а то: як сказав я на вступі, желізниці з початку возили наших людей задарма, а тепер ані на крок задармо не поїдеш. З

Вінніпегу /сюда звикле з Гамбурга платять/ тепер жадають: до Iorkton-у /Yorkton/ від дорослої особи 5,35 дол. а 2,70 дол. від 5 рік до 12; до Fish Creek Colony 9,60, а від дітей 4,80; до Едмонтону 14,05, а від дітей 7,05 дол. /а в Манітобі нема місця, то не подаю ціни/. Се одно, а друге се, що від коли уряд Канадский скасував бонуси /Bonus/, то значить 5 дол. від голови, мусите Ви заплатити агентам, бо вони піднесли ціну їзди на кораблй. А се, думаю, дуже важний факт, котрий би Вам, що хочете виходити, треба добре розважити.

Отсе коротко представив я то, чого Вам надіяти ся, як опустите рідний край. Ви-ж сами можете з сего ще далі подумати і сьміло можете зміркувати, що дуже мало хто з вас до того дійде, чого ся надіє. Позвольте-ж мені ще застановити ся над Вашим виїздом. Чи-ж не признаєте самі, кілько то праці при такім виїзді змарнує ся! Богато дрібниць, котрі придбало ся, йдуть марно, а за все то на новім місці може і в пятеро треба буде заплатити: не кажу вже за землю, будинки, котрі часами за половину ціни пускаєте.

Отже, розваживши се усе сказане, так би виходило, що не конче треба їхати до Канади. Але чому, спитаєте, наші кревні та знакомі кажуть їхати? Се правда, але Вам поясню, а се вам также дуже докладно розважити треба. Приїздить 30-40 родин до Вінніпегу, їх висиляє ся, де ще є земля до поселення, і там містять на оден N-го чотирох поселенців, другий N-го нерівний переступають і знов чотирох посилають і т. д. Наш чоловік, побачивши такі простори, тай не заселені, зараз пише до своїх, аби їхали. Але за пару неділь приїздить 100 родин і сідають далі, занимаючи десятки миль землі нараз. Отже, нім ще дійшов лист до вас, то може уже нема місця коло Вашого свояка, а тим часом лист порушив не тілько одного, але десять в селі до виходу, ну і ідуть в надії, що коло него сядуть. З початку я і сам не був дуже противний еміґрациї до Канади, а то тому, що ще було доста землі тай другі стосунки не були конче злі для поселенців, але нині, коли з певностев з кінцем року дійде число наших до 30.000, мушу каждому виразно сказати, нехай не іде до Канади, бо коли прийде, то дуже буде каяти ся, та буде запізно. Що ж почати, спитаєте, – чи-ж не знаєш яке житє в краю? Знаю по трохи Ваше гірке житє і відчуваю єго – тому позволю собі сказати Вам дещо в сім питаню. По-перше, що до виїзду, то скажу, що кождому господареви, котрий має понад пять моргів землі, цілком не раджу навіть думати про виїзд. Котрі же мають меньше як пять моргів, нехай также не йдуть з родинов, але як хто здоровий, сильний до праці, най іде сам! Се єго буде коштувати до 150 зл. Приїхавши сам до Канади, буде мати час розглянути ся, а як сподобає ся єму, то може написати, а жінка з дітьми приїде; а як ні, то заробивши трохи гроша, назад верне. Отже, виразно кажу, що тепер, коли тут усе змінило ся, ніхто не повинен їхати з родинов, хиба лише сам. Мусите подумати і то, що і в Канаді, як на цілім світі, є роки добрі, а є й злі, але тут як лиш настане посуха, урожаю нема, то дуже стає прикро жити тогди. Власне сей рік здає ся буде такий, бо майже до липня не було ще дощу. Не буде пшениці та сіна, то біда велика буде. Богато народу питає за роботов, а мало може єї дістати. Фармари, не надіючи ся урожаю, нікого не беруть; окрім трохи робити по желізницях, другої нема. Отже і се добре тямте, нім вибираєте ся. Ще одну річ подам під розвагу, над котров застановіть ся. Як усюди, так і тут є дві партиї політичні, котрі борють ся між собою о 4-літну власть над краєм. Чи думаєте може, що борють ся з гадков помочи народови за свого урядованя? Сохрани Боже! Вони лише за свого урядованя кишені наповняють тай тілько. Теперішний уряд ліберали, а противники їх - консерватисти. Майже усі Русини прийшли за сего уряду, з чого консерватисти користають і лають по газетах лібералів за нас. Кажуть вони, що теперішний уряд спроваджує самих старців-жебраків з Австриї, котрих Австрия сама держати не хоче. Гроші йдуть марне на емиграцию, а край дістає некультурних людий.

Ну, і я певний, що при надходячих виборах ліберали, котрі сяк так нам були прихильні, будуть побиті, а прийдуть консерватисти, котрі нас цілком не хотять у

краю. При краєвих виборах зимою консерватисти побідили і дали довід своєї високої англійскої інтелігенциї тим, що тамтого місяця ухвалили в краєвім сеймі, що жаден словенин не має права голосу до 7 років і як не уміє читати. Такого варварства і в Галичині не маємо. Отже нема надії на ліпше, як консерватисти стануть на верху цілої держави. Се також не маловажна річ.

Оттак то, дорогі братя, не дуріть себе надієв на якісь богацтва заморскі, на житє, якого не найдете, окрім на рідній землі. Річ певна, що біда тисне Вас, – ще раз повторяю, – але думаю, що не в еміграциї шукати Вам поратунку, а направляти лихо треба би таки вріднім краю.

Ваш щирожичливий Кирило
Геник

№ 8
З листа Кирила Геника – липень 1900 р.

Ми тут в Канадії не надієм ся найменьшого урожаю, бо була тут і є ще тепер страшна посуха. Пшениця і сіно цілком хибли і не буде їх майже нічо. Ціни на все страшно підскочили, так що трудно буде вижити. Роботи нема тут жадної, отже і заробити годі. Отже хто не хоче свого власного нещастя, нехай занехає тепер думку їхати до Канади, бо тут чекає єго лише біда і нужда.

№ 9
Лист Фурдієвича, кравця з Кошиловець Заліщицького
повіту – вересень 1900 р., Етельберт, провінція Манітоба

Дорогий Брате!

Ти ся гніваєш, що я до тебе ніколи не напишу. Я за нікого не забув, але до кожного з осібна писати не можу, а то для того, що я стратив всьо, щом мав, а тепер оплакую свої злидні, але щож робити, видко, що кара Божа. Пишеш, щоби я тобі правду написав. Я не буду ту присягати, і через суд посилати, тільки пишу за все правду щиру, а ти там скажеш, що я ся бою, аби ти не приїхав до Канади.

Ту є пляц великий, аби ще їхали і 30 літ люди, то Канада буде ще порожна. То є незмірені обшари пустинь, що людска нога ще там не була, але навіть і птаха жадного не побачиш. Я ти, Добрий Брате, всьо пишу, як ту є, але щобись дав кожному перечитати і най памятає і помислить, що то за біда в пустини жити, а до того бідному чоловікови.

Я ту не виджу жадного добра і не сподію ся ніколи. Найперше, що нарід жиє так, як худоба. Самі діти христять, самі ся ховають, як котрий умре, бо сьвященика ту не було і не буде, так мені ся здає, бо нема кому утриманє дати. Багато вже цілком забули за Бога, що жиє гірш дичини.

Земля ту піскувата, багато каміня і мочари. Як мокро, нема нічо, а як сухо, то ще гірше, нічо ся не вродить; досить, що у нас в Галичині ліпше можна жити з 5 моргів, як ту, аби мав сто. Як котрий вже має там трохи пшениці, то продасть тано, а муку мусить дорого купувати для того, що ту млина нема, щоби собі змолов чоловік корець або і меньше. Ту самі парові млини, а то велика ошука. Нарід ходить товпами і питає роботи. По 150 миль ідуть пішки, але трудно, що заробити, бо всі би пішли на заробок, а нема де, а ще сего року ту велика посуха. Ще від весни дощу не було ані раз, словом всьо висихає. Погадайте собі, що ту за урожай може бути, коли ту 8-го червня був такий мороз, що вода цілком скрізь замерзла; та бо ще суть такі місця, що від зими ще земля ся не розмерзла, але то в соснових лісах.

Аби хотів чоловік щось купити з худоби, то ту ярмарків нема, але мусить питати по фармерах, то часом треба іти 30 або і 50 миль, нім напитає яку худобину купити. Ну то вже купив, але най він єї до дому приведе, а ще як така, що ніколи на шнурку не була і дика, то она або здохне або він ся десь забе, а що до зими та і літа, то я вже писав там до сусідів. В літі комарі, то трудно дихати, бо в рот летять, а в зимі мусить три або чотири рази з носа шкіра злізти. Завше тра мати дві парі рукавиць, але грубих, спідні вовняні, а верхні шкіряні, бо инакше не принесеш руки до дому.

Але щоби я описав всьо докладно, то треба не лист писати, але книжку, а в листі нема на тілько місця; отже можна людем сказати, най своє не марнують та не слухають агентів і дяків /моїх звабив бувший дяк в Городенці Бачиньский/, щоби не їхали на зламанє карку, так як я поїхав. Та борше будеш в гробі спочивати і діти ся змарнували і всьо, щом працював цілий свій вік молодий, то забрали агенти і Англіки, бо то ще гірш жидів, але всьо пропало. Нема такого адвоката, щоби нас звідси виратував, як то кажут: «терпи тіло, щось хотіло».

Ремісники ту не мають жадного зарібку, а чому? Ту всьо машини робять, н.пр. столяр нічо не заробить, машинов гиблює, фугує і всьо машина. Кравці, шевці також так само. Приходить всьо готове зі старої Америки і так тано, що і робота більше варта, як того вбранє, обув є так само; але гроші дуже дорогі, а чому за них так тяжко, бо багато бідних людий, а заробок лихий.

Кому добре в Канаді? В Канаді тим добре, що привіз з собою 1.000 долярів, то має з чим господарувати, але нім що на поли буде, то їх з'їсти мусить; а другому добре тому Іванови, що брагу носив паньским волам цілий всій вік, то єму ту добре, бо принаймій з'їсть кавалок хліба гідного, якого там не видів ніколи, то не має за чим жалувати. Соли, цукру ту нема топками, як в Галичині, і тілько так як мука дрібно змелено і так продають, але дуже тано. Нафта також дуже тана, так, що в Галичині треба дати одного риньского за баньку, що ту купить за 30 центів.

Кінчу своє писанє. Поздоровляю вас сердечно і желаєм вам всякого блага і не плачте, бо то нічого не поможе. Досить, що ми вже плачем. Мої діти кажуть: «ото тату коби ми хоть раз пішли до тої керниці, где воду святять. Як то мило послухати і весело, а ви нас завезли в пустиню, що сьвіта Божого не видим». Поздоровляю.

№ 10
Лист Кирила Геника – 1901 р.

Минувшого року була поміщена обширна допись про еміґрацию до Канади в «Громадскім Голосі». В короткости єще раз повторяю, що абсолютно не раджу нікому продавати своє господарство й опускати рідний край без докладного зная куда й на що йде. Се добре нехай собі кождий запамятає. Хто же хоче виходити, то повинен наперед сам без родини сюда приїхати й побути з один рік, а тогди без нічиєї ради буде знати, що робити чи вернути самому, чи покликати родину до себе.

Не раджу ані дивити ся на листи приморских агентів, котрих діло й є аби як найбільше пасажирів придбати та корабель без огляду на твоє добро або зло. Як рівнож не раджу велику вагу привязувати до листів ваших знакомих а навіть і кревних. Бачу я, що ріжні є причини тих листів. Трафляє ся, що кревняк з щирого серця пише до свого, думаючи що ліпше жити буде, хотя ще дуже мало що знає, отже й не сьвідомо, хоча з доброї волі се робить; але лучає ся що й часто зі злоби пише, як то кажуть золоті листи. – А чому? – спитаєте. – А нехай так приїде як я. Се діло уже несумлінне, однако на жаль часто лучає ся. В богатьох же разах, не застановивши ся оттак пишуть, аби як найбільше своїх коло себе примістити. Отже іменно такі річи, на які дивлю ся, спонукують мене в такій важній справі, як виїзд з рідного краю, сказати від себе те рішуче слово, що не вір, поки сам не зміриш. У нас дуже часто лучає ся, що як один виходить, то за ним тягне ся сто. Се дуже мильна

дорога. Один не повинен задивлюватись на другого в річах так сліпих, як вихід або еміграция. Що може одному навіть на добре вийти, десятьом буде зле. Досьвід поучує мене, що народу тут богато марнує ся по просту тому, що не був відповідний до нового краю. Хто-ж відповідний, спитаєте: я-ж вам відповім, що по-перше здорові люди, працьовиті межи 20-40 роками – дальше що мало дітий мають, або ті, котрих діти уже дорослі. Такі можуть надіяти ся хоч на свою силу фізичну, котра їх буде живити. Люди-ж слабосильні або з дрібними дітьми, то не для сего краю – бо певно, що борше біду найдуть, чим сподіване добро. Дальше кождий нехай се знає, що в Канаду, так і з Канади вольно їхати назад, не треба тим баламутити ся, що тут спирають, ні, се неправда й богато поверталось. Народу є тут в цілій Канаді з Буковини й Галичини до 30.000 у чотирох краях порозміщені.

Кождий повинен собі се дуже добре запамятати, що хто сюда приїздить, нехай не надіє ся, що усе те саме застане, що лишив в старім краю. Окрім великого кусня поля, нічого свого не найде, ані свого не запровавадить. Мусить він до краю застосоватись – так що усе ново приходить ся робити, навіть говорити, не то що – не так легко приходить.

Сих кілька слів нехай возьмуть на розвагу ті, що хочуть опускати рідний край.

№ 11

Лист І. Сороки до редакції газети «Православная Буковина» – 22 червня 1901 р., Восток, дістрікт Атабаска

Хвальная Редакція!

Прошу редакцію поместити несколько слов у уважаемой Вашей газете на пользу нашего буковинского русского православного народа.

Многіи из буковинцев оставляют свою родину и даже хорошіи маетки /имущества/ и идут далеко за море в Канаду.

В Канаде буковинцы селятся большеею частію в провинціи Альберта, а некоторыи остаются по дороге в Ассинибою или в Саскачевани.

В провинціи Альберта находится в настоящее время до 800 родин /семейств/ буковинцев или до 3 тысяч душ о.п.

В провинціи Альберта в местности, заселенной буковинцами и называемой «Буковина», уже построена православная церковь, а кроме сего есть еще и в других местностях пять цвинтарей, где будуть строитися церкви в недалеком будущем.

В сем году почти все буковинцы причащалися у православного русского священника, который мешкает /проживает/ в Wostok–е в 6, 15–20 и 30 милях от поселений буковинцев.

В прошлом году, Преосвященный Тихон, Епископ Алеутский и Северо-Американскій, православный русский Епископ, открыл канадскую миссію и послал русского /из Украины/ священника в провинцию Альберта в место, называемое Восток, где сей священник построил дом и церковь и где присоединилось до православной церкви Христовой до 300 душ галичан-уніатов.

В сем году хорошо провели день Воскресенія Христова – до 800 пасох /пасхального хлеба/ святилось и только кто не хотел, тот не ел священной пасхи.

Теперь уже православным христіанам можно услышати и звоны /колоколов/, як кто пойдет в Восток на службу Божію. Отец Іаков Корчинскій ездит до всех буковинцев и совершает службы Божіи, причащает и совершает различные требы, а волохов /ромынов/ даже исповедал по волошски.

Дуже тяжко одному священнику управитися, а никто нехочет из православных буковинских священников, или благоговейных діаконов пойти и послужити своему народу. Да, даже в Буковине неизвестно, что в Канаде есть православная церковь

русская под управлением русского же Епископа в Штатах в г. С. Франциско /Bishop Tikhon. S. Francisco Cal. 1715 Rowell str./ и дуже часто священники буковинскіи говорят своим прохожанам, что в Канаде некому будет их крестити или венчати, или причащати. А то дуже деморализует православных буковинцев, – ибо они, пришедши в Канаду, целиком забывают, кто они есть и якая их вера православная. Нередко причащаются они у уніатских или польских ксендзов, детей крестят и венчают у французских и ходят блудно жіючи, пока не сдыбаются /встретятся/ с православным священником. А детей своих совсем не наставляют в православной вере, – часто дети ходят в латынскіе костелы и причащаются там, а родители им ничего не кажут. Один буковинец отдал свою дочку на службу в латынский госпиталь и монашенки ее принудили исповедатися и пріобщатися у французского ксендза, а коли православный священник стал пытати девчину, на что она изменила своей веры, то девчина отповела: «мене никто не учив веры, ни священник, ни родители, а монашенки научають мене веры, и потому я и переменила свою веру». И таких случаев не один. А все то от того, что заглушается вера стремленіем к богатству – служеніем мамоне.

О, як бы милосердный Господь подвигнул сердца пастырей православной Буковины, або хотя бы сердца тех юношей, которыи готовились служити Богу, а не мамоне, чтобы кто-нибудь из них прибыл сюда послужити своему народу и не дати на веки исчезнути доброму имени буковинского русского!

Мы твердо верим, что такій служитель Христов не остался бы в нужде, бо благодарный народ помогал бы ему во всех его нуждах, а Владыка Северо-Американскій, сдается нам, не оставил бы также без вниманія труд его на пользу церкви святой православной.

Лучше всего было бы сюда прійти або молодому малосемейному, или вдовцу, или найлучше монаху. Тут есть богато таких мест, что только недостает подвижников, чтобы был моснастырь.

Кто хотел бы знати, як пріехати до Канады, то най напишет до нашого православного священника по такому адресу: Canada, Rev. Father J. Korchinsky Alta. Wostok p.o. А они напишут як пріехати і куда обратитися.

С почтеніем
І. Сорока.

Ой, Канадо, Канадочка,
Яка ти не мила,
Бодай ти ся, Канадочка,
Нікому не снила.

Ой, тут в літі дні гарячі
І сонечко гріє,
На другий день мороз стисне,
Аж земля біліє...

Хто приїде до Канади
Мусить бідувати
Як не шуфлев при роботі,
То ліси рубати.

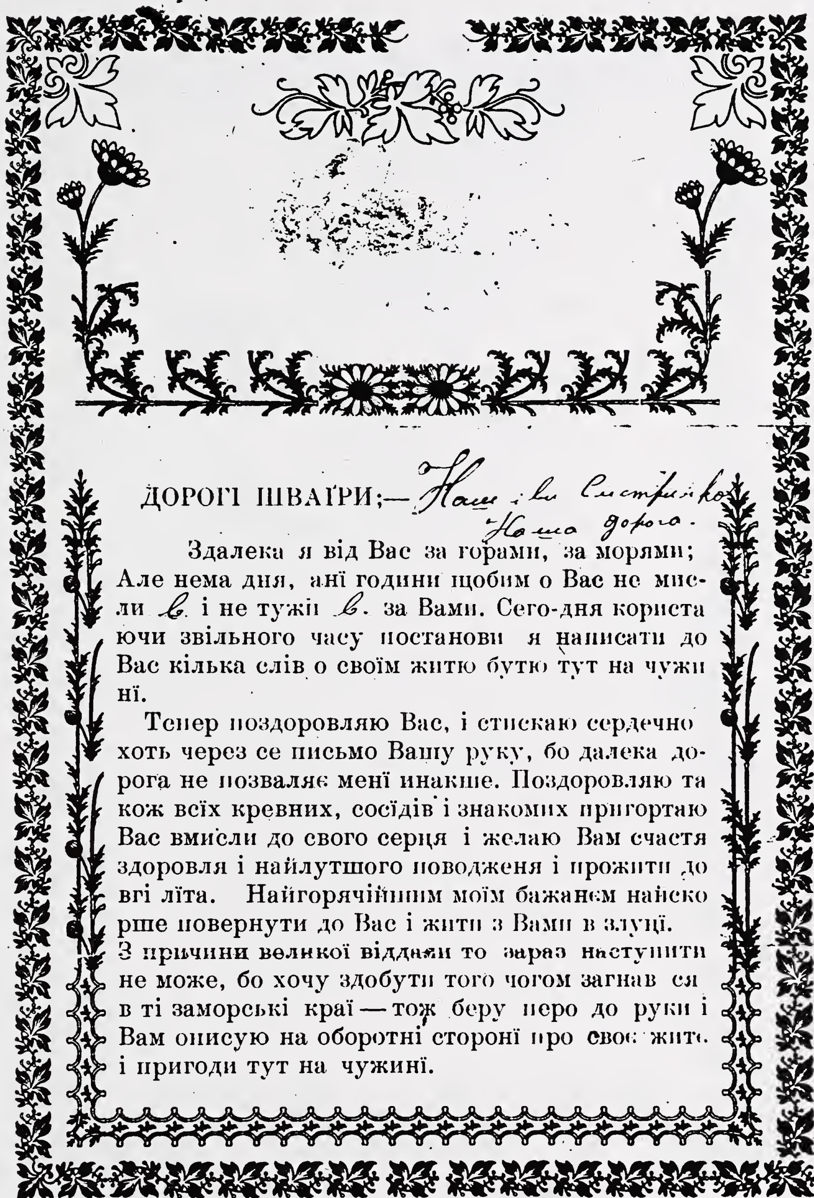
№ 12
З листа місіонера, отця Василя Желдка,
надрукованого в газеті «Руслан» від 6/19/ січня
1902 р. під назвою «Канадійські гаразди».

...Я вже майже половину Канади обіхав. Зима страшна, зимно, най бог криє. Приїхав я до одного містечка, де залізниця кінчиться, а разом з тим всяка комунікація. Іхав я, їхав та ледво живий добився я до якоїсь хати. Брудної, студенної, розуміється руської. Не можливо було б в ній ночувати. На щастя була ніч погідна, але мороз нех бог криє. Я пошукав по довгім часу іншу хату. Натрафив на ліпшу, прийняли мене, та в ній я остав. З тої хати на преріях я і пишу до вас, мій любий друже.

Страшна і тяжка праця...

Хата від хати по кілька миль, а ще до того доріг немає. Люди бідні їхати треба куди очі несуть: провідника нема. Трафляй де трафиш. Біда на всі боки. Нарід майже дикий. Дичіє без слова божого, без просфіти, без науки. Як бог не змилосердиться над тим бідним народом, то певно і сліду не остане з руського народу в Канаді. Загине пропаде! Тут треба дуже сильної праці. Людей з пожертрованієм, готових на всяку можливу і не можливу біду і невигоду. Кажу то з недовгого досвідчення. Я короткий час в тій Канаді, але вже багато досвідчив.

Як Бог позволить я багато більше Вам напишу про життя народу в Канаді. Но тепер то кажу лиш, що народ виставлений тут на неминучу загляду під кожним заглядом і то ще раз кажу під кожним заглядом.

ДОРОГІ ШВАҐРИ;— Наш і ви Систрiйко
Наша дорого.

Здалека я від Вас за горами, за морями; Але нема дня, ані години щобим о Вас не мисли в. і не тужіі в. за Вами. Сего-дня користаючи звільного часу постанови я написати до Вас кілька слів о своїм житю бутю тут на чужині.

Тепер поздоровляю Вас, і стискаю сердечно хоть через се письмо Вашу руку, бо далека дорога не позваляє мені инакше. Поздоровляю також всїх кревних, сосїдів і знакомих пригортаю Вас вмисли до свого серця і желаю Вам счастя здоровля і найлутшого поводженя і прожити до вгі літа. Найгорячійшим моїм бажанєм найскорше повернути до Вас і жити з Вами в злуцї. З причини великої віддали то зараз наступити не може, бо хочу здобути того чогом загнав ся в ті заморські краї — тож беру перо до руки і Вам описую на оборотнї сторонї про своє житє і пригоди тут на чужинї.

Загальна Книгарня, 539 Фронтенак Ст., Монтреал, Кве.

Стандартний поштовий папір для листів українських емігрантів, який спеціально випускався в Монреалі

I. Днє 10/3 Марта 14 року

Щиро вас вітаю

ДОРОГА СЕСТРИЧКО Насе

Лебідко біла, сестричко мила;
Щоби счасливо вік ти прожила,
В счастю не змінна тиха невинна,
В любві горяча в труді не винна,
Як зоря ясна; як рожа красна;
Як сонце чиста, як доля счасна,
Як фялка гожа, як чар розмаю
Того я нині Тобі желаю.

Загальна [illegible]гарня 539 Фронтенак ул., Монтреа[illegible] Кве.

Стандартний поштовий папір для листів українських еміґрантів, який спеціально випускався в Монреалі

1. Ой, Канадо, Канадочка,
   Яка ти зрадлива,
   Не з одного господаря
   Ти драба зробила.

2. Ой, Канадо, Канадочко,
   Та й ти Манитоба
   Жиє в тобі любий нарід
   Як тая худоба.

3. Ходжу, блуджу по Канаді
   За щастям шукаю,
   Нема щастя у Канаді
   Як у ріднім краю.

№ 13
Лист Петра Косована до професора Георгія Щербановського –
1902 р., Кенмор, дістрікт Альберта

Кланяю ся до Вас, пане професор Георгій Щербановський. Ми дуже тут бідуємо. Добре Ви нам радили, але ми, дурні, Вас слухати не хотіли. Мені єще яко тако поводить ся, бо я хоть читати і писати у Вас навчив ся, але ті, що читати і писати не уміють, то най ся лиш Бог над ними змилує. Хоть вони по богато грошей сюди принесли, то всьо проїли і тепер вічні жебраки, о 30 років старші виглядають, а білі, як молоко, і скорчені, як справдішні діди. Ліпше в Австрії псови у леда доброго господаря, як тут нам. Коби я хоть оден рік міг там жити, то міг бим умирати. Тут з нашим чоловіком гірше ся обходять, як там з худобою. Добре ви нам казали і нас научали, але ми Вас слухати не хотіли, тепер за то плачемо в кулаки. Тут страшна зима зачала ся єще від другої богородиці, ми мерзнемо, як пси, в наших бурдеях. Хто до села пише, що свою власну хату має, то бреше, як пес. Вони гинуть із голоду, та раді би когось сюди загулити, щоби їх хоть на кілька день заратував, а по другім вони самі не пишуть, бо не уміють, їм пишуть агенти, котрі раді би, аби наші люди сюди приходили, бо агенти мали би із кого шкіру дерти. Озимини тут нема, бо би вимерзла, а і иньше збіже вимирзає, бо тут і коло зелених сьвят, і коло Петра добрі морози трафляють ся. От, одним словом, біда та нужда, якої ніхто єще не чував. Прошу Вас, пане професор, научайте наших дурних мужиків, на й ся не шибають, а най ся шанують, бо їм там дуже добре. Аж тепер ми видимо, що ми зробили, та плачемо і тужимо, але вже за пізно. Кажіть їм, най школу шанують, як око в голові, бо і я би тут пропав, як бим ся у Вас писати був не научив. Я й Кость і Петро в Конморах на роботі. Маємо по доляреви на днину, але за харч дуже багато обтягають, бо місячно ледви нам 4 долярі доплячують, а робота дуже тяжка. Прошу пана професора мені кілька красних книжочок післати, бо тут нема церкви ані школи, а нашої книжки не видко. Я книжки, що ви мені дали, ужем сто раз перечитав.

Кланяюся до вуйка Костя і до тітки Загороднюк і цілюю Вам руки. Адрес до нас Кость Косован, Post: Ofeczi Kanmory, Alta Kanada.

№ 14
Лист Юрка Валька до священика з Ямниці –
1902 р., провінція Манітоба

Мої милий отче духовний. Дякую вам дуже красно за той лист, що-сте мені відписали. Я го дістав 25 січня. Яким го читав, то мені здавалося, що я не читав лист, але таки з вами говорив і то не лише з вами, але і з цілов вашов родинов. Тепер вам доношу, що ми з ласки пана Бога здорові, я, жінка і діти.

Доношу вам відомість дуже сумну, а то так: зближає ся рік не далеко, що я ще не видів ні хреста, ані церкви. Здає ся мені, щом не чув науки, відколи ся уродив, а за діти нема що згадувати. Ви питаєте ся мене, кілько треба мені грошей на дорогу. Аби я дістав ся звідти, де я є, і через воду, треба 180 долярів, або 450 ринських[29], а від води ще треба 60 ринських без вікту. На то я маю лиш 60 ринських і корову.

Ви мені писали, що у вас не було зими до нового року, а ту зима від воздвиженія честного Хреста, снігу не дуже багато, лиш морози такі, що в студнях вода повимерзала так, що мусять сніг топити, аби мати воду. Тепер вас прошу, отче духовний, розговоруйте там. Чую, що хоче їхати мій брат і жена, чи сестра. Най не

[29] Австрійська грошова одиниця, див. прим. 22.

топлять ся, бо я утопив ся тай утопив жінку і діти. Федушко пише по доньку аби їхала, і кличе мого брата на погибіль. Ту наші люди так кажуть – погибаю я, то нехай і другий погибає. Я того не хочу, бо то гріх дурити. Я пишу правду, і за то я їм дуже великий ворог, що пишу так. Они хтять, аби я писав, що тут добре, і абим кликав сюди людей, а я ся бою гріху. Господь Бог усьо видить. Тепер дякую вам за дарунок, що-сте нам прислали образки, і поздоровляє вас той хлопчик, що казав, що буде бити жидів. Доношу вам відомість, що як ся уродить дитина, то і три роки нехрещена, а як умре, то ховають так, як худобину прикопають. Доношу вам, що ми єще не сповідали ся...

Співанка, яку склали Юрко Валько і Гнат Костів

Ой! Їхав я у країну грошей мало мати,
Бідна моя головойко! буду бідувати,
Бо агенти гроші взяли – за велике море
Приїжджаю до Канади, нещаслива доле!
Бо в Канаді много поля, тай є чим палити
Но одного жінка плаче: нема що варити.
А я ходжу, тай думаю; що я наробивси,
Не хотів вже в Галіциі земленьку орати,
Приїхав я до Канади, тут пні корчувати.
Ой! Треба пні корчувати – але треба жити
Іти б мені до Англіка, грошей заробити,
А вже сонце під полуднем – Англік обідає,
А Русин наш, сиротиско, тяженько вздихає.
В Галіциї – як вмирає, – то у дзвони дзвонят,
А в Канаді як вмирає, то слези обмиють.
В Галіциї грішне тіло ксьондзи поховают,
А в Канаді грішне тіло під пень закопают.
Бо в Канаді церкви нема – дзвона не чувати,
Треба мені молодому марно загибати.

№ 15
Лист Настасії й Викторія Лупулів – 1902 р.

Любезный брате!

Доношу Тобі відомість, що нам, слава Богу Всевышнему, тут дуже добре й мы здорові; але мы, то есть я, Викторій Лупул, и моя жінка маем любезный родный брате и кумнате[30] до тебе одну дуже велику и важну просьбу. Мы Вас дуже файно и щиро просим, будьте такі добрі и поговоріт с нашим православным отцем духовным, панотцем, абы нас порадили на отсе, о чім тут пишем. Нас тут есть газдів с жінками и детьми, кілько нас Бог сюда спровадив на сей світ, и мы, на наш гірькій жаль, не маєм тут жадного православного законоучителя, тілько приходит из Винипега уніатскій парох. Мы хотіли у него исповідатися и причащатися, а він нам на то так відповіл, що абы мы из своій Веры и Релігіи відступили и ему подписалися, на его віру уніатску. Мы не хочем на то пристати, бо то буде с гріхом від своей Віры відступити и сречися. Уніатскій священник приходит сюда до Галіціанів тай служить гдесь колись службу и исповідает их.

Тожь просим Вас, абысьте в нашем селі панотцеви кстно сказали, або пійдіт с сим листом и дайте его панотцеви, аби перечитали; а мы просим отца духовного, абы нам ласкаво відписали відповедь на се, шо мы просим. Шо нам робити, абы мы дістали православного священника, котрый бы нам прововедовал Слово Христово по православному ученію.

Кінчу мое письмо и віншую Вам счастья, здоровья с Різдвом, Новым Роком и Іорданом.

Поздровляем и кланяемся до Вас, куме Феодоре, до Вашої пані газдыні, до Ивона Кошика и жінки с детьми, до братыв, сестрів, тай до близкой и далекой родины. Бувайте здорові.

Відпишіт, прошу, с моей родины, кто жіє, а кто умер, котрі пожинилися и повітдавалися.

Не забувайте на мою просьбу до отца духовного!

Настасія и Викторій Лупул.

№ 16
Пісня-лист Василя Сташука з с. Вікно – 1902 р.

В Вініпегу дороженька ковбками убита.
Ой, мав же я великодні дуже сумні сьвєта.
У неділю ранесенько дзвони задзвонили,
Засьпівали «Христос воскрес», церкву обходили...
Я, сирота, гірко сплакав тай собі думаю:
Ах, Боже-ж мій милостивий, як то в старім краю!!
Як молодіж коло церкви весело ся грає,
А мені тут, сиротині, серце ся вриває.
Коби море не глібоке, і фалі не били,
Були бим ся в великодні сьвята погостили.
Коби мені крильця мати і в гору злетіти,
Відвідав бим за сестричку тай за єї діти.
Коби мені крильця мати, ох, я би полинув,
Відвідав бим, сиротина, за свою родину.
Ой, годину тут сьпіваю, а годину плачу,

---

[30] Кумнат – шурин.

Та вже ж я вас мої братя нігди не побачу.
Ой, годину тут заплачу, годину сьпіваю...
Коли-ж бо я що годинки сумне серце маю.
Ой, ти земле Канадийска, чось така сумненька?
Ніде дзвона не чувати; доленько тяженька!...
Ой, задзвонив на стациї дзвінок тонесенько,
Заплакали еміґранти усі голосненько.
Плачуть жінки, чоловіки, де їм тепер дітись,
Плачуть всюди в еміґранті дрібненькі їх діти,
Плачуть діти в еміґранті, сльози проливають,
тай на своїх татів, мамів тяжко нарікають.
В нас великдень такий красний, як гай зелененький,
А в Канаді сніги, леди, вітер студененький.
У нас сьвята великодні, як мак процвитають,
А в Канаді сніги, леди до сонця сияють.
Ой, Канадо, Канадочка, Канадо небого,
Зрадила ти з Буковини газду не одного.
Ой, Канадо, Канадочко тай ти Манітобо,
Жиє в тобі руский нарід як тая худоба.
Ой Канадо, Канадочко, чогось так зрадлива,
Не з одного господаря тут драба зробила.
Ой, тут в літі дни горячі, а ночі студені,
Через то тут наші люди ходять засмучені.
Ой, тут в літі дни горячі і сонечко гріє,
На другий день мороз свисне, аж земля біліє.
Тут гадають наші люди, що будуть панами,
А вони тут на роботу всі ідуть з торбами,
Ой, тут наші рускі люди з фарми не вживають,
Лишень ходять по Канаді, роботи шукають.
Ой, Канадо, Канадочко, чось така немила,
Бодай ти ся, ти Канадо, нікому не снила.
Ти, Василю Палагнюку, приятелю рідний,
Не їдь, не їдь до Канади, бо будеш облудний.
Маєш поле, маєш діти, маєш красну хату,
Най ти Біг допоможе файно газдувати.
Ой, я до вас приятелі через лист промовляю:
Та-ж у нашім старім краю, так як в Божім раю!
В нас у краю по садочках скрізь пташки сьпівають,
А в Канаді лиш комарі, як гадє, кусають.
Ах, Боже ж мій милостивий, Матінко Христова!
Комарі ми шию стяли, як бурак червона.
Ой, Канадо, Канадочко, яка ти зрадлива,
Бодай ти ся, ти Канадо, нікому не снила.

№ 17
Лист Домітраша Мегери з Миткова – травень 1903 р.

Кохано жінка!
Пишу до тебе, кохана жінко, і до Тебе, мій синку Дьордику, поздоровляю і вінчую Вас щастєм, здоровєм і сьвятим Воскресенієм: Христос воскрес! Доношу Вам відомість, що я тут здоров, чого й Вам жичу. Я тут працюю і за Вас дбаю і Вам піславєм 130 левів. Але я Вам пишу, абисьте знали, що тут ніхто за дурно не дає

гроший. Тут ся так робить тяжко, що не можу ночи переночувати, так руки болять. Тут чоловік робить за коня, а кінь за біса. От я був в зимі в роботі в лісі, то мині від морозу аж шкіра з ніг облупилася. Ви чуєте, що ся посилає відси з сих зарібків гроші, а то коби Ви чули, кілько тут з тих фабрик є калік, а кілько й на смерть погинуло! А на зарібки йдуть і по 400 миль. У нас прославила ся Канада, але хто тут прийшов, то тут заплакав. – І прошу Тебе, жінко, газдуй там і порядкуй, і не слухай нікого, щоби ти їхала до Канади, бо тут нема чо бути. Люди, що на фармах, ходять по зарібках; свого хліба не мають. Може і який лист дістанеш, аби ти їхала до Канади, то абись не йшла, бо тут є такі спекулянти, що могуть написати за Тобов, що я й не знаю. Але я до Тебе пишу, аби Ти не їхала, бо я ся верну до дому. Посилаю Тобі сьпіванку з Канади:

В Вінепегу доріжечка ковбками убита;
ой, мав же я великодні дуже сумні свєта.
На Великдень в Вінепегу церкву обходили,
заспівали Христос воскрес, в дзвони задзвонили
А я стою, сиротина тай собі думаю:
Ох, Боже-ж мій милосердний – як то в старім краю...
Як молодіж коло церкви весело ся грає...
А мині ся, сиротині серце уриває.
Коби море не глібоке тай фалі не били,
були бим ся в великодні сьвята погостили.
Коби мині крилця мати тай в гору злетіти,
відвідавбим, сиротина, і жінку і діти.
Ой, годину я сьміюся, а годину плачу,
відай я вас, рідні діти, уже не побачу.
Ой, ти земле канадийска, чось така сумненька?
Лише гори та камінє, земля студененька.
Наші люди си гадали, що будуть панами,
А вони тут по зарібках всі ходять з торбами.

№ 18
Лист Петра Котика до редакції газети «Руска Рада» – 30/6 червня 1903 р., Франк

Всехвальна Редакция!

Прошу помістити отсей мій лишт у Вашій газеті. 1. Напоминайте в рускій газеті наш руский нарід, єсли котрий хоче їхати сюда до Канади, то най знає, що тут меду не буде лизати, але мусить гірко працювати, щоби мав крайцар в своїх руках.

2. Єсли виїзджає чи сам собов на роботу чи з фамілієв на фарми, щоби не їхав вже аж в пізну осінь, бо тут на першого новембра /падолиста/, коло Дмитра, дуже богато роботи кінчить ся вже, ловлять великі морози. Отже як вже кому треба їхати до Канади, то най їде зараз в ранній весні, бо як я вже неодного тут виджу, приїде під зиму, гроший при собі не має нічо, роботи в зимі не годен дістати і дуже терпить від голоду аж до весни до 15 цьвітня.

3. Щоби родичі своїх синів не висилали меньчих від 18 рік, бо тут прийде і нігде робити не годен дістати і бідує і терпить голод.

4. І старі, котрі вже до роботи не в силі, так само най сюди не йдуть, бо тут до роботи їх ніхто не прийме.

5. Ті газди, котрі в старім краю тілько маєтку, що можуть вижити із фамілийов свойов, нехай сюди не йдуть на більше богацтва, на 113 моргів поля, бо тут правда,

що хто прийде, то кождий дістане фарму 113 моргів поля даром, але най повірить мені, що так буде бідити на тій великій фармі, як в старім краю бідує той, котрий не має ні хати, ні поля, а в скарбу служить. І то буде бідити не рік або два, але ціле житє своє, так як другі бідують, котрі по 5, по 7 років вже тут на фармах і нічого не можуть доробити ся, а до старого краю пишуть до своїх кревних і знакомих: ходіть сюда, бо тут мій пес ліпше має ся як Русин на Буковині. Я тут їм більше мяса, як хліба кождий день, але лиш як робить по роботах, по фабриках, по копалнях, по дорогах колійових. А спитати ся, чи він годен такий харч мати на фармі, і що би він приробив? Неоден фармар пише до своїх кревних, що в него пес в бунді вбраний, а ти брате в Австриї і сам не маєш в що ся вгорнути. А спитати ся їх, кілько є їх таких, що вже довгі літа тут на фармах, і не може нічого доробити ся, настане весна, а він вже вибирає ся від жінки, від дітий своїх, навіть часом тиждень або три до Воскресеня Господного, бо не має при чім затримати ся, щоби хоть сьвята мав із жінков і дітьми, а мусить чим скорше на роботу вибирати ся, щоби не згинути з голоду, а домів пише і представляє в листах свої великі роскоші. Ані оден з них не напише по правді, що він як піде в весні Божій на роботу, то робить ціле літо і посилає гроші жінці і дітем на утримане і аж по Дмитрю до них повертає і приносить із собов 20 або 30 долярів, а що то на яких 5 або 6 осіб на цілу зиму тих гроший, купи одіж дітем і кілька міхів муки, а на мясо вже не стало. А він пише до краю, що він тут богато більше мяса їсть, як в Австриї староста; їсть, правда, богато мяса, але лиш тогди, як ціле літо по фабриках робить, а як прийде на зиму на фарму, то муку з'їсть, а з міхів пошиє жінка сорочки, а подиви ся на него то ся сам зумієш, бо стоїть написано на єго сорочці «Miling Compane» а то тому, що в него сорочка з міха від муки шита, а пише бріхні, щоби міг ще більше файних газдів із дітьми притягнути до біди, в якій сам блудить.

Такий бідний, що має там маленько поля, що не в силі із фамілійов свойов вижити, а ще зайшов в довги, такий може сам сюда приїхати на роботу, але лиш як чує ся в силі, що годен робити. Такий заробить троха гроша, віддасть то, що винен і при собі може мати і як ще заробить, зможе назад вернути ся до краю. От, наприклад, як я, сам сюди приїхав, то мені Канада добрі користи принесе. Але тут привезти 5 або 6 малих діточок, тут ніколи не годен ся нічого доробити, як одні руки роблять на 6 ротів. Так їхати бех жадних розмислів сюда, до Канади дуже зле, як то наші люди ідуть всі на штурму, білі і таркаті і навіть цілком чорні. Я вже неодного видів, що приїде сюда такий, що мав в краю з чого вижити, а тут мусить свої тлумки збирати в міх на плечі і на роботу мандрувати, щоби міг вигодувати діти і жінку і сам себе, бо він свій маеток лишив в краю лихварям, а решту агентам і прийшов сюда без гроша, бо він іде сюда на фарму та на що мислить собі, гроший, та то така фарма велика, що я еї дістану, та я зробю на ній гроші.

Прошу вас, братя Русини, читайте, учіть ся, любіть ся, спомагайте оден другому, то ще можемо жити, бо хто сам за собов не дбає, то за ним певне другий не буде дбати, не спускайте ся, що як вам там чого не стане, то в Канаді собі найдете, се не так, треба щиро той кусень землі тримати, котрий вже маєте в руках, бо як би ви виділи, кілько тут нашого руского народу бідує далеко гірше, як бідував в старім краю, то ви би так не гадали.

Тут в Канаді лиш такому добре, що в старім краю не мав нічо маєтку, був завше чужим робітником; тут він так само чужим робітником, тут ліпший харч, має більшу плату, а як не має ні жінки ні дітий, то поробить пару років і може зложити файні гроші і тогди, в котрім краю схоче, то може лекше жити, бо має вже з чим, а більше тут нікому не добре із наших людий.

№ 19
Лист Софронія Дарійчука з Добринівців –
серпень 1903 р.

Милі Братя!

Кланяю ся до Вас, милі Братя, і пишу Вам, щоби Ви знали, як в сій Канаді діє ся. Чесні газди! Ви дома жиєте у своїм добрім, тай гадаєте, що тут не знати, що за розкоші у сій Канаді, а я Вам панишу про все, як воно є. Приходить чоловік з фамилієв і дістає фарму, дає 10 левів інжінєрови, а жінку заводить до бурдея, до тих хат, що на два поверхи, як пишуть до краю. Бог би їм заплатив! І викопав він собі бурдей у корчах тай газдує із жінков у тих «дворах». Як посидить 3 роки на фармі, а не викорчує хоч пів фалчі поля, то вигонять єго відти і іди куди хоч; а як викорчує і 5 фалеч, то приходять і продають такому, що має гроші за 700 або 800 долярів, – а єму дають другі корчі та мочари. А він що робить? Паплаче ся добре із жінков і корчує далі. До дому не верне ся, бо нема до чого і не має на дорогу, а хочеш дальше на тій фармі бути, то заплати 300 долярів.

Хто йде до Канади, той певно собі пекло там готує. Нема тут тих порядків, що в нашім краю. Вибирають собі на три роки президента, але його ніхто не слухає. А чому? Бо тут агентів і богатирів ціла кумпанія. Мекензій Сіпієр[31], що ми на їх дорозі робимо і Бавер і Канон[32] і багато иньших, що провадять людей до Канади – всі вони шахраї, одна кумпанія злодіїв! В їх руках колії і всі дороги, і вони роблять з народом, що самі хотять, а поскаржити ся нема до кого! Боже! Боже! Нема то, як в нашім краю! Тут великі безправства! Бувають тут страйки дуже великі, а найбільше страйкують Англійці, бо вони хотять по 5 долярів денно. А як хто силує ся і іде на роботу, то вони якоюсь штучною електрикою бють тих на смерть так, що не знати відки тай що! На сіпіярскій дорозі був страйк. Робітники спали в ночи в вагонах, і тогди страйкарі запалили гари, і згоріло 11 людей з Галичини, а 3 з Брідка таки «на Буковині», а богато попарило ся. От такі тут зарібки. Ой, коби Бог поміг борше до дому вернутись. Один фармер сидить від другого дуже далеко, так як з Добринівців до Горошівців, та у таких корчах, що лиш небо видко. А дома лишив і церкву красну, і родину, і все добро! Не сповідає ся тут ані не законює ся ніколи! Один другому житє би взяв! Як має на фармі став, а в ставу є риба, то він перегороджує став, аби єго риба не йшла до другого фармаря. То-ж видите, як тут живе народ, а відтак само і своїх дітей виховує. Не оден пише до дому, що тілько корців[33] пшениці має, а він з тої пшениці ніколи хліба не їсть, бо хоч має її трохи, то міняє за муку у Винепігу. Млинів тут нема, лиш є паровий у Винепігу. Худобу годують в зимі лиш сіном і більше нічим, а вона така худа, що аж страшно! Тут в зимі великі морози, і палять в хатах день і ніч, але то нічо не помагає, бо хати зроблені з дерева, вкладені з ялиць і дуже студені, бо глинов не мастять їх, бо тут нема глини, лиш самий пісок. Не йдіть, братя милі до сеї Канади, бо тут пропадає чоловік! – Тут найбільше народу є з Росиї, з Тиролю, з Фінляндиї тай з усіх країв. Коби хоч газди, а то самі такі, що розійшли ся з жінками, а другі, що набрали в банках та не можуть віддати. А котрий прийшов з жінков, то біда єго чекає. Ліпше би було, як би був лишив дома жінку, бо він не має коли видіти ся з нею та своїми дітьми. Як піде він на роботу в марту, то приходить, аж у грудни, тай може іде яких 600 або 700 миль. Принесе з собов 100 або 150 долярів і купує за них собі, жінці і дітям харч, убранє і т. д. на цілу зиму аж до весни.

---

[31] Макензі – прем'єр-міністр першого ліберального уряду Канади /1873–1878/, який почав будівництво трансконтинентальної Канадської залізниці – скорочена канадська назва – Сіпіар, означає також скорочену назву залізничої компанії «Кенедіан Пасіфік Рейлвей».

[32] Бавер і Канон – назви транспортних компаній.

[33] Корець – стара міра сипних тіл, дорівнює 100 кг.

Марка охоронна: котвиця

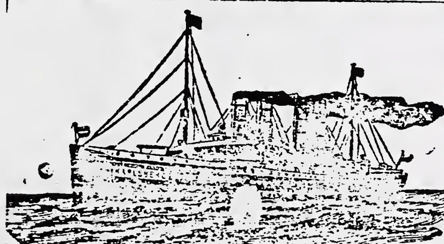
Liniment. Capsici comp.

Pain-Expeller

Загально признаний знаменитий уснмираючий лїк на втиране по цїнї 80 сот. 1·40 кор. і 2 кор. можна купити у всїх аптиках.

Просимо жадати сей загально улюблений лїк все лише в оріґінальних фляшках з нашим охоронним знаком „котвиця" в аптики Ріхтера і для осторожности приймати лише фляшк тим охоронним знаком яко правдиві. 112 20—40

Аптика Ріхтера „під золотим львом"
у Празї, улиця Елисавети число 5.

До Америки
Канади, Полудневої Америки і Африки
перевозять лиш
перворядними поспішними і почтовими парівцями
скоро і дешево
B. Karlsberg, Hamburg
Ґенеральна корабельна експедиция. 26 3—10

Розповсюджуйте „БУКОВИНУ" і „РУСКУ РАДУ".

В 6 днях до Америки,
Переїзд подорожних до
Канади і Арґентини

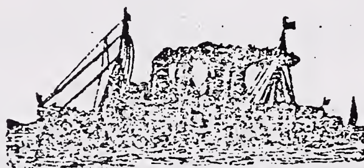
109 (27—104) н. с.

жадайте пояснень
Напишіть лиш карту кореспонденцийну до
Falck & Comp.
Кореспонденция у всїх мовах.

Видає товариство „Руска Рада" в Черніівцях.
З друкарнї товариства „Руської Ради" в

Реклямі об'яви корабельних компаній, які друкувалися в газетах Галичини та Буковини до першої світової війни

Въ Канаду

якъ также въ другии заморскии краи
перевозитъ
найдешевше
общеизвѣстная фирма:

B. Karlsberg

Hamburg, Ferdinandstrasse, Nr. 15.

Закѣмъ кто покупитъ корабельный билетъ (шифкарту), нехай сравнитъ мои цѣны съ тѣми же корабельныхъ агентовъ. 4—10.

ахъ по Звѣздной ул. Нр. 6.

До Канади

можна тепер дістати ся найдешевше і найскорше лиш через Роттердам, і то переправою

тов. „КАНАДІАН ПАЦИФІК“.

З поученем, котре кождий по відосланю задатку разом з шіфкартою дістане, їде цілу дорогу дешево, вигідно і скоро. Із берега Канади, їдуть люди власною желїзницею сего товариства на місце, куди їм потрібно — без жадного пересїдания. Ціни перевозу кождому доступні. Лінія найкоротша. Харч на кораблях узнаний за найлїпший. Поручає ся задатки завчасу посилати, бо тогди дешевше коштує. Всї письма (листи) і почтові перекази треба адресовати так:

An Herrn **M. G. Freudberg, Rotterdam**
209. Leuvehaven.

Порто простого листу виносить 25 сотиків.

1 (30 ц.)

Канадіан Пацифік
Роттердам.

Реклямі об'яви корабельних компаній, які друкувалися в газетах Галичини та Буковини до першої світової війни

Видає товариство „Руска Рада" в Чернівцях.

З друкарні товариства „Руської Ради"

Реклямі об'яви корабельних компаній, які друкувалися в газетах Галичини та Буковини до першої світової війни

НОРДДАЙЧЕР ЛЬОЙД

Ф. МІСЛЕР

Централя: Букарешт
вулиця Ґривіци ч. 130

Філяла Чернівці
вул. Двірця (Bratianu) 3
943 телефон 943

Правильні тижневі відїзди до
Північно-Полудневої і Середної Америки.

до КАНАДИ

ПЕРЕВОЗИМО селянські родини, поодиноких селян й сільських робітників, котрі мають еміґраційні паси міністерства БЕЗ ДОЗВОЛУ на ВИЇЗД.

Подорож з Чернівців до Галіфаксу 137·50 долярів. — Канадійська залізниця до Вініпеґу 25 долярів. Пасажирі подорожують лише поспішним потягом до Бремену. Час подорожі до Бремену лише 32 години.

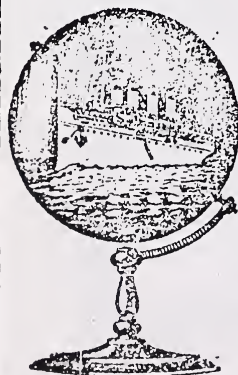
Знаменитий харч. — Ввічлива обслуга.

• Інформації уділюємо безплатно. o

Дозволенное высокимъ ц. к. краевымъ правительствомъ международное

ПОДОРОЖНОЕ БЮРО

„ГЛОБУСЪ" („Globus")

ВЪ ЧЕРНОВЦАХЪ,

Ратушная улица (Rathausstrasse) № 14, (Mathildenhof.)

Продажа желѣзнодорожныхъ и пароходныхъ (корабельныхъ) билетовъ (шифкартъ) въ

АМЕРИКУ, КАНАДУ и во всѣ другія части свѣта

Информаціи (свѣдѣнія) доставляются безплатно на счетъ бюро.

17—?

Реклямі об'яви корабельних компаній, які друкувалися в газетах Галичини та Буковини до першої світової війни

На весні поплаче із жінков, бере тлумок через плечі, тай знов іде до Винепігу, де списують людей до роботи, і тут ще дає одного доляра, щоби єго записати, а жінка може лишила ся з малов дитинов тай чекає, доки не прийде в три або штири місяці який піп та не охрестить дитину.

Доста того, милі братя, що моліть ся Богу, аби Вас Бог боронив від сеї Канади! Поздоровляю Вас, братя читальники і всіх знайомих.

Ваш Софроній Дарійчук.

№ 20
Лист Івана Андріїва – 3 червня 1904 р.,
Росслєвен п. Россбурн, провінція Манітоба

Тут є нас 22 родини, 6 із Киселева, 9 із Лук, 5 із Кадобівців, 1 з Банилова, а 1 з Дубівця. Давнійші поселенці забрали фарми погорені. Сидять на них вже по 5 років, а контрактів не мають, а податок платять по 12 долярів на рік. Наші люди на фармах ще не роблять, бо на мають коли. Ідуть заробляти на харч і на убране.

№ 21
Уривок з канадської пісні, яку склав
Іван Осьмак – липень 1905 р.

Перейшов я через гори,
Перейшов я море,
Будь здорова родинонько –
Не верну ніколи.

Ти Канадо і Альберто,
В тобі поля много,
Змудрувалась в старім краю
Газду неодного.

У Канаді доста поля
Лиш треба робити,
Треба добре працювати
Би в Канаді жити.

Я приїхав до Канади
Не мав гроший много,
Купив стрільбу тай зигарок
А більше нічого.

Хліба нема, діти плачуть,
Жінка нарікає:
А ти казав, що тут паньство –
Біда паньство має.

Нема мені нігде добра
Як у рідним селі:
Іду з церкви, вступлю в корчму

З корчми на веселє.

№ 22
Лист Василя Курелюка до проф. А. Руснака –
травень 1905 р., Маллок, дістрікт Ассінібойя

Кланяюся до Вас, Високоповажаний п. директор Руснак, щоб Ви із своєю родиною здоробі були. Дякую Вам гарно за то, що сте мене привчили читати і писати. То всьо мені тут стало у великій пригоді. Я тут навчив ся по англійски читати й писати, говорити знаю добре по анлійски і по скочиманьски. Тут мені дуже добре. Я тут продаю в шторах[34] всячину. Я вже взяв собі навіть фарму...

Як я прийшов до Канади першого року, то мені було дуже тяжко. Не раз тай не два згадував я про Вас тай за Ваші дорогі слова, але по 100 раз на день і ніч. Аж відтак пішов я робити до одного Англійця на місяць, а він був професором і мав всілякі книжки: німецки і по латинськи. Тогди каже він, що має книжки німецкі і латиньскі тай поклав перед мене кілька книжок, а я почав читати книжку латиньску, а відтак німецьку. Після того він каже до мене: Дай мені 5 долярів місячно, а я тебе навчу по англійски читати. Я єму дав 5 долярів, то він мене мав учити кождого вечера 2 годині. Я був у него 3 місяці, і мені було у него ліпше, як дома. Відтак нарадив мені іти до міста і дав мене до штору. До полудня треба було робити, а по полудни була школа. До школи ходив я по полудни через цілий рік тай добре брав ся до науки і навчив ся читати, писати і рахувати. Тоді вже було мені дуже добре скрізь. Я брав відтак по 45 до 50 долярів у місяць, а робота моя була дуже легка. Тілько треба було говорити до нашого народа, а відтак перекладати на англійске Англікови.

Тепер я вже дома, бо вже маю коло чого бути дома. Маємо 47 штук худоби рогової, 4 коний і мали ми богато шкоди: 3 коні і 9 штук худоби загибло. Маємо всю господарку і всі машини, що нам потрібні. Тут всьо робить ся машинами, на так, як у старім краю, що чоловік мусить всьо збирати руками. Ми тут робимо інакше. Все робимо кіньми, сіємо й косимо кіньми, а машинами молотимо. Тепер маємо 640 акрів поля, а то виходить на 220 фалеч...

Маємо тут дві рускі редакциї[35], вибираємо собі рускі газети і знаємо, що діє ся у сьвіті. Маємо рускі книжки, рускі школи і професорів, і православні церкви. Тут по школах учать по руски і по англійски. Інакше в Канаді не вчуть, як по англійски, а також по францускі і по руски – що хто схоче.

Більше не маю що писати, лиш поздоровляю Вас із усім домом.

№ 23
Пісня про Канаду Костя Баланюка –
28 вересня 1905 р., Армсбоінґ дістрікт Ассінібойя

Кує красна зазулечка у місяцу маю
Ой, сів же я коло стола тай думку думаю,
Ой, як же то у Канаді добре пробувати,
Як ту мусить бідний нарід тяжко працювати.

---

[34] Штор – від англійського слова store – склеп, крамниця.

[35] Маються на увазі «Канадский фармер» і «Слово» – часописи, що виходили в Канаді в той час для українських переселенців.

Ой, розважте добрі люди, як ту добре жити,
Як ту мусить бідний нарід у неділю робити.
Не думайте люди добрі, що тут добре жити,
Десять годин би робити, ані не спочити!

Ой, в Канаді добре бути, добре пробувати,
Лиш коби то тих дорогів далеких не знати.
Ой, в Канаді добре дуже, що з того доброго,
Коли нема у Канаді місця веселого.

Бо тут нема веселости, весело не буде:
Куди глянеш, все чужина чужиною буде.
Посумніло-потемніло тими долинами,
Тяжко жити у Канаді меже тими степами.

Ой, бідує бідний нарід, мусить бідувати,
Бо він мусить кілька сот миль роботи шукати,
Бо він піде у роботу тай тяжко працює,
Єго діти й жінка за ним ся турбує.

Турбує ся жінка дома, турбує, турбує
Тай у гадках, ци він здоров, ци де не хорує.
Ой, рахує, коли пішов, рахує вона з чиста
Коби то він вже де робив, аби прислав листа.

Ой, не оден ту приїхав на лиху годину,
Пожив смерти у фабриці, зіставив родину.
Бо ту в майнах[36] в величезних люди погибають
Бо за грішми ідуть в землю і вугля копають.

Кує красна зазулечка, ліс ся зеленіє
Не одному у Канаді в грудях серце мліє.
Ой, як єму не тужити, як же не смутити,
Як у будень, так і в свято мусить він робити.

Ой, працює цілі сьвята, спочивку не має!
Ой, таке то у Канаді житє кождий має.
Ой, як прийде божа весна, як іде до літа
То він торбу через плечі, бо то гонить біда.

№ 24
Лист Костя Баланюка з Гаврилівців – грудень 1905 р., Армсбоінґ, дістрікт Ассінібойя

Зачинайте, люди добрі, за Канаду уже забувати, бо тут нема добра і не буде. Ту нема й місця веселого. Нема навіть води, щоби ся напити, але мусимо єї згори треном /желізницею/ людям довозити. Фармарі пишуть, що вони панують, а вони мішки через плечі тай мандрують на роботу. Йдуть сюди люди на гаразди, а тимчасом

[36] Копальнях, шахтах.

проливають сьлози. Т. Гордий з Борівців мені, вернувбим ся до краю, кобим мав з чим. Я вже тут три роки. Поклав я хату на фармі, та займила ся трава, хата згоріла, поклав я знов хату, знов горіла трава, імила ся знов хата і згоріла. Все, де що було, навіть він на току, все згоріло. І що буду робити, бідую гірше у Канаді, як у краю, бо я мав поля лиш чотири морги, але як я подивися на то снов поле, та аж душа радувала ся, а тут, люди, я так пануючо, що вже не годен робити, бо вже маю поверх 50 р. тай мусю робити, бо як не заробю, то не буду мати з чим перезимувати ся. На фармах так скрізь йду я у роботу – сніг стоїть на фармі, а прийду до дому з роботи, то сніг вже знов упав. Не знаю, як вона виглядає. Як прийду на то своє нещастливе подвірє, то вже мене не пізнають. Якби не вийшов ніхто з хати, то би не приступив до хати, навіть і діти мене боять ся, бо не можуть впізнати. От так я у Канаді сьлози проливаю! Не вірте, люди добрі, що еміґранти тут панують. Сам фармер мандрує в роботу, а жінку і діти лишає в лісі меже комарами. Жінка дома з дітми плаче дрібними сьлозами. Бо він ні оре, ані сіє і плуга не має. От так має ся тут майже кождий краєвий фармар. Ліса і поля є у него доста, але мусить пять до шість років грошив заробити, аби мав за що купити коні, плуг, борони і віз та аби з чим свою фарму обробити. От на таке ідуть люди до Канади і гроший не мають. Беруть поле, продають і агентам складають. А агенти – «добрі люди» – нема що казати – вони знають від мужика добре гроші брати, а що він потому пропадає, се їх не журить.

Хто переплив море, той знає горе.
Народне прислів'я

№ 25
Допис в редакцію газети «Буковина» – 7 лютого 1907 р.

Наша заморска еміґрация.

Під сим заголовком писала «Буковина» /ч. 153 в дня 6 січня н. ст. 1907/ о еміґрациї наших людий до заморских країв, але не згадано там про ті болючі обставини, серед яких їдуть відси наші рускі еміґранти.

Треба знати, що агенти, до котрих наші люди удають ся за картами корабельними, се дуже часто найбільші хитраки, а по більшій части люди без Бога і без совісти. Они пишуть до наших людей солодкими словами, а як вже перехвалюють ту Канаду, того справді не можна описати! Мапи, образки, хустинки і стоси всяких друків розсилають они в сьвіт, задурюючи бідного мужика кождий до себе. А мають они доста грошей на таке драння, бо прецінь наш мужик платить агентови кілько він сам хоче. Не хочу богато говорити, але таки по правді скажу, що найбільшими такими хитраками є тзв. «генеральні» жидівскі фактори барішники. Такий генеральний агент часом називає свою переправу «рускою», та що в ній є руского, годі знати. Хиба не ті нахабні писарі і слуги!

Такий агент пише до руских людий, – знаючи що они темні, – що лиш у него еміґрант найде людяність, а тої людяности і справедливости годі там найти. Се вже я докажу присягою, бо те все сам на собі зніс. Кромі того в бюрах тих отверто називає ся наших руских еміґрантів «гоями», але аж тоді, як люде вже заплатили за карти. Зовуть гоями, а жиють всі із праці наших людий!! Держать часом людий і по три неділі в Антверпиї, нім они сядуть в корабель, а люди мусять платити по тамошних готелях /корчмах/ по 2 кор. денно /за особу/ за дуже кепске удержанє. В пивници неодного бюра /можу вказати фірму/ є досить пакунків людскої праці. Люди із Товтрів докажуть на жаданє, як одно із таких «генеральних» наших бюр обходить ся з християнами, а люди із Комарна докажуть, як то витручує ся наших руских еміґрантів за двері, тоді, як вже возьме ся гроші від них за корабельні карти.

Се власне є велика несправедливість, а ніхто із старшини не хоче тут подивити ся. Пишуть газети о еміґрациї не раз, але о тій недолі еміґрантів ніколи. Чоловік преці платить кроваво зароблені гроші за подорож, тож повинен, як чоловік їхати. Тимчасом по дорозі обходять ся з ним, як з худобиною.

Навіть иньшої віри мусить Русин ставати за морем, бо в бюрі пр. Фрайдберга пише он все: Поляк. Той протокол іде до еміґрацийної комісиї і як там записано, так вже і лишає ся. Тому то в Сполучених Державах богато Русинів мусить бути Поляками, бо тамошні ксьондзи кажуть: «Ти записаний до Поляків». Сю всю правду сказав я тому, бо се мене обходить, як і кождого чесного чоловіка, а сьвітла Редакция зробить богато для руских еміґрантів тим, що помістить сю правду в своїй газеті.

Може би подбати, щоб вишукати для наших людей якесь таке бюро, де не знущають ся над нашими людьми?

Потерпівший

№ 26
Колективний лист еміґрантів з громади Солівка
Чортківського повіту, написаний в дорозі –
Роттердам, 30 березня 1910 р.

До поліциї дворець у Львові.

На відповідь вашу, котру ви нас просили, щобисьмо вам написали, як нам буде коло води в Роттердамі /Голяндія/: отож нам ту є так: нарід сидить тисячами вже по кілька неділь, їсти не дають, так ся з людьми обходять, як у нас з псами; отож

просимо вас, хто їде на Atlantic-Express-Rotterdam, то тих агентів всаджувати в тюрми, а людий наших цілком не пускати на ту лінію. Ми у вас протокол складали 20 марта 1910 р., котрісьмо їхали на агента Austro-Americana з Ягольниці, з повіта Чортківского, з Галичини, щиру вам правду пишим: ми мали сідати на 26 марта, а ту і гадки нема, ще коли будем сідати, бо тота компанія, то самі Жиди, і вони навіть шіф не мають добрих іно саме дрантє.

Іван Наконечний,
Тимко Бігун,
Гнат Тупичка,
Савка Чорний,
Павло Лисий,
Стефан Бидрило,
Микола Жовків,
Гаврило Лесій.

№ 27
Лист Петра Бойчука – 16 травня 1912 р.

Спонукала мене потреба, диктована почутєм людськости списати дещо на палубі англійського корабля «Laurentic–а» в дорозі до тої отвором стоячої хати, де український люд знаходить безпечний захист перед всім, що жене його зі свого краю: пишу в дорозі до Канади.

Не буду тут представляти опису подорожи, бо її я ще не скінчив; хочу лиш відкрити справи, які обходять кождого, кому прикре людське горе; з'осібна-ж хочу достарчити материялу еміґрацийним анкетам. Хочу, щоб зарадити сьому горю, яке переходять наші еміґранти, галицькі й з російської України. /Польські еміґранти – очевидно – також мають ся не ліпше/. Коли не можна зарадити зараз, то може бодай близька будучність забезпечить еміґрантів перед посьміховищем чужих народів, перед деморалізациєю і терпінями.

Від самого початку подорожи слідив я долю сих бідаків та знаю її аж до пристани висіданя. Еміґрацийні агенти ловлять свою наживу, де лиш можна, та не зважають на ніщо, аби лиш в конкуренциї з другими компаніями вийти з найбільшою добичою.

Еміґранти дістають ся до Канади /і Америки взагалі/ етапами, по дуже довгім часі. Не заосмотрених в належиті документи завертають поліційні агенти вже зі Львова. На ту саму дорогу, яку я зробив в 30 годинах, вони спотребовують тиждень і більше часу. Нестане місця в поїзді у Львові, лишають вам сотки людий до слідуючого; забогато назбирає ся їх в Кракові – та сама істория, а вже в Тшебіні і Мисловицях – то ціла площа перед зелізничим двірцем затаборована еміґрантами, що тижнями чекають на місце в поїзді. Дальші етапи – се Вроцлав, Берлін, Гановер, Бремен або инші місцевости, де треба пересідати. Висідаєш на котрійсь з тих стаций та дивуєш ся, що українську мову так далеко чутно, але зараз по першім питаню довідуєш ся, що то еміґранти на «карантані». В пристаневих містах, там вже наш, доси спокійний, смирний еміґрант, змучений дорогою, невиспаний, брудний віддає ся в жертву якоїсь стихійної сили... попадає в роспусту. Тут чекає ся вже на «шіфу»[37], «а воно вже вже близше Канади» – так – «гуляй, душе, гуляй»! Асистує тут коло них богато паничиків /як я довідав ся від о. Базюка в Бремен, се прогнані зі шкіл студенти/. Вони «інформують», «потішають», «забавляють» еміґранта, а з особливостию «опікують ся» молодими еміґрантками.

---

[37] Шіф /від англійського ship/ – корабель.

Мене здивував дуже напис: «коршма» на спелюнці під східками, у всіх австрийських мовах, а цілком прикрого враженя дізнає ся, коли з такої нори виходять звуки, що нагадують наше село. «Радуй ся невісто», «Многая літа», «Боже буде покровитель» – лунає в суміш з одних дверей, і разом з плачем дітий, з духом напоїв – морозом сковує сумні рефлєксиї над «замученим, мов паралітик» народом.

Те вичікуванє на відплив корабля практикує ся всюди, а чекають лиш австрийські та російські еміґранти, бо на кораблях першенство мають англійські, німецькі та голєндерські еміґранти, які також масами тепер їдуть. Не можу забути сеї паніки, яка обгорнула еміґрантів в Ліверпулю, як вони бачили, що зі мною їде кількох еміґрантів до корабля, для котрих я «упросив» місця. Инші, що з нами разом приїхали остали ще на тиждень, /бо корабля скорше нема/. Добре, що в агенцийних домах дають їм їсти, але ся нудьга в безчинности, ся втрата так важного тепер часу, чим вона дасть ся зреванжувати? Пригадую собі характеристичний вислів еміґранта зі Збаращини, який мав ждати в сім домі тиждень на корабель. Коли я відвідав еміґрацийний дім, показує він мені ліжко, де мав спати, з приміткою: «Я ще не клав ся спати, а вже нужду бачив, а як полежу тут тиждень, то таки заїдять мене».

Отсі наразі факти мною провірені, подаю до публичної відомости; може чия власть зможе зарадити сьому поневіряню наших людий.

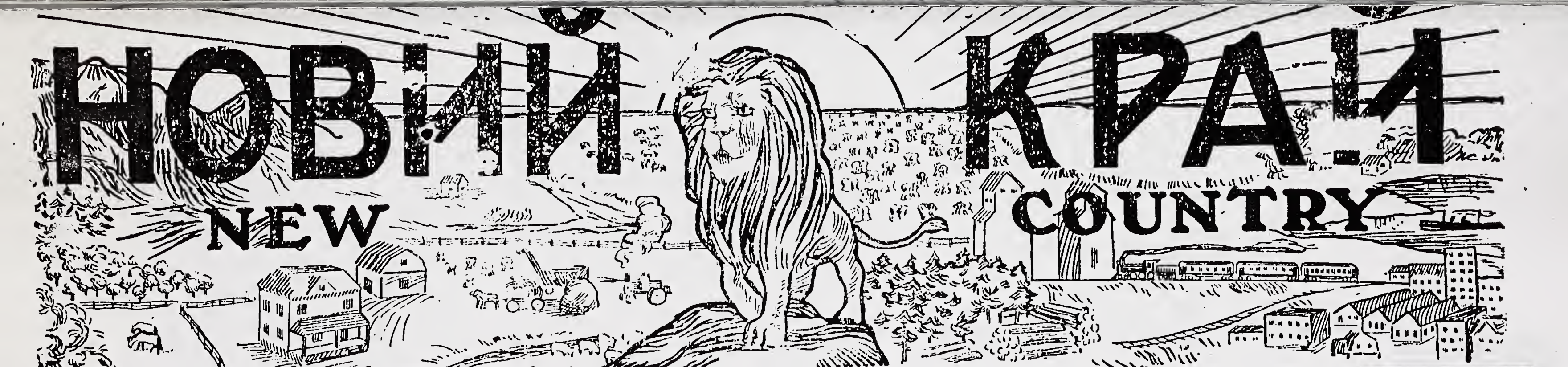
№ 28
Лист М. Зазибика – 1912, Монреаль

Давно чув я, що в Канаді можна заробити доляри, тай вибрав ся з моїми товаришами, по ті доляри. Правда, є тут ті доляри, але тяжко за них треба робити. З самого села Міхальча є нас ту 30, а інших з Буковини 20. Ми ту робимо коло каміня і робим нову дорогу в лісі, праця тяжка, заливаємо ся кровавим потом, гіркі ті 2 доляри, що чоловік заробить на день, житє таке саме, як то писав в «Борбі» тов. Фаст про лісових робітників в тартаках, що працюють на Буковині. Ми всі 50 живемо в шанді /шопі/, збитій з дошок, ліжка в ній вставлені на долині і горі, і так ми спимо і варимо тут. В сій шанді скріз дошки вітер докучає, в ночи зимно, а як дощ, на голову ся лєє, що нема, як і ночі переночувати, в такім то гаразді ми живемо ціле літо, а в зимі їдем до ліса, де також не ліпше, не так, як живе ся панам.

Ту де ми працюємо і мешкаємо єсть за містом навкруг нас ліс, а в сім лісі дуже великі палати. На них є всілякі вироби, якісь льви, памятники, сьвяті, так що оден лев чи сьвятець сей з гіпсу коштує і 5000 долярів, наш мужик мавби за сі гроші звітки до жити, щоби непотребував і в Канаду їхати. На около такої палати гарні дерева, повно цьвітів, в огороді гарні столи, крісла і лавки, там все пють щось з фляшок пани, їх діти гарно поубирані, бавлють ся, словом в сих палатах житє як в раю, бо єще їм і музика грає. Порівняти, як они жиють, а як ми, ось звідки они гроші беруть, ми робим коло каміня, колись сей камінь товкло сто людий довбиньками і мали роботу, нині товче все машина, а коло неї робить тілько 5 людий, а пан більше не платить як 2 доляри, а за 95 людий ховає гроші до кишені, ось пр. звітки они збивають міліони.

8 червня вибрало ся нас пятдесять на прохід по лісі. Здибалисьмо тов. Гниду, який перед роком приїхав ту з Черновець. Він став нам розказувати, як то буковиньскі патріоти господарують в краю, кілько то гроша на війско ухвалили наші посли в парляменті, як пани обікрали «Селяньску Касу».

Ми кличем до наших братів в Міхальчу і цілої Буковини, ратуйте ся завчасу, не вірте нашим послам, не вірте ні Василькови, ні Стоцкому, бо они все нас обдурують, они тримають з панами. В парляменті голосували за канонами і багнетами, щоби в бідний нарід стріляти, як упімне ся о своє житє, они вивалили нові міліони на війско, а се все ми платимо. Для нас мужиків ратунок в партії социялістичній, ту наше

НОВИЙ КРАЙ
NEW COUNTRY

„НОВИЙ КРАЙ"Орган,Товариства руских фармерів в Канаді"є одинокою хліборобскою часописею в Канаді. Виходить три рази на місяць. коштуэ $1.50 річно — За границю $2.00 поодиноке число 5 цт. Передплату треба посилати на адресу: NOWYJ KRAJ ROSTHERN. SASK. CANADA.

ЧАСОПИСЬ ТОВАРИСТВА РУСЬКИХ ФАРМЕРІВ В КАНАДІ.

ВІСТНИК ГОСПОДАРСТВА І НАУКИ.

The New Country is the largest Ruthenian newspapar published in Canada. It is the best medium through which to reach the 200.000 Ruthenians now prospering in Western Canada. Our circulation is greater than all other Ruthenian papers in Canada combined.

THE NEW COUNTRY, the only Tri-Monthly Ruthenian Publication for Saskatchewan, Alberta and Manitoba. Published under the auspices and employed as the official organ of the Ruthenian Farmers Organization of Canada.
Subscriptions in Canada, per year in advance $1.50
Foreign Subsciptions, per year in advance $2.00
Single Copy 5c.
Advertising rates on application. Address:
THE NEW COUNTRY PUB. Co.,
P.O. BOX 136,
ROTSHERN, SASK., CANADA

Рік III. Ростерн — Саскачеван — падолиста 20-го — 1912 р. Rosthern — Saskatchewan — November 20-th. — 1912. Ч. 29.

до наших довжників.

Ще раз просимо всіх упертих наших довжників щоби прислали свій довг за „Новий Край". Ми не годні зрозуміти нелюдскої совістности тих наших, ніби щирих, читачів, які вже другий рік беруть часопись „на кредит" і помимо нашої просьби отягають ся з виплатою належитости. — Нема на світі, здаєсь, так байдужного народу як наш, коли він глухий на упімне

оголошені віча і заінтересує ся щиро справою Руской Народної Торговлі, яка до сего часу зробила дуже гарний поступ на поли економічнім.

На повисших вічах будуть промовляти наші найздібнійші бесідники на ріжні теми, тому не пожалуйте труду і прийдіть на вище згадані віча у визначених днях.

Ми з нетерпеливостію очікуємо тих днів, щоби з ...

Всі турецкі шпиталі в Константинополи переповнені раненими. Навіть висші школи і університети замінено в шпиталі а всяку науку в школах перервано задля браку місця для ранених турецких жовнірів.

* Грецка армія під проводом грецкого престоло-наслідника, заняла портове місто Сальоніку, розоруживши 25 тисяч турецкого війска. Турецким офіцирам позволено ...

НОВИНКИ.

*Назбирано дар дрови Іванови Франко ви зложено до нинішного ... на вкладкову книжочку тов. „Дністер" — 2289 54 К.

* З Відня звідомлена вістка що по довгій серцевій недузі помер Григорий Цеглиньский посол до парляменту, бувший директор української гімназії в Перемишли, один з найзаслуженійших тру...

* Зі столиці Іспанії, Мадриту, надходить вістка, що анархіст, Мануель Мартін, застрілив іспаньского прімієра, Канеляха. Убійник був членом революційної іспаньскої партії, яка стремить до заведення републиканьского ряду в Іспанії.

* Після саскачеваньского закона першого понеділка в децембрі кождого року поштовці скликують мітінги в ціли іменовання консерватиної партії, за яку він побирає з державної каси 300 місячної пенсії з додатком на подорож.

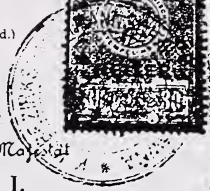
Уряд сей дістав Шаблевский за свої геройства підчас послідних провінціяльних виборів в Саскачевані, де він був арештований за виборчі шахрайства. Нехай отже тямуть сі нашї хруні, що мають новного „народного заступника" при консервативнім ряді.

Часопис «Товариства руских фармерів в Канаді», який виходив у Ростерні (провінція Саскачеван)

(16 Seiten enthaltend.)

Nr. 601/14

Im Namen Seiner Majestät

Franz Joseph I.

Kaisers von Oesterreich, Königs von Böhmen u. s. w. und Apostolischen Königs von Ungarn.

Reise-Paß

für Nikolai Babecz, pos. Hufal-

Charakter / Beschäftigung: Grundwirt.

wohnhaft zu Czinkeu

im Bezirke Zastawna

Kronland Bukowina

— 2 —

Personsbeschreibung des Inhabers.

Geburtsjahr: 1865

Statur: mittel

Gesicht: lange

Haare: braun

Augen: grau

Mund: mittel

Nase: (?)

Besondere Kennzeichen: keine

Eigenhändige Unterschrift des Inhabers:

— 3 —

Derselbe reist

nach Kanada

Dieser Pass ist giltig:

drei Jahre

Пашпорт емігранта Микола Бабеча з Заставни, виданий йому для подорожі в Канаду

визволенє, гортуйте ся під червоний прапор, як оден муж! У всяких справах пишіть тілько до «Борби», не забувайте що вашим оружєм проти ворогів є «Борба», проте передплачуйте її і щиріть.

№ 29
Лист Йосифа Коханьчука – квітень 1913 р.,
Оттава, Онтаріо

Дня 7-го цьвітня с.р. відбув ся у нас в Отаві великий мітінг. Галя була заповнена по береги. Промову виголосив тов. Іван Гнида з Монтреалу, а по тім Николай Клодніцькі. Оба тов. обговорили тяжкі часи кляси робітничої, та їх боротьбу з капіталізмом. По їх промовах вписалось гарне число членів. Відтак присутні заявили, що они над своєю головою потребують власного свого дому. І зараз таки присутні зложили суму 55 долярів на будову робітничого дому в Отаві. На закінченє забрав голос предсідатель В. Токар. Він візвав всіх робітників до організовання в партії соц. – дем., котра найлучше боронить інтереси кляси робітничої. По мітінгу відспівано кілька робітничих пісень і всі розійшлись домів.

№ 30
Лист Миколи Єремійчука – 7 липня 1913 р., Реджайна

Дорогий Товаришу! Отсе я вчера о 1-ій год. по полудни доїхав на місце і звідсів напишу Тобі дещо. Насамперед треба остеречи наших робітників, щоби не їхали до Канади, бо тут страшне безробітя. Більше як по місяцю сидять без роботи. В Монтреалу сотки робітників ходять по улицях і шукають праці. Деякі робітники не мають мешкань і не мають гроший, щоби купити собі їсти, по просту голодова смерть чекає їх. Таке саме діє ся скрізь у Винипегу, Регіні і всіх иньших містах і місточках; в Кенморе вже довго робітники без праці, деякі з них поприходили до Регіни. В Регіні є меньше без роботи робітників. Тут будують скрізь нові дороги і богато нових домів. Але всеж таки до 80 робітників буде без роботи. Що до подорожи мої, то треба остеречи всіх робітників, які мають їхати до Канади, що всі черновецькі бюра, приміром бюра Стратитуча, Цвекера і Колюмбуса провадять своїх еміґрантів на «Канадіян Пацифік». А сей «Канадіян Пацифік» має тягарові кораблі і їдить через море 14 днів. Пожива для еміґрантів є дуже зла. Варить якийсь гуляш рано і вечер, такий смердячий і не смачний, що дуже мало хто їсть. До того давали каву і гарбату без цукру, за те цукор і мармеляду продавали матрози тим людям, які мали гроші. На обід також було мясо, яке ніхто не їв. Одну зупу можна було їсти. Хто мав чайник, гербату і цукор, той міг сяк-так жити зупою і гербатою, щоби не здохнути. На сих шіфах нема І. або ІІ. кляси, за те старшина корабельна вторила собі малу кумпанію, і сій кумпанії давало дещо ліпше їсти і то лише тому, що скривджено всіх иньших еміґрантів. Корабель сей відїздив від берега 18 червня, єсли треба би було знати, що за корабель сей був. Треба згадати, що служба корабельна була дуже лайдацька. Такі матрози звичайно Англійці так немилосердно штовхають жінок і мужчин, що страшно подумати. Можна їх назвати не людьми, а худобою бики. Я не знаю як в народі Англійців такі грубіяни люди могли виховати ся. Під час їзди здибалисьмо розбитий малий корабель.

Там не було в середині людий лише найдено дві парасолі якісь скрині желізні і купу паперів. Під час їзди відбуває ся на корабли що найменьше шість танців. Як тихо на морі тоді всі танцюють. Як зачне вітер кидати кораблем тоді всі плачуть і

кричуть один на другого щоби молив ся. В одні годині плачуть і скачуть. Отсе що до подорожи.

Тут у Регіні дуже файна рівнина, нема ані, горба ані долини. Я лише на Угорщині бачив таку рівнину як тут.

Земля чорна, як і в нас і дуже родюча. На цілу Канаду то я лише у Регіні таку рівнину бачу. За те ціла Канада від Монтреалу аж до Вінніпегу нічого не варт. Самі камінні гори, і більш нічого не можна бачити. Ті гори не високі, але голі без пушки землі. Долиною по під гори порослі дерева, ніби то ліс, але дуже бідяний. Дерева, як виростуть до грубости ноги людської в коліні і до висоти 3 метри всихають самі, а коло них ростуть молоді і знов сохнуть, і вічно так робить ся. Слупи телеграфічні спроваджують з Брітіш-Колюмбії. Ти, як би бачив кілько сего каміня, а властиво гір камінних є. Цілих дві доби я їхав і лише на камінє диви ся. До дуже гарних місточок належить Порт-Артур і Форт-Віліям.

Так само богато иньших місточок, які на карті показують дуже малі, в дійсности є досить великими, мають свої трамваї і всьо иньше. Улиці збудовані сто раз ліпше і краще, як у Відни. Скрізь автомобілі і фіякри. Прим. у Регіні є збудований парлямент дуже великий, так як «Hof-Museum» у Відни. Є театри і иньше дещо. Деякі доми на 10–12 поверхів. За пять літ з Регіни буде друга Базилєя у Швайцариї, яку я з усіх европейських міст найбільше сподобав. Отсе з мого вражіня в Америці. Я тут зачну тепер уже працювати для «Борби» і для робітничого руху, бо тут є досить Русинів, і кождий про себе окремо живе, без всякого товариства. Як та праця піде, напишу другим разом.

Буковина моя рідна, ти зелений краю,
Я про тебе на чужині щодня думку маю.

Та й заплачу на весь голос в чужій сторононці
Бо тут в'яну і всихаю, як листок на сонці.

Рідне слово тут не чути, пустка тут усюди,
Тут не наші щирі руські, а чужії люди.

За тобою, Буковино, сумую та й плачу,
Що я тебе в житті своїм, може, й не побачу.

Почуте записав і свого доклав
Василь Мотрюк із Велланду, Онтаріо

Буковина, моя мила,
Мій солодкий краю!
Я на тебе, сиротина,
Нишком поглядаю.

Якби крилца соколові
Мав я, сиротина,
Полетів бим, де зелена
Наша Буковина.

Де Прут, Черемуш
І гори Карпати.
В Буковині мило жити,
Мило і вмирати.

№ 31
Лист Георгія Негри – 8 лютого 1913 р.,
Галл, Квебек, Онт.

Із Першу Моєго Слова на крісло сідаю, біленький папір розкладаю, із Своєм дорогим швагром, із Сестричков розмовляю; із за гір Високих, із за Вод глібоких до Вас листочок посилаю, із щирого серця до вас я си вклоняю і милого здоров'я в господа бога вам псилаю, бо далеко, далеко я від вас в чужих Краях пробуваю і виликий жаль на серцю маю, що я вас тут Ни видаю і в цей раз доносю вам відомости о своїм здоровю, яким здоров із ласки божої і Котрого здоровія маю, то цего здоров'я і вам желаю, счасливо прожити до милого забаченя і Най вам бог світий допомагає счасливо изови собі гадаєти, бадіко, і вам виліко і Висипітси здорові. Най вам бог світий допомагає счастливо.

Бо далека дорога, і ниможу в цей раз до вас прибути, бо дуже рад бим брати, сестро щиро си звітати, слози очи заливают. Не мож вас пізнати, Слози очи заливают, слози не згамую. Прийдіть до мени, брати, сестро Най вас поцілую.

Най я вас тут пригорну до сирденька свого, тож ми діти одной мати, той тата одного, брати, сестро мої милі, Рожевії цьвіти, в одного ми тата росли дрібненькії діти. Не одную нічку мама Над нами страждала, яка буде наша доля. То нам не вгадала. Бо не міг ніхто тоє знати що не можи стати, що мені треба іти в Канаду, а вас там лишати и Низнаю ци поверну. На бога надіюся, і я щиро тут молю і просю бога світого і щиро благаю, щоби міні господь поміг вернути до рідного Краю.

Бо як лишав я Край Рідненький, було міні тяженько, як я з него вибиравси.

Боліло сирденько, як прощавси з вітчиною, із своєріднов мамков, і завідомляю вам, щом здоров, і просю бога Світого, щоби бог вам дорував здоров'є, Бадіко, аби вам господь Світий покріпив, бо чую, що ви дуже ослабли, Бадіко, али на бога надія, і чую, що ви робити вісілє, і най вам бог помагає счаслива, і най їм бог дасть счасливи житє, і витко діло, що це вже сизробило, і най їм бог дасть счасливо, лиш за то мій зле, що ви так зробили, як вуйко Тодир, бо то вони собі свої шче і добри свої, і ви самі знаєте, що вам нитреба казати. Іни за то, що встид, але і гріх то типер вже Вуйкови Тодирови ни буди встид і на цім кінчаю, і щири вас поздоровляю, Бадіко, і вас, Лиліко, систричка наша дорога, і най вам бог допомагає счасливо, і вашим діточкам, і висилітси здорові, і я остаюси здоров і очікую відповіди.

№ 32
Лист Георгія Негри до сестри – 30/3/ березня 1913 р.

Із першу моего слова на крісло сідаю, білий папір розкладаю, із своев систричков розмовляю, із-за гір високих, із вод глибоких листочок посилаю, іди листочку чириз мори і чириз горочку, і сині води, і мої систричці вісти приниси, іди листочку, блукаючи, мої любі систрички шукаючи, і як прийдиш на подвірих, то вклониси до ніг, а як прийдиш із низоньки, то вклониси із близоньки, а як прийдиш до порога, то вклониси як до бога, і дай серце на обидві руці, що кланіюси до тебе твій братчік, абис здорова була, дорога систричко моя, і доносю тобі відомости, що я здоров, із ласки бога Світого, і дякую богови світому за здоровя, і котрого здоровя маю, то цего здоровя і вам жилаю, дорогі мамко моя, тобі систричко Домко і пишу до тебе Домко, що я післав до тебе 30 Левів, що ти мене просила, аби і тобі післав, що хочиш собі купити кіптарик на Виликдінь, то я тобі післав, я тибе послухав, том позичів і дотім післав, і тепер тибе просю...
/Далі немає/

IIII.

Бо як листав я Край
Ріднесенький було Мині Тяженько
як я з него вибирав ся
Данило Сирденко як Прощався
з вітчиною із Своєв ріднов.
Мамков і завідомляю вам щом
здоров і Прошу Бога Світого щоби
Бог вам дарував здоровя Тадіко
оби вас господь Світий Покріпив.
бо чую щоби дуже Ослабли Тадіко
али на Бога Надія інчу що ви робити
вісілє і Най вам Бог Помагає счасливо
і Най їм Бог дасть счасливи жите
і витко діло що це вже сиз робило і Най
Їм Бог дасть счасливо лиш за то най
зле щоби Так зробили як вуйко
Тодир бо то вони собі Свої шиче і добри
свої іви самі знаєте що вам Нитреба казати
Ани за то що вститд али і грiх то Типер вже
Вуйкови Тодирови Не буди встид і на цім
Кінчаю і шиври вас Поздоровляю Тадіко
і вас Миліко Систричко Наша дорога і Най вам
Бог допомагає счасливо і вашим діточкам
і Висилітки здорові а я остаюся здоров і дякую.
Відповіди Георгій Негра.

Оригінали листів Георгія Негри

Написати шо би єа Нізнав шо вони
тай робеа дуже Міні це тут Міні
житеа. Коротаю боніа єа прийду
то вони. Обидві з ни шлут то Господарство
що єа Ні буду Мати вже дочого
прийти. як бог поможи. людим добрим
тай Міні бо чую що донька Маму
Міні бо ч
Ни хочит слухати Мама з нев з'їдаютса.
єа єї Носив вітси аби слухала
Маму і єа єї післав бус на Кінтарик
аби вона си файно опходила і типерь єа
вас прошу сестрицько моеа дорога вие
тай близко прошу аби ви Міні Написали
дещо. як там є і єї вам затоси файно
від [illegible] і вприкрім часі вас з помочу.
правда що єа усі зими Нимаю боеа цу
зиму вже втратив али гадаю що навісні
як бог дост здорове то тут буде робота
добра бо богато людий від їхало до Краю
[illegible] Краю чую що вже Нипускают судо до
Канади - більши Нимаю шо до писання
на дїи. Кінчаю іщиро вас поздоровляю
дорогі сестрицько і зоставайтиси здорові
з [illegible] свїтими і єа до[illegible] здоров і
Очикую на від повідь вам [illegible] Георгій Негри

Оригінали листів Георгія Негри

Ж

Нан Нигра і Іваніва Стирога
дорогої Нанашку ми пишу як вас
з гори високих і завад глибоких
і цей листочок до вас посилаю і щирі
ми серцем вітаєм вас привітаю
бо ~~інакше~~ далека дорога інакше мині
Ни ... зваряк і я вовам дякую здоров
доброго здоровля маю того і вам
жичаю Нанашку і вам Нанашко
і вашими діточками а чи вам бог
поміг що ви Собі жичаїти то
Най вам бог допамогаї цу трохі
зробити людими добрими таі
вам а бог бог вам поміг допо=
моги а чи бог вам дай щасливу
старість дуже мині тут вилико
як я чую що ви слабі али я прошу
пана бога тут у чужім краю за ваше
здоровля а чи бог вам продовжив
віка і дякуйо вам що ви мине
просити На вашу радісто

POTWIERDZENIE DLA WPŁACAJĄCEGO.

Dnia...............................

przyjęto wpłatę Zł..................................gr...............

słowami
złotych

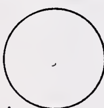
na konto czekowe w Pocztowej Kasie Oszczędności **Nr. 153.315**

Właściciel Konta:

Towarystwo Opiky nad ukraińskymy emigrantamy u Lwowi

LWÓW

Stempel dzienny pocztowy

Podpis urzędnika pocztowego:

....

Druk Nr. 105.

DOWÓD WPŁATY.

Wpłatę Zł...................................gr...............

uskutecznił(a) ....

....

w ....

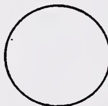
ulica, Nr. domu...

....

na Konto Nr. 153.315

dnia .... 19..........

Stempel dzienny pocztowy.

DOWÓD WPISU.

Wpłatę Zł.................................gr.............

uskutecznił(a) ....

....

w ....

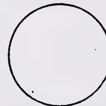
ulica, Nr. domu...

....

na Konto Nr. 153.315

dnia .... 19..........

Stempel dzienny pocztowy.

Urzędnik pocztowy ma dowód wpłaty wraz z dowodem wpisu odłączyć i przesłać z wykazem dziennym do **Pocztowej Kasy Oszczędności**.

Wypełnić ma wpłacający.

Квитанція Товариства опіки над українськими емігрантами у Львові (20–ті роки).

№ 33
Лист Георгія Негри – дата невідома

Із далекого краю щирим серцем вас витаю, дорогі моя систричко, і кляняюси до вас дуже файно, і зичу вам милого здорови від господа Бога, і типер вам завідомляю о своїм здоровю, яким здоров із ласки господа Бога, позаяке мое тут здорове, и вам зичу систричко ліпшого здорови, як я тут маю типер в Канаді, цеї зими дужи міні прикро! типер, бо вже більши як 5 місіців, як сижу без роботи, дуже міні тяжко тільки час сидіти і нимаю а ні цента, вжем назичів більши як 60 долярів, дужи зле міні цеї зими, лиш тілько маю счістя із добрих людий, бо тут чоловік, як цента ни має, то можи ізгинути із голоду, і нидоста міні цего, щом сидів, що ни роблю, али ішче чую, що і дома якось зле сипроводит, бо давно вжем мав лист із дому, бо чую, що Домка си віддає, і мама попродала вівці і одну тилицу, і дужи мине це тішит, що вони так робя.

Воче тут так тяжко бідую, і дома яким був там не сидів, бо знає, ти, сестричко моя дорога, і дуже мені жаль тут, що не можу вітримати; то вірну правду вам пишу, люба сестричко, бо дуже мені тепер тяжко, що не можу сидочікати того листа із краю, бо дуже рад би знати, що там вдома є, бо вже давно мав лист із Краю. Не маю листа ні від мами, ні від брата, ані від жадної сестрички своï. Не знаю, що ви там так забули за мени, бо дуже міні тут прикро в цім часі, лиш тім ко лист мене розвесилит, як прийди із дому, бо якім мав лист від Івана, було 3 ниділи до пушчі неї, там від тогди ни мав листа із краю, і просю вас, дорогі сестричко, хоть ви міні відпишість, як там в нас вдома є, бо дуже міні жаль, що я так тяжко працую і гадаю, абих щось колись мав, али як я чую, шо мама попродала вівці і тилицю, і вівса мают на продаж, і то всьо піди за Домков, і вени навіть нехотя негоже міні написати, шоби я ни знав, шо вони там робя, дуже міні це тут міні житя коротає, бо нім я прийду, то вони обидві знишчут то господарство, шо я ні буду мати вже дочого прийти, як Бог поможи людим добрим тай міні, бо чую, шо Домка маму ни хочит слухати. Мама з нев зідаютси, і я еї просив вітси, аби слухала маму, і я еї післав був на кіптарик, аби вона си файно отходила, і тепер я вас прошу, сестричко моя дорога, ви є там блиско, прошу аби ви міні написали дещо, як там є, і я вам затоси файно від дячу і в прикрім часі вас зпоможу. Правда, шо я цеї зими ни маю, бо я цу зиму вже втратив, али гадаю, що навесні, як Бог даст здоровє, то тут буди робота добра, бо богато людий від їхало до Краю. Із Краю чую, шо вже ни пускают судо до Канади, і більши ни маю шо до сім /писати – О.С./ і на цім кінчаю, ішчири /щиро – О.С./ вас подоровляю, дорогі сестричко, і зоставайтися здорові із богом сьвітим, і я зостаюси здорові і очікую на відповідь. Ваш брат Георгій Негро.

№ 34
Колективний лист православних емігрантів до консисторії Буковинської митрополії в Чернівцях – 6 лютого 1914 р., Лашин, провінція Квебек

До Світлої Консисториї в Чернівцех

Ми взагалі православні з міста Лашін Канади зібралися без – спокоїти по другім повороті Світлу Консисторию у Чернівцех с просьбою о поміч нам, бідним заморским православним христіянам. – Щоб св. Консисторія зволила єще потрудитись нашов просьбов заморских братів. Понежи ми, бідні люди, дужи бідуєм на чужині без роботів і без мови тутешної – али єще гірша біда нас чикає на будучі за то, що ідем на погибель без слова Божого, що нима нас кому на нашій рідній мові научати, чого нам найдузши потрібно для спасенія нашого. Отож як нам було вже

ізвістно з попередного листа, що священника ми німожим достати. Тож ми єще удаємся з великов просьбов раді Бога не оставти нас і тепер, а пришліт нам монаха, котрий, ми думаєм би, ни нуждався о великі доходи, як священник, і котрий би хотів посвятитися виїздом у заморску країну.

А як єще і так ниможливо, то просим прислати нам такого котрий приопав у науці і не може добитись до стану священника і нимає жадної посади – то такий нам також добрий – тілько, щоб овладав двома мовами рускою і волоскою ото задоволить нас. До нас доходить російскій священник, али тілько русини ходять до церкви, а з волохів ніхто, бо священник тілько по руски правит. А по другім, Владика росийскій хочить, щоб церкву до него записати, а потім він буде священників присилати – ами сего ни думаєм зробити, бо ми самі церков збудували без єго помочи, і по тому і священника запросим якого ми зхочим і який нам найліпши здібнійший.

Ми можим священникови платити від 40 до 50 доларів на місяць, заким ни запоможим ся, а потім можим і більше. Тожь ласкаво просим сві. Конс., щоб узгляднили нашу просьбу і надгородили нас чого жадаєм з щирими сердцами. – Бо іначе ми будем мусіти піддатись чужинцям – уніатам або полякам, котрі єсть по межи нас і бажають, щоби так сталось.

А єсли єще о які небудь інформациї сві. Конс. жадаєт довідатись, то прошу зазвати мого брата котрий недавно з Канади повернув і мешкає на Billergasse № 43 у Чернівцех, імя єго Николай Діаконюк; він роскажи про наші пробутки. Ми заслали заказ на шість хоругвів до нашої церкви у П. Єрмоловича у Чернівцех і віслали 200 корон готівки, а за решту будем просити, щоб нам одовжив на кілька місяців, бо ми ни знаєм кілько то будет коштувати разом. Гроші будут доручені по через Н. Діаконюка, а можи се нам ни удасть ся, то нехай сві. Конс. узляднит нашу просьбу о якусь поміч або пораду на се Боже діло за що ми, братя заморскі, будем щиро молитись Богу о наших щирих і добродушних Наслідників Христових, щоб їх Бог Всевишний надгородив сто кратно черствим здоровляєм і довгим віком за їх Благодать дорогоцінного зерна, що розсівають і у пустини сего заморского краю. Ожидаєм дорогоцінной відомости і помочи і цілюєм Ваші ручки.

Ваші вірні діти
Православной церкви
Ілларі Діаконюк
Іван Червіньскій
Георгі Урсуляк
Ілія Гордаш
Петро Чімбра

№ 35
З листа Зубжицького – лютий 1914 р., Монреаль

...Цілі товпи ходять без роботи. Роботу дістати може хиба той, що підплатить якого підхвостача фабриканта, або приносить єму що днини горівки. Також т. зв. офіси, то є бюра праці, дуже визискують робітників. Є бюра українські, навіть і попівські, і всі вони стоять в порозуміню з фабрикантами і ошукують робітників. Хто прийде до бюра за роботою, тому кажуть заплатити 5 долярів і дають єму роботу у якійсь фабриці, але іно на кілька днів, а потім його відправляють, а на його місце приходить другий, що знов в бюрі заплатив 5 долярів, і так все міняють, а зиском ділять ся. До найтяжшої роботи, як товчи каміня, копати канали, щоби дістати ся, то треба найменьше заплатити 2 доляри. Крім того, тягнуть з робітника ще й попи, а робітники такі дурні, як і в старім краю, і дають ся обдирати. В Лашіне

Se cere prin [illegible] monach pentru [illegible] Lachin din Canada [illegible]

GR. OR. ERZBISCHÖFL. KONSISTORIUM.
Eingelangt, am 13/26 Febr 1914
Beilagen. No. 1330

До Світлої Консисторії в Чернівцех

Ми взагалі православні з міста Лашін Канади
зібрали си безпокоїти по другім поворотї –
світлу Консисторию у Чернівцех і просьбою о
поміч нам бідним заморским православним
християнам. – Щоб св. Консисторія зволила ще
потрудитись нашов просьбов заморских братів
Понежи ми бідні люди дужи бідуєм на чужині
без роботів і без мови тутешної – али ще
гірша біда нас чикає на будучі за то що –
ідем на погибель без слова Божого що нима
нас кому на нашій рідній мові научати –
чого нам найбільши потрібно для спасенія нашого
Отож як нам було вже ізвістно з попереднього –
листа що священника ми німожим достати
Тож ми ще удаєм си з великов просьбов раді Бога
не оставти нас і тепер а пришліт нам Монаха
котрий ми думаєм би ни нуждався о великі –
доходи як священник і котрий би хотів посвя-
тити си виїздом у заморску країну.
А як ще і так німожливо – то просим прис-
лати нам такого котрий пропав у науці
і неможи добитись до стану священника і
нимає жадної посади – то такий нам
також добрий – тілько щоб овладав двома
мовами рускою і волоскою ото задоволить нас.
До нас доходить російский священник али тіль
ко русини ходять до церкви а з волохів нікто
бо священник тілько по руски править. А по
другім Владика російский хочить щоб церкву
до него записати а потім він буде священників
присилати – али сего ми думаєм зробити бо
ми самі церков збудували без его помочи і по-
тому і священника запросим якого ми хочим
і який нам найліпший здібнійший.
4321/13

Лист православних емігрантів з містечка Лашін (провінція Квебек) до консисторії Буковинської митрополії в Чернівцях, 6 лютого 1914 р.

Ми можим священникови платити
від 40 до 50 доларів на місяць заким ни
запоможим ся а потім можим і більше.
Тожь ласкаво просим сві. Конс. щоб узглядни ли
нашу просьбу і надгородили нас чого знадачи
з щирими сердцами — Бо інаше ми будем
мусіти піддатись чужинцам — уніатам
або-полякам котрі чить по між нас
і бажают-ть щоби так сталось.
А коли еще о які небудь інформаціи сві. Конс.
знадает довідатись то прошу зазвати
мого брата котрий нидавно з Канади повернув
і мешкає на Billergasse № 43. у Чернівцех імя
чго Николай Діаконюк він роскаже про наші пробутки
Ми заслали заказ на шість хоругвів до нашої
церкви у П. Ермоловича у Чернівцех і віслали
200 корон готівки а за решту будем просити
щоб нам одовжив на кілька місяців бо-
лиш нам кілько-то будет коштувати разом.
Гроші будут доручені по через Н. Діаконюка
А можи се нам ни удасть ся то нехай сві. Конс.
узглядни нашу просьбу о якусь поміч або пораду
на се. Тоже дяко за що ми брати заморскі будем
щиро молитись Богу о наших щирих і добродушних
Наслідників Христових щоб їх Бог Всевишний над
городив сто-кратно чествим здоровлєм і дов-
гим віком за їх Благодать дорогоцінного зерна
що розсівают і у пустини сего заморского краю.
і жидаєм дорогоцінни відомости і помочи і
цілуєм Ваші ручки

Ваші вірні діти
Православной церкви
Ілярі Діаконюк
Іван Червінский
Георгі Урсуляк
Ілієі Гордали
Петро Чімбра

адрес
Іван Діаконюк
75. York st.
Co. Lachine Lock
Que.
Canada

Лист православних емігрантів з містечка Лашін (провінція Квебек) до консисторії Буковинської митрополії в Чернівцях, 6 лютого 1914 р.

на передмістю Монтреалю оселив ся якийсь піп з Росії і хоче зробити собі парафію не гіршу, як десь у Галичині або на Буковині.

№ 36
Лист І. Серни з Реваківців – березень 1914 р.

Біда тому, біда, хто свій край лишає
    і на морски филі в подорож пускаєсь.
Як сів'єм на шифу, то плакав'єм ревно,
    бо може вже своїх не побачу певно.
Іду я на шифі, днюю тай ночую,
    Там мя споминают, а я їх не чую.
Нарешті прибув я в землю Вашингтона,
    Але я не чув ся свобідний, як в дома.
Бо при Вас миленькі було ми найліпше –
    Ой, нема то в сьвіті як родинне місце!
Тепер я працюю – думку думаю
    Як зароблю гроші, поверну до краю.
Поверну до краю, єсли тут не згину,
    До своїх родимих – на Русь-Україну!
Буду я боротись там за свої права,
    Котрі нам забрала та шляхта лукава.
Як сини України своїх прав добудуть,
    То у своім краю щасливійші будуть.
Тепер Вам опишу на другій сторонці,
    як мені живе ся в тоті Америці.

Добрий день, Дорогі мої Родичі, неню і Мамо. Повідомляю Вам сим листом, що я, слава Богу, знахожуси здоров. Сего і Вам жалаю. А повод жені мої, як звикли у Канаді. Тепер пишу вам мов цієї Канаді вже постач. Так тяжко і таких багато людей, що навіть на харч нима де заробити, так сильно багато народу сидить без роботи, якщо я щось маю, то богови дякую.

МІЖ ДВОМА ВІЙНАМИ

Як в Канаду ми збирались,
То ми сподівались –
Досить грошей заробити
Та додому вертатись.

Та не так то було легко
Гроші заробити
І багато іммігрантів
Мали залишитись.

Як в Канаду ми прибули,
Тяжко працювали –
«Дичі», «сури» і «салери»
Руками копали.

Цілі прерії ломали,
Ліси корчували,
Будували залізниці
І скали зривали.

Ми Канаду будували
Доки були годні,
Як настало безробіття –
Ходили голодні.

Всю Канаду ми сходили,
Роботу шукали.
Хліба в фармерів просили,
Псами нас цькували.

Канадська коломийка
Теофана Бабієнка.

№ 37

Лист Симчича з Березова Косівського району /колишнього Коломийського повіту/ – 17 травня 1918 р.,
Вінніпег

Дорогий Брате Василю

Я одержав від Тебе лист, за котрий Тобі красненько дякую. Коло мене все так, як було. Тільки взагалі в Канаді настала зміна. Ото зачали наших брати до війська. Розуміється, що деяки опираються, але нічогісінько не помагає. Це сталося зараз, потім як я написав до тебе послідній лист.

Отже, від тогди забрали около 450 наших хлопців. От недавно оден мій товариш, що мешкає разом зі мною, дістав карту, щоби ставився до асентерунку.

А хлопців фермарських то від плуга беруть. Отже я сподіюсь тоже незадовго бути покликаним. Не знаю, як буде. Я ще мешкаю там, де мешкав давніше. Не знаю, чи де переберуся я, чи ні...

№ 38
Колективний лист кількох українських емігрантів, надрукований у газеті «Український емігрант» від 27 жовтня 1928 р.

Пишемо цих пару слів до тих, що мають намір їхати до тої золотої Канади. Нехай ніхто не уявляє собі, що Канада плине так долярами, як яка медова річка. Ні! Тут треба праці! Тут треба здоровля і мозолистих рук. А доляр, що є так сильний в старому краю, не так легко приходить тут до рук, як здається.

Цей рік є дуже злий для наших, як старих, так і новоприбувших емігрантів. По цілій Канаді, усюди, куди не поїдь, від берегів Тихого Океану аж до Берегів Атлянтійського Океану, повно наших братів емігрантів, що прибули сюди в погоні за кращою долею. Та багацько з них завелося; в неодного можна помітити сльози в очах, коли він згадує полишену дома жінку та дрібних діток, що дожидають тата. А тато? Він блукає по Канаді, переїзджаючи з міста до міста, шукаючи за працею. Він ходить чужий і між чужими, не розуміючи чужої для нього мови. Ніхто його не спитає, чи ти їв що, чи ні? Місто кипить життям. Воно байдуже, що ти емігрант, що ти на чужині, що не маєш праці, ні шматка хліба на завтра.

№ 39
Лист емігранта /прізвище невідоме/, надрукований у газеті «Час» від 7 лютого 1929 р.

Багато наших братів-українців живе тут в Канаді. Багато покидало свою батьківщину зза нужди, инших переконання вигнали з ріднього краю, а всі вибирались у світ шукати щастя.

Я приїхав до Канади в квітню 1928 р. і дістав працю у Вінніпегу в кравецькій майстерні з платов 12 долярів тижнево. Такі гроші у нас в краю – то гроші, а тут за них тільки що проживеш. Життя тут дуже дороге.

Але не всі наші люде попадають на працю, а ще менше їх попадає на легку працю. Нашим людям дістається звичайно найтяща праця: грузити залізо, копати землю, то що з тих, що зі мною приїхали, багато осталось зовсім без заробітку і ті чекали жнив, надіялись на роботу у фармерів /канадійських господарів/.

Прийшли жнива. З Англії привезли 10 тисяч робітників-англійців. Вони й стали на роботи, а нашим відмовляли ніби зза того, що не вміють по англійськи говорити. Наші безробітні й інші неанглійці по два тижні валялись по станціях, а потім потягнули до міста в надії тут дістати якийсь заробіток.

Англійці не довго витримали на тяжкій роботі по фармах по 15 годин денно. Покидали, зїхались до міста і зажадали, щоб їх одставили, звідки привезли. Вони не дістали обіцяних великих заробітків /по 5–6 долярів денно/, покинули роботу, і їх одвезли назад, до Англії. Нашими-ж ніхто не турбується. Наші ходять голодні і шукають, купця на себе, на свою тяжку працю і раді, коли хто купить; хоч на прожиття матиме. А купують туту людей, як у нас на ярмарці коней. Як ти здоровий, добре виглядаєш, то й куплять, а ні, то ніхто й не подивиться. А то вже на роботі виявиться, що в тебе мало сил, нездужаєш, так одразу й проганяють.

Наші люде майже виключно селяне, привикли, що дома, хоч і на десятині, то свій пан, і якже їм тяжко отак продаватися. А обходяться з ними, що й не згадуй. Од машини більшої праці не вимагається.

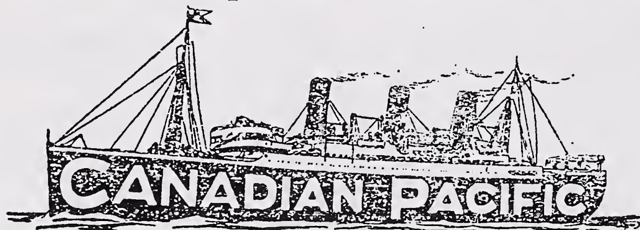
Дехто заробив на жнивах яких сотню долярів; тепер без роботи проживає зароблений гріш. А дехто вже тепер без гроша при душі і без роботи. 14 грудня зібралось по півтори тисячі безробітних перед канцелярією, де дають працю. Їм

Redactor responsabil: Cost Cracalia. „Astra", Institut de Arte Grafice şi Editură, str. Petrovici 4.

Рекламні об'яви корабельних компаній, які друкувалися в газетах Буковини у 20–ті роки

Найбільше
канадійське желізничо-корабельне перевозове товариство в світі

25

25

Чому Канадіян Пасіфік має такий надзвичайний попит?

Знаменита їда — дуже добра обслуга. — Безпечна робота в Канаді. — Вставляється цертифікати на виїзд до Канади для родин, сільсько-господарських робітників та слуг.

Звязь із Express-Empress пароходами, з найбільшими і найпрудкіщими канадійськими пароходами які курсують без пересідань з Гамбурґу, Антверпен і Хербурґу впрост до Канади. 4 дни на отвертім морю. Кабіни із 2, 4 і 6-ма ліжками.

Відїзд першого транспорту до КАНАДИ в половині лютого 1929 р

☛ Їдьте лише почерез Канадіян Пасіфік із краю аж на місце призначення в Канаді під його опікою і помочею його людей, його власними кораблями і залізницями.

☛ Лиш тим людям, котрі їхати будуть кораблями і залізницями Канадіян Пасіфік, урядники того товариства в Румунії дадуть даром цертифікати і запевниться їм добра робота в Канаді.

Ціна їзди із Румунії до корабельної пристани в Канаді є 137 долярів і 50 центів. Канадійська залізниця коштує лише 25 долярів для хліборобів **Оминайте всіх непокликаних аґентів що ходять селами і намовляють, а звертайтеся із довірям листовно або устно просто до**

25 ДИРЕКЦІЇ СІПІАРСКОЇ КОМПАНІЇ. 25

Чернівці, вул. І. К. Братіяну (бувша Двірцева — Bahnhofstrasse) число

Redactor răspunsabil VASILE MEHEDENIUK, **Societatea tipografică c.**

Реклямні об'яви корабельних компаній, які друкувалися в газетах Буковини у 20–ті роки

казали ждати поки буде яка робота, а потім поліція кількох арештувала, а решту розігнала.

Вріднім краю, не одна жінка, діти, очікують помочі від чоловіка, батька. А він у Канаді, одбившись від сімї, в голоді і холоді блукає, як та овечка відбита від стада.

Отак-то виглядає життя тих, що за щастям шукаючи, рідний край покинули. Немає чого шукати в чужій державі та ще нам українцям. Краще подумати, щоб спільними силами поліпшити свою долю в ріднім краю.

№ 40
Лист, підписаний ініціалами В.Ю.К. і надрукований
у газеті «Діло» від 30 червня 1929 р.

Питаєш мене, друже, чому я рідко пишу? Питаєш, що мене тут причарувало, що про Рідний Край рідко коли згадую?

Не знаю, як тобі на все те відповісти, бо не можу вбрати думки в слова. Можеб і ти мене краще зрозумів, колиб побачив цей новий світ та пожив у ньому тих кілька літ як ось я перебув. Він незвичайний і хто не чує відваги до праці, той гине безпощадно, ось як Юрко Ч. згинув. Нервова депресія, зневіра, і врешті куля в лоб. Але хто раз перебуде ці останки европейської недуги, тому відчиняється новий світ. Ось і тут саме лежить та принада, що чоловіка держить у Канаді і яка відчужує його від Европи. Хочби один приклад. Попали мені в руки наші журнали та часописі. Беру «Світ». Присів на східці, розгорнув та починаю читати... «Така доля» Некрашевича. У-у-у-у, так і віє звідтіля і страшним сумом якимось і зневірою і тільки й насувається на думку, ось яке то в тому краю. Чоловік забув тут на той зрозпачений сениманталізм. Нема цього! Ніхто не ходить з ціпком і не нарікає, але чим більша нужда, тим більше підприємчиві думки лізуть у голову. Ну, перекинув кілька сторінок далі. Не дочитав «Такої долі». Натрапив на якусь ческу історійку про заручини. І знов нагадало якимсь дивним, забутим, приплієнілим життям. Обертаю далі. Знов якась «доля». «Батькова доля»... «В хаті не натоплено й тому в ній так неймовірно холодно, а по кутах на стінах полискує сніг...» Ну і най це все лихо бере! Не хочу читати. Посягнув рукою по найновіший «Літерари Дайджест» і успокоєний почав читати про голоси фармерів над Гуверскою тарифою.

Бачиш друже! Не дивуйтесь, що в нас ніхто не хоче читати краєвих журналів, чи часописів. Вони писані в якомусь хоробливо-сентиментальному тоні, якого в нас ніхто не розуміє, ані не хоче ним перейматися. Тут бадьорий настрій відбивається у всіх писаннях і у всіх виданнях. Він виховує нашу молодь, а старшим піддає думки до праці. Не стрінеш, мій друже, ні одної «Такої долі», і пощо вона мені здалася, на мойому безлюдді? Я хоч десятки миль від людей, але зовсім від них не відбився. Щодня чую вістки з цілого світа, читаю часописі, і хоч нераз не чую рук з праці, не можу листків перевертати, а ніколи не відчував ще охоти «бабратися» в тих книжкових зневірах. Бо хто знає, чи начитавшися їх, не покинув би праці та не кинувся в річку.

Хто гине тут? Власне та, в нездоровому дусі вихована інтелігенція. Важко з нею щось тут зробити. Ще найкращий її елемент – це бувші наші стрільці, які перейшли пекло на землі, та не впали в зневіру. Ось і тут вони не впадають в неї, але з усміхом несуть тягар життя, щоби найшовши нагоду, відразу вискочити «на сухе». Виробляється підприємчивість, вмілість використати нагоду, і виробляється впертість, якої я не стрічав ніколи, будучи в Европі.

Хто не працював у Канаді, той не знає, що працею називати. Прямо не хочеться вірити, щоби людина могла з себе видобути стільки енергії. Коли мені приходилось орати поле в фармера – ми орали разом з його сином, – то важкий «Румілі» трактор ставав тілько тоді, коли оливи доливалося. Вночі сильний рефлєктор освітлював

перед ним чорну землю, і машина гуділа, і чотири скиби тільки з розмахом розверталися за плугом. День і ніч, бо час – то гроші і хто скорше зробить, той виграв. А в лісі, як дрова рубають. Хто сам перебув те, той буде знати. Але, напевно, не забуде також і їжі, яку по таких «кемпах» подавали. Вибагливі мяса, ярини, сири, овочі, банани, ананаси, що наш емігрант не знав, що з тим робити та тільки зітхав за кулешою...

Бачиш? – Де ріжниця? Ось чому ми відбиваємося від Старого Краю, і рідко котрий з нас повертає до нього. Хто раз спробував своїх сил, хто раз закоштував насолоди, яку приносить успіх, той не радо знов лізе в те безнадійне скомління, вічне нарікання «ми бідні, нас кривдять»...

А тобі пораджу ось що: коли ти почуваєш у собі дух підприємчивости, енергію та охоту до праці, то ти собі даш раду і в краю, не треба аж у канадійські пустарі їхати. А коли ти зневірений у свої сили, тоді не думай рухатися до Канади, бо пропадеш. Почнуть руки кервавитися від сокири, або жили напухнуть на руках від ношення тягару, і ще як зневіра почне точити, ти пропав. І я нераз був на скраю тої зневіри, нераз тільки найбільшим напруженням сили волі та згадкою на рідну матір затискав зуби до дальшої боротьби. Хто не почуває в собі настільки моральної та фізичної сили, щоби перебути всі початкові злидні, то нехай не рухається з хати. Пропаде! Розпука хватається від роботи, яка вбиває незвичного, а опісля зневіра пожирає, коли роботи скінчаться і треба бездільно крутитися чи не найдеться яка нагода заробити гроша. Важкі ті перші літа... Важкі до лиха, і ще нині мені мороз поза шкуру пролазить на їх згадку. І не можна їх оминути. Кожний їх мусить перебути. Доки не навчиться англійської мови, доки не привчиться якогось фаху, не найде нагоди його використати, доти треба перебувати важкі хвилі... Хто мені не вірить, я не бороню. Їдьте, зміряйте.

Бувай здоров друже, час вечеряти.

№ 41
Лист Євгена Купецького – червень 1932 р.

До Канади приїхав я весною 1930 року. Спершу перебував я в місті Торонто, де три місяці шукав даремно за працею, але найти ніяк не міг. Мав я намір їхати дальше, хоч не мав надії чи деінде найду працю. Торонто велике місто, у ньому багацько фабрик, значить скоріше можна найти заняття, і я не найшов. Щож доперва по інших містах.

Врешті завдяки українському священникові о. Бартманові дістав я заняття у фабриці топлення міді. Не легко було її дістати. Цілі товпи безробітних стояли перед фабрикою, чекаючи на нагоду, щоби туди дістатися. Праця незавидна і в інших умовах неодин зажадав би за неї великої платні. Доводиться працювати серед невиносимої горячі, серед газів та паруючих квасів, від яких спалювався одяг. І за це платили по 35 центів за годину.

Був я вдоволений і тим, що можу заробити на прожиток, а не так, як інші вистоювати перед фабрикою в голоді й холоді. Та не довго тішився я цією роботою. Прийшла загальна редукція[38], і я знову опинився на вулиці. Працював загалом пять місяців. Зиму якось перебідував, надіючися, що з весною чейже скоріше найду заняття. Даремні були ті сподівання. І сам вистоював перед державною кухнею для безробітних і бачив, як другі стояли обідрані й голодні. В кухні давали їсти раз у днину. Була це водяна зупа. Не дивно, що були випадки смерти наслідком голоду. Я сам бачив одного такого безробітного, якого найшли мертвого з травою в устах.

---

[38] Скорочення /звільнення/ працюючих.

Розказували, що коло міста Монтреалю безробітні приміщувалися на нічліг на одному острові посеред ріки. Одної ночі вода нечайно прибула, не всі могли повтікати, і тоді мало згинути около 70 осіб.

Інші нещастя чекають на безробітних. Не маючи грошей, щоби купити собі білєт на залізницю деякі приміщуються тайком під вагонами. Нараз надїзджає другий потяг. На таємних пасажирів сиплеться град каміння, калічить, вони падуть на землю і находять смерть під колесами. На деяких в той мент чекають жінки і діти, надіючися, що їх батько найде працю в другому місті, тимчасом він вже неживий.

А скільки попадає в ріжні недуги, навіть умові. Я сам коли вертав з одної мандрівки за працею бачив 30 депортованих еміґрантів, між якими було 5 осіб умово хорих.

Колись були добрі часи в Канаді. Заробляли тоді всі й добре заробляли. Неодин міг придбати гарний маєток. Та наші люде не приміщувалися в містах, не будували підприємств і тому їх випередили другі. Через те важко нашому еміґрантові найти сьогодні заробіток у свого, бо свої по містах – це самі бідаки. Деякі самі змарнувалися, бо не вміли шанувати заробленого гроша і видавали все на непотрібні річи, або просто пропивали гріш. Сьогодні неодин з них крайний нуждар і стоїть з протягненою рукою.

Без надуми нікому не раджу їхати до Канади. А передовсім не слухати чужих підшептів. Жертвою намови впав і я, тепер відчуваю це. Ні вернути не можу, ні тут заробити на прожиток. Це нехай другі мають на увазі.

№ 42
Лист Луки Романчука – серпень 1932 р.

Пиїхав я до Канади в минулому році на весні і попав на українську кольонію коло містечка Дани. Став я тоді до українського фармера на роботу, чи як то в краю називають, став наймитом. Послужив я в него один місяць. А звичайно бути наймитом колишнього наймита, то дуже прикро. Працював я й у других фармерів на дні, викопуючи каміння на фармі, аж накінець попав до французького фармера коло Прудгом, в котрого працюю вже рік. На початку сильно мене вразила ця нова країна, чи як називають «Новий Світ», бо приїхавши до Вінніпеґу, побачив я гуртки наших безробітних імігрантів. Вони ще й до того нас прямо убивали словами, говорячи, не їдьте на Захід, бо пішки будете вертати. І справді, коли ми приїхали до Саскатуну, то наші люде, котрі вже по 20 років в Канаді, так нас радо витали, що згадали рідну маму, кажучи, ми тут по 20 років і роботи не маємо, а ви тут їдете тай їдете.

Але я переконався, що воно так зле не є. На нас зробили враження фармерські коні, досить гарні і здорові, що в Польщі треба доброго дідича, щоб мав такі коні. Упряж велике для нас було диво, бо в краю то полотняна шлия, а тут так званий «гарнес», тобто хомут. А краєвий плуг, то неначе перо в порівнянні із тим плугом; в краю сіють руками, а тут машинами; в краю селянин посіє кілька моргів поля, а тут фарми по 160 акрів, тобто краєвих 113 моргів. Бідним фармером називають тут такого, котрий посідає лиш одну фарму, а то мають по три, чотири і більше кводрів, а деякі рівнаються нашим 800 моргам. В краю косять руками, а тут кожний має косарку, в краю жнуть серпами, а тут жниварками. Отже, в Канаді фармер з усею машинерією рівняється з дідичом, хоч я і не знаю багато таких дідичів, що посідають таку машинерію.

І щож скажу про ту нову країну; скажу від себе, що тут хоч холодніше, за те вільніше. Тут фармері живуть гейби козаки, в кожного кріс[39] не один, два-три, зо дві рушниці. А кілько тут качок, курий диких.

І бачу я тут школи, де наука відбувається по англійськи, а по годині вчаться рідної мови, коли є свій учитель. Ось коло Дани українська учителька по годині вчить по українськи, а на полудне під Прудгом, учитель француз по годині вчить по французьки.

А що-ж скажу про французьких фармерів, бо Прудгом можна назвати французькою колонією. Тут в Прудгом французи мають костел і конвент, де зимовою порою дають фармері свої діти на науку, котрої уділяють Сестри Закінниці. Земля тут всяка, є добра, є й соленка, але пшениця родиться. Французькі фармері дуже релігійні, релігія в них католицька. Горівки не пють, тому то в них пишаються гарні будинки. Хата в них складається з кількох світлиць, і з помешкання на версі. Велика стайня, шпихлір[40], кузня, машина до молочення, авто і т.п., так що французького фармера здалека тут пізнати. Французи почуваються дуже добре в тій новій країні і дякують Богу в молитвах, сідаючи до снідання чи до обіду, за Його ласки, котрі спливають на них.

Дальше на полудне є українці. І щож скажу про них? З природи мають більший наліг до горівки. Мають власну церковцю імени св. Апостолів Петра і Павла. Є тут читальня ім. Жмуда, в котрій грають вистави, а молодіж звичайно сходиться на танці. Все-ж таки скажу, що українці йдуть до ліпшого. Хоч так далеко від рідної землі, насаджують в себе освіту, чого доказом велике число просвітних товариств. Я сам був свідком в часі Великих Свят підчас Богослуження в католицькій церкві на Борщеві, де священник заповів людям, що по Богослуженню будеться відправляти парастас[41]. І там я бачив в наших людей патріотичний підйом і жертвенність. Я свято вірю в то, що на них ділають їх просвітні товариста.

---

[39] Кріс – рушниця.
[40] Шпихлір – комора.
[41] Парастас – заупокійна відправа.

CUNARD LINE-RED STAR LINE-WHITE STAR LINE

Постійна перепраза пасажирів

до АМЕРИКИ і КАНАДИ

Найбільші і найскорійші пароходи.

Найбільші вигоди для пасажирів.

Комфорт і знамениті харчі на всіх пароходах.

Пасажирам третої кляси віддано до розпорядимости цілий ряд загальних сальонів та кімнат, як їдальні, сальон для товариських забав, читальня, чердак для проходів критий і некритий (під голим небом).

Всі. сальони та комнати ясно освітлені і чудово уряджені.

Хто має намір виїхати до АМЕРИКИ або до КАНАДИ нехай звернеться особисто або письменно до одного з вище вичислених бюр, а призначені до цього спеціяльні урядовці уділять йому безплатно всяких інформацій.

CENTRALA NA POLSKĘ:

WARSZAWA, Marszalkowska 144.

Telefony: 96-23, 96-24 i 282-88.

FILJE W POLSCE:

Lwów, Sykstuska 37. (naprzeciw gł. poczty) telefon 5-08.

Tarnopol, Mickiewicza 41. (naprz. kościoła) telefon 58.

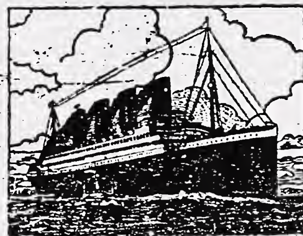
Kraków, Szpitalna 30. (Hotel Pollera) telefon 40-94.

Poznań, Marcinkowskiego 17, telefon 27-14.

Wilno, Wielka 50. telefon 7-45.

КОРАБЕЛЬНЕ ТОВАРИСТВА

CUNARD LINE
RED STAR LINE
WHITE STAR LINE

до АМЕРИКИ і КАНАДИ

КАЛЕНДАР НА РІК 1926.

Централя в Польщі:

ВАРШАВА, вул. Маршалковська 144

Філії на Польщу

ЛЬВІВ, вул. Сикстуська ч. 37 — ТЕРНОПІЛЬ, вул. Міцкевича ч. 41.

КРАКІВ, Шпитальна 30 — ПОЗНАНЬ, Марцінковского 14. — ВИЛЬНО, Велика 50.

Реклямна брошурка–календар (на рік 1926) для українських емігрантів корабельних товариств «Кунард Лайн», «Ред Стар Лайн», «Вайт Стар Лайн».

CUNARD LINE - RED STAR LINE - WHITE STAR LINE

Найважніші інформації для їдучих до

АМЕРИКИ

Число осіб, котрі можуть виїхати д[illegible] Злучених Держав Північної Амери[illegible] рахунок [illegible] квоти, дуже обмежене і виносит[illegible] 5982 осіб.

В межах тої квоти може старатися о американську візу кождий, що ма[illegible] Америці свояків. Але в першу чергу дістануть кар[illegible] вступу по візу та саму візу слідуючі упривілійован[illegible]горії осіб:

1) Особи, які ма[illegible] візи, або карти вступу, або однодолярові [illegible] з попередних літ і то без огляду на це, до кого вони їдуть.

2) Рільники, котрі мають афідавіти від своїх свояків фармерів з Америки.

3) Діти від 18—21 літ, які їдуть до своїх родичів американських горожан та родичі, що їдуть до своїх понад [illegible]-літних дітей, які є вже американськими горожанами.

Поза квотою до Америки можуть їхати:

а) Жінки американських горожан і їх діти низще 18 літ.

б) Реемігранти, які вертають до Америки перед упливом 6 місяців від їх виїзду з Америки.

в) Діти, уроджені в Америці по узисканию американських пашпортів, а окрім цього

г) Священики, рабіни, професори університетів, студенти висших шкіл, туристи, купці, оскільки вони відповідають приписам американського імігр. закону з 1924 р.

Всіляких інформацій в справі виїзду до Америки уділяємо радо та безплатно всім, хто зголоситься лично або письменно до одного з наших бюр, які мають викваліфікованих та досвідчених урядовців:

Друкарня „ЛЬВІВСЬКА" Львів, вул. Коперника 11.

CUNARD LINE - RED STAR LINE - WHITE STAR LINE

Важні інформації для їдучих до

КАНАДИ.

До Канади можуть виїхати:

1) рільники з родинами,
2) робітники рільні,
3) служниці

і то без огляду на це, чи мають свояків в Канаді, чи ні, а крім цього

4) жінки до мужів і діти нище 18 літ до родичів,
5) реемігранти, що вертають до Канади перед 6 місяцями від виїзду з Канади.

В справі документів, потрібних для узискания канадийської візи, просимо звертатися до одного з наших бюр, яких адреси подаємо в долі.

Всіляких інформацій в справі виїзду до Канади уділяємо радо та безплатно кождому, хто лично або письменно звернеться до одного з нище поданих бюр:

Централя на Польщу:

Варшава, вул. Маршалковська 144.

Філії в Польщі:

ЛЬВІВ, Сикстуска 37, тел. 5-08.	ТЕРНОПІЛЬ, Міцкевича 41. тел. 88.

КРАКІВ, Шпитальна 30.	ПОЗНАНЬ, Марцінковского 14.	ВИЛЬНО, Вєлька 50.

ПЕРЕСТРОГА!

По приїзді до міста удатися просто з двірця до нашого бюра та не показувати чужим ніяких документів ані грошей

Не купіте шифкарт у агентів — тільки в бюрах, бо можете впасти в руки ошустів.

Реклямна брошурка–календар (на рік 1926) для українських емігрантів корабельних товариств «Кунард Лайн», «Ред Стар Лайн», «Вайт Стар Лайн».

ДОДАТОК

Канадийска пісня

Жінко моя дорогая, що будем робити?
Я хочу йти до Канади, а тебе лишити.
Тебе лишу в Буковині, сам піду в Канаду,
Там заробю трохи гроший, верну ся до дому.
Тай пішов я до Кіцманя паса відбирати,
Моя-жінкя приятелька взяла сумувати.
Не йди, мужу, до Канади, не йди бідувати,
Менї тяжко тут без тебе дїти годувати.
Як я їхав до Канади на кованім возї,
Обілляли мене, жінку дрібненькії сльози.
Моя мила ревне плаче, родина жалує,
Що лишаю жінку, дїти, в чужий край мандрую.
Як я вийшов поза село, знизенька вклонив ся:
«Прощай менї, родиночко, можем з ким сварив ся?
«Прощай менї, рідне село, церков, божа мати;
Господь знає, чи ся верну до тебе вмирати.»
Приїхав я на станцию білєт купувати,
Обілляли мене сльози, щом не міг стояти.
На Великдень серед моря взяло шіфов колисати,
Що хто іззїв тай і випив, мусїв викидати.
З того болю, з того страху багато вмирали,
Зараз з шіфи в тото море рибі викидали.
Переїхав я без море, – прийшов до Канади,
Нїгде добра я не видїв, лиш лїси тай скали.
Приїхав я під Віннїпег в другій годинї,
Сказав Геник позлазити в лїсї, при долинї.
Ходить нарід по долинї, як біднї цигани,
Кладуть вогнї тай ся гріють тай так полягали,
Повставали люди рано, ревне заплакали,
Що вже в цесій Канадочцї на віки пропали.
Ой, Канадо, ти Канадо, тай ти Канадочко,
Лишив жінку, лишив дїти, бідна головочко!
Ой, Канадо, ти Канадо, якаж ти зрадлива,
Неодного чоловіка з жінков розлучила.
Розлучила єго з жінков, всиротила дїти,
Бо він пішов до Канади, гаразду глядїти,
Бо він ходить по Канадї, глядить гараздочку,
Просить Бога щирим серцем, прийти до домочку.
Бо я хожу по Канадї, гаразду не бачу,
Кладу руки на головку, а сам ревне плачу:
Жінко моя дорогая, рідні мої дїти,
Просїть Бога щирим серцем мене в дома вздріти,
Бо я хожу по Канадї, за вас гадку маю.
Тяжко менї на серденьку, що вас не видко,
Маю жінки, маю дїти, а я їх не бачу,
Як згадаю про їх житя, сам гірко заплачу,
Бо Канада великая, добра не видати,
Шумять води по камїню, як які гармати,
Бо тут камінь, мої братя, та не лиш горами,

Але камінь, мої братя, всїма долинами.
Як ся найде трохи землї, то пожаль ся Боже,
Тут господар від каміня ходити не може.
Від каміня тай від корчів здоровля не має.
Як згадає за рідний край, серце ся вриває.
Моя мила Україно, як рідненька мати,
Мило в тобі було жити, мило і вмирати.
Тут фармарі добре жиють тай межи лїсами.
Лишить жінку в темних лїсах, іде сто милями,
Бере хлїба у торбину, іде мандрувати,
Темним лїсом, темнов пущов роботи шукати.
Ой, зьїв же він вже той хлїбець, вже більше не має,
Приклякає на колїна, траву попасає.
Ой, знайшов він там роботу, вже буде робити,
Дають тачку нову, шуфлю болото возити.
Ой, возить він те болото, а сам ревно плаче,
Що вже свої України вже ніколи не побаче;
Бо я ходжу по Канадї тай милї рахую,
Де мя нїчка захапляє, там переночую.
Ой, ночую я у лїсї – тай лїсок сумненький,
Ой так, мила, тут панує твій муж молоденький.
Тяжко менї, моя мила, в лїсї ночувати,
Пробуджу ся я раненько, сльозами ся в мию
Тай згадаю свої дїти й жінку свою милу.
Не жури ся, моя мила, що я в смутку жию –
Як я собі заспіваю, то часом ся ще засьмію.

Сю пісню писав

Тодер Колїсник з Валяви.

Руска Рада, 19 марта /1 цьвітня/
1904 р.

Великдень у Канаді
/Народна пісня/

В Вінніпегу дорожечка дощечками вбита.
Ой, мали ми Великодні дуже смутні сьвята.
На Великдень дуже рано дзвони задзвонили,
Засьпівали «Хрестос Воскрес», як церкву втворили,
Молодїж ся посходила, весело ся грає.
Лишень менї у чужинї серце ся вриває.
Коби море не широке і фалї не били,
Були-бим ся в великоднї сьвята посходили.
Коби крилця соколові, яб міг полетїти,
Відознавбих до сестрички і за єї дїти.
В старім краю на Великдень сади процьвітають,
А в Канадї леди-сніги до неба сияють.
В старім краю вся природа, як гай зелененький,
А в Канадї сніг, морози, вітрець студененький.
І в Канадї часом сонце дуже красно гріє,
На другий день мороз свисне, аж земля білїє.
Ой, в Канадї дни горячі, а ночі студені,
Тому люди наші ходя усї засмучені.
Ой, гадали наші люди, що будуть панами,
А вони йдуть на роботу усї із торбами.
Ой, у нашім ріднім краю, як у божім раю,
А в Канадї смутно ходжу, роботи шукаю.
Ой, у нашім старім краю такі люди добрі,
А в Канадї подичіли, лиш бріхнї говоря.
Ой, не знав я, що в Канадї так буду бідити
Лїпше було жінку, дїти у краю лишити.
Ой, Канадо, Канадочко, яка ти зрадлива,
Не одного мужа з женов вовік розлучила.
Іду нераз понад штреку тай швилї рахую,
Як де нічка захопила, без огню ночую.
Ой, ви братя Буковинцї, братя мої рідні,
Не йдїть, не йдїть до Канади, бо будете бідні.
Богдай моя та свекруха нїколи не сконала,
Що вона за мнов в Буковинку листочки писала.
Як листочки вона писала, сльозами кропила,
Тепер мене з жінков, з дїтьми розлучила.
Ой, поможи милий Боже гроший заробити
І до краю повернути, хоть ся подивити!

Руска Рада, 10/23/ вересня 1904.

До тих, що в чужий край ідуть –
Руска Рада, 14/27/ липня 1900 р.

Гей, кувала зазулечка
у поли, у поли,
не гадайте, люди добрі,
що за морем добре.

Там не мете панувати,
там мете бідити,
там не скажуть вашим дітем
до школи ходити.

Бодай тоту вже Канаду
води затопили,
щоби наші рускі люди
в нашім краю жили.

Гей, кувала зазулечка
тай на заріночку,
нема краю миліщого
над Буковиночку.

Уложив
Митро Гишка,
господар в Кіцмани.

Ой, Канадо, Канадочко,
Яка Ти була незнана...
Імігрантам чужа й дивна,
Але для них була цінна.

Рік за роком імігранти,
На твій простір приїздили,
Поле краще засідали
І людність так все збільшали.

Всі не були вдоволені,
Бо місьцями степи були
Камінями застелені,
Але землю далі брали.

Широкий степ засідали,
Корчували і орали;
Сікли ріллю, волочили,
Врожайні лани творили.

Скоро так добробут зростав
І жителів задоволяв,
Тай з чужинців імігрантів
Канадийський нарід повстав.

Так Канада будувалась,
Імігрантів не цуралась,
І Вона того діждалась,
Що славним краєм сталась.

Чорнейко Мих. ЩОБ НЕ ЗАБУТИ І
ДЕННІ ПОДІЇ. – Саскатун, 1964.
– сс. 65–66.

ДЖЕРЕЛА

Назва джерела		№№ Листів
Державний архів Чернівецької області, ф. 3 /Крайове управління Буковини, м. Чернівці, Президія/, опис 3, одиниця зберігання 6888, аркуші №№ 119–120.		– 3
ф. 320 /Митрополія Буковини, м. Чернівці/, опис 2, одиниця зберігання 3 100, аркуші №№ 3–4		– 5
аркуш № 46		– 34
Оригінали		– 31–33, 37
Газети		
Буковина,	1898 р.	– 4
	1901 р.	– 10
	1907 р.	– 25
Буковински ведомости, 1897 р.		– 1, 2
Борба,	1912 р.	– 28
	1913 р.	– 29, 30
	1914 р.	– 35
Діло,	1912 р.	– 27
	1929 р.	– 40
Народний Голос, 1910 р.		– 26
Православная Буковина,	1901 р.	– 11
	1902 р.	– 15
Руска рада,	1900 р.	– 6–9
	1902 р.	– 13, 14, 16
	1903 р.	– 17-20
	1905 р.	– 21-24
	1914 р.	– 36
Український еміґрант,	1928 р.	– 38
	1932 р.	– 41, 42
Час, 1929 р.		– 39

В книжці також використано пісні, співанки й канадські коломийки з:

Пісні іміґрантів про Старий і Новий Край /пісні про Канаду і Австрію/. Зібрав Ф. Федик й інші. – Вінніпеґ, 1927.

Климаш Р. Вступ до циклу пісень українсько-канадських іміґрантів. – Оттава, 1971.